

052

Nya Upplagan

I detta nummer

Londons äldsta bokhandel
Ett snapshot av en hotfull stämning – om David Lynchs
utställning "The air is on Fire!" i Köpenhamn
Fina lilla krumelur – jag har alltid velat bliva stur
Kalle Lind: Proggiga barnböcker: spelet om Mao Zedongs
förträfflighet
Thomas Millroth: Om touchmetoden
N.Chomsky: Mellanårsval i USA: Missriktad ilska

Chefredaktör:
Lars Yngve

Ekonomichef:
Maria Yngve

Redaktion:
Eric Ericson
H.C. Ericson
Thomas Millroth
Tord Johnsson

Art director:
Marcus Gärde

AD assistent:
Pernilla Forsberg

Illustration:
Lars Sjunnesson
Gunnar Lundkvist
Sara Granér
Johan Wanloo
Olle Ljungström
Malin Biller
Markus Backlund
Pär Lundström Gardh
Sami Lill

Sanna Persson-Halapi

Johanna Westman

Karl Ove Knausgård

Sofi Oksanen

N.Chomsky

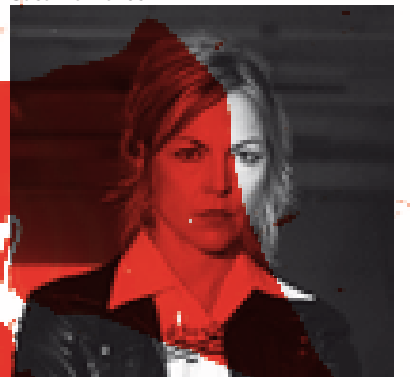
Susanna Alakoski

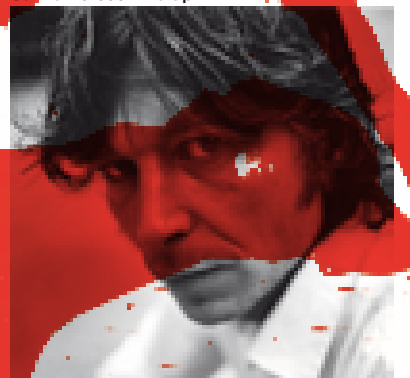
Susanna Alakoski

Johanna Westman

Sanna Persson-Halapi

Karl Ove Knausgård

Noam Chomsky

Sofi Oksanen

Medverkande skribenter:
Jonas Hallberg
Marika Lagercrantz
Kalle Lind
Sofia Rapp Johansson
Jonas Jonasson
Martin Theander
Odile Poulsen
Tore Berger
Anna-Karin Eskilsson
Lars Berge
Sanna Persson-Halapi
C-J Charpentier
Linnea Uddenmyr
Pidde Andersson
Emerentia Laeifsdotter-Lund, m fl...

052

Nya Upplagan

Prenumerera på Nya Upplagan och få tidningen hemskickad varje månad för endast 400 kr.

TRADITIONER ÄR TILL FÖR ATT HÅLLAS

Traditioner är till för att hållas, och av den enkla anledningen plockar jag upp julkrubban, ställer den på byrån och riktar Jesusbarnet mot ormbunken. Varför jag riktar honom just dit vet jag inte, däremot vet jag att jag ersatt Josef – som under sällsynt mystiska omständigheter (har dock misstankar på en illaluktande, storvuxen och tuggande hund) – med en bordshockeyspelare som, om han velat, lätt hade kunnat tackla tarmarna ur de tre vise männen. Jag lägger även en stor tuss bomull runt en spegel och placerar små kaminer och svampar av plast i själva bomullen! Och så putsar jag av tradition (igen) alltid mina fönster till den förste advent. Kanske är det användandet av fönsterputs som får mig att se klart? Plötsligt ser jag mer fram emot mellandagsrean, som halverar julklapparnas värde – de jag köpt och de jag kommer att få – än själva julafton! Under det pågående putsandet hopas jag även på att en del andra praktiska bitar som ger vuxenpoäng ska falla på plats, som att jag till exempel slutar upp med att tro att jag rent fysiskt kan springa ifrån problemen med alla kvitton som måste finnas till hands inför nästa års deklaration. Jag hyser dessutom en förhoppning om att jag ska komma till insikt om att fortkörningsböterna inte försvinner, eller betalar sig själva, trots att jag trycker dem långt in i handskfacket, stänger luckan och omedelbart glömmar att de någonsin existerat! Det har inte fungerat hittills!

December är en galen månad. Två veckor in i månaden knallar vanligtvis allvarliga och jäsande direktörer runt med sina huvuden lätt på sned och bär dinglande slipsar med "tokroliga" julmotiv på. I alla affärer betjänas jag av artiga och leende försäljare som jag av erfarenhet vet är surpupper resten av året. Jag gillar det inte. Till släktingar jag inte tycker om köper jag naturligtvis bara sådant som jag vet att de inte uppskattar, typ gammal Toffifee som är seg och på gränsen till färg- och smaklös, i någon lågprisaffär.

Granen står så grön och grann i stugan? Så fan den gör! Inte hos mig i alla fall. Detta barrträd är själva anledningen till att missförstånd, uppgivenhet, irritation och till sist ovänskap, uppstår i hemmet på lillejulafton. Och så fort ordet "julgran" nämns blir jag skogstokig likt Rigby Reardon när någon i hans omgivning säger "cleaning woman". För när jag väl lyckats få ner den knotiga och missformade stammen i missfostret till julgransfot, som är ett under av instabilitet och knappt rymmer något vatten, står den naturligtvis aldrig rakt. Men detta har jag dock fiffigt löst genom att varje år placera den på samma plats i sam-

ma dåligt belysta hörna. Naturligtvis med den skabbiga, grenlösa och platta sidan mot väggen. Därefter är det bara till att börja dekorera granen. Naturligtvis borde man inte, som hyfsat normalbegåvad vuxen, år efter år svära, slita och dra i slingan – åtminstone inte samtidigt – och sedan trampa ner den i kartongen, sparka in den i garderoben och snabbt stänga dörren för att bli av med skiten. Därefter trycker jag in skivstång och symaskin – det är nämligen då, hör och häpna, som lamporna i ljusslingan går sönder – för att lära den jäveln. Vad exakt det är jag tror att den ska lära sig, varför, och på vilket sätt, får Olle Ljungströms Vissa funktioner, att eka i mitt huvud. Andå: same procedure every year. Den som aldrig har befattat sig med en ljusslinga till julgranen tänker naturligtvis "Det är väl inte så svårt, det är bara att byta ut lampan som inte lyser!". Jovisst, ta den om tomtén också! Det fungerar inte så, det vet alla som är efter år tappert, och med fara för sin egen hälsa försöker lära en ljusslinga att lyda och lysa. Det räcker att en av lamporna inte fungerar för att total mörkläggning av ljusslingan ska råda. Och det eventuella mörkerseendet som uppstår övergår till väldigt mörka tankar. Vilket får mig att återgå till det där med att granen står så grön och grann i stugan! Efter fem dagar med granen inomhus behövs det bara att man nyser i rummet intill för att barren ska ramla av. Och vems idé är det att man ska ha en gran egentligen? Hade man gran i stallet där Jesus föddes? Det har aldrig funnits någon gran till min krubba i alla fall, eller så har även den blivit upptuggad?

Julaftnar kan i vissa fall betecknas som en kombination av obligatoriskt trevlighetstvång och husförhör. Man tvingas planera, anteckna och se till att man inte glömmar bort vad man åstadkommit under året som gått. Man lyckas aldrig imponera på omgivningens som antingen halvsover eller drömmar om en jul hemma.

Och den där traditionella tusenlappen som man alltid slarvar bort bland allt omslagsspapper, ska jag inte bry mig om att leta efter i år i heller. Jag hittar den ändå aldrig. Men som traditionen bjuder, så kommer inte givaren att försaka ett endaste tillfälle att påpeka min slarvighet för mig eller för min omgivning de nästkommande 364 dagarna. Traditioner är som sagt var till för att följäs.

God Jul & Ett Gott Nytt År

Lars Yngve

Chefredaktör, ansvarig utgivare:
Lars Yngve
lars@nyaupplagan.se
Mobil: 0733-86 76 66

Ekonomichef:
Maria Yngve – lagledare
maria@nyaupplagan.se

Art director:
Marcus Gärde
marcus@nyaupplagan.se

Redaktion:
Eric Ericson
H.C. Ericson
Thomas Milroth
thomas@nyaupplagan.se
Tord Johnsson
tord@nyaupplagan.se

Illustration:
Lars Sjunnesson
Gunnar Lundkvist
Sara Granér
Johan Wanloo
Olle Ljungström
Malin Biller
Markus Backlund
Pär Lundström Gardh
Sami Lill

För annonsering, ring: 0733-86 76 66

Lars Yngve

Maria Yngve

NONSTOP ENTERTAINMENT PRESENTERAR

"Årets mest omskakande film"

NEW YORK MAGAZINE

"En brutal berättelse om att aldrig ge upp"

HOLLYWOOD REPORTER

WINTER'S BONE
En film av DEBRA GRANIK

60te Internationale
Filmfestspiele
Berlin
Forum
C.I.C.A.E. Award & Tagesspiegel, Readers Prize
Berlin Film Festival

VINNARE
BÄSTA FILM
Sundance Film Festival

VINNARE
BÄSTA MANUS
Sundance Film Festival

ROADSIDE ATTRACTIONS PRESENTS AN ANONYMOUS CONTENT AND WINTER'S BONE PRODUCTION "WINTER'S BONE" JENNIFER LAWRENCE JOHN HAWKES KEVIN BEZNAHAN DALE DICKEY GARRET DILLAHUNT SHERYL LEE TATE TAYLOR MUSIC BY DICKSON HINCHIFFE COSTUME DESIGNER KERRY BARDEM AND PAUL SCHNEE C.S.A. EDITOR KATE DEAN EXECUTIVE PRODUCERS MARK WHITE PRODUCED BY MICHAEL McDONOUGH DIRECTED BY JONATHAN SCHLEIFER AND SHAWN SHIMON WRITTEN BY ANNE ROSELLINI AND ALEX MARDIGAN-YORKIN BASED UPON THE NOVEL BY DANIEL WOODRILL SCREENPLAY BY DEBRA GRANIK AND ANNE ROSELLINI DIRECTED BY DEBRA GRANIK

© 2010 Hush Media LLC. All Rights Reserved.
© 2010 Hush Media Productions LLC. All Rights Reserved.

nonstopentertainment.com

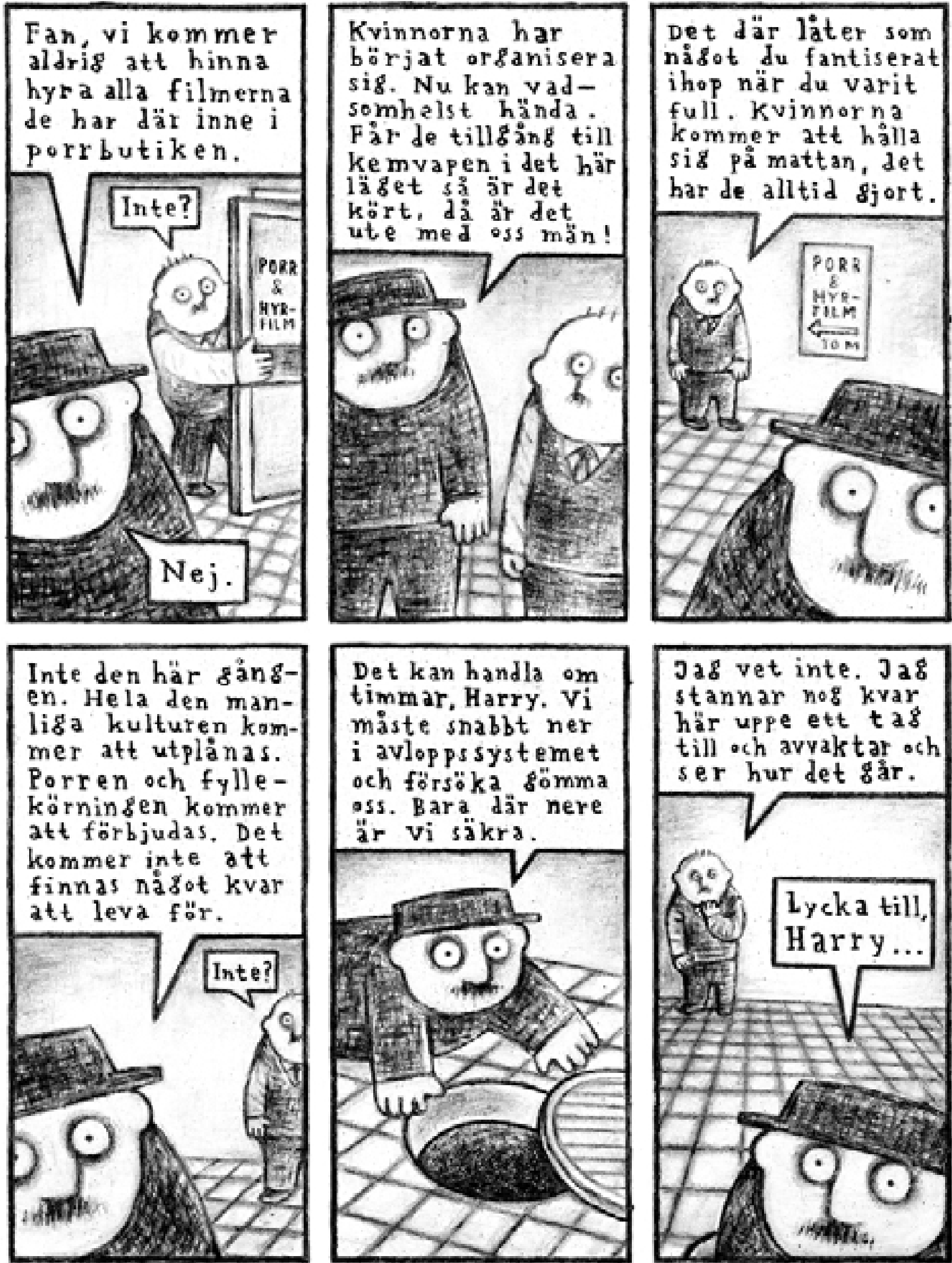

wintersbone.se

BIOPREMIÄR 7 JANUARI

Tjocke-Bo & den manliga kulturens undergång

Ledare
Intervju

Krönika

Poem/Dikt
Kult
Recensioner

Humor

Traditioner är till för att hållas	3
Karl Ove Knausgård	6
Sanna Persson-Halapi	8
Johanna Westman	9
Sofi Oksanen: Två länders klasser	10
Jul är kyl eller hur?	13
Låt julefriden sänka sig även över de sexuellt utnyttjade	13
Snöfritt och de sju skottarna	13
Facebook	13
Siri Hustvedt – En skakande nyfiken kvinna	14
Erkki Lappalainen	14
När ödet får styra	14
Vid grusvägen	15
Londons äldsta bokhandel	15
Ett snapshot av en hotfull stämning – om David Lynchs utställning	
"The air is on Fire!" i Köpenhamn	16
Mord på agendan	16
Giv faen i ostlådan!	17
Julen	17
Fina lilla krumelur – jag har alltid velat bli stor	17
Kalle Lind: Proggiga barnböcker: spelet om Mao Zedongs förträfflighet	18
Thomas Millroth: Om touchmetoden	19
N.Chomsky: Mellanårsval i USA: Missriktad ilska	20
Susanna Alakoski	21
Månadens klassiker	22
Filmrecension	24
Bokrecension	26
Skivrecension	28
Serier m.m.	32

Samtal med Norges mest omstridda författare

Karl Ove

Knausgård

Det var kanske inte exakt det han strävade efter, men Karl Ove Knausgård kan knappast vara annat än nöjd med att koras till Norges sexigaste man av Elle. Första bandet av författarens självbiografi i sex delar har fått svenska recensenter att gå upp i falsett och ner i spagat.

I Norge har 2010 inneburit rasande mediaståhej kring hur hans "Min kamp" anses hänsynslöst hänga ut alla han har umgåtts med i sitt liv, ur ett provokativt navelskådande perspektiv. Så kan det gå när man försöker reda ut hur ens pappa egentligen fungerade, i en innerlig skrivande jakt på meningen med livet.

Knausgård bor på tryggt avstånd från ståhejet, i Malmö, med fru och tre barn. När vi möts på konsthal-len ser kafébesökarna sig om efter honom. Inte för att de vet vem han är, för det gör de flesta svenskar inte. Snarare för att han är den sortens människa man lägger märke till. Reslig, aningen vemodig men samtidigt vänlig blick, inramad av en hårman värdig en lejonkung. Alla som missar att denne mans stadiga utsida skyddar en insida där en bräcklig gosse delar rum med en av vår tids mest begåvade författare, är ursäktade. Kafégården i sval höstprakt är vad som gäller för kaffe, cigg och prat.

Har du läst Mein kamp?

Jag läste halva första delen i somras. Skulle till Island, tog med den för att jag är omedbedd att skriva om den – men jag vågade inte sitta på flyget med den. Det är den ondaste bok som är skriven, i folks medvetande, eller hur? En helt omöjlig bok egentligen. Om du hade suttit på tåget till Lund och läst Mein kamp, så hade ju de runtomkring hoppat i stolarna.

När kände du att du verkligen var författare?

När jag började på debutromanen. Jag var 27 och hade skrivit på heltid i åtta år. Jag kunde plötsligt bara skriva och skriva, och i skrivandet dök det upp saker som jag inte hade tänkt på. "Att skriva" blev som "att läsa". Det jag skrev var främmande. Detta gav en distinkt känsla av enorm lättnad. Det tillstån-det har jag letat efter sedan dess. Så har jag fått det och tappat det, fått det och tappat det.

Vad tänkte du första gången du hade tappat det?

Jag var väldigt rädd för att det var över. Att jag var en enboksförfattare som inte skulle kunna skriva mer. Och det var slitsamt. Viljan är väldigt stark men förmågan väldigt liten. Så kan man hålla på länge utan att få till det. Och bara hoppas. Det tog fem år innan jag hittade tillbaka till det och skrev min andra bok. Då kände jag att okej, då får det ta fem år. Nästa gång tog det tre år, och så kom detta som blev Min kamp. Jag har skrivit hela tiden och aldrig tappat det, men jag kan aldrig göra detta igen. Det sättet att skriva på tömmer jag ut nu.

Varför ville du göra en självbiografi?

Först hade jag bara tänkt skriva om min fars död, det var allt. Men sedan ville jag gå vidare in i det. Viktigast blev att inte skriva litterärt. Att inte försöka göra någon historia utan bara berätta rakt ut. Och att jag skrev om mig själv. Det var som om en mur hade brutits ner, en enorm frihet i att bara kunna skriva som det var. Som om man skriver vad som har hänt i ett brev till en vän. Det hade aldrig slagit mig att det var möjligt.

Tänkte du "det här skall bli sex band"?

Nej, men jag anade att det skulle bli långt, för jag hade 1 100 sidor när förlaget och jag började diskutera. Så det fick bli en bok om döden, en om kärlek och liv, en om barndom, och så vidare. Det skrivs en massa om att det är cyniskt och uträknat gjort, men allt är bara ett resultat av tillfälligheter.

Har du ångrat dig?

Nej, jag är väldigt glad att jag gjorde det. Och för att allt har blivit en märklig och vild blandning av liv och litteratur. Inte bara i boken, men också i livet. Det känns som ett stort experiment. Mitt liv blir också ett experiment. Till slut blir allt en egen grej som jag kan skriva om, leka med. Men det är farligt, det finns ju också levande människor i det här. För någon som är med i böckerna men inte vill vara med,

är det så klart en provokation att jag sitter och snackar på Skavlan.

Har du stöd från dem som gillar att läsa?

Det är väldig skillnad mellan dem som har läst och inte läst. Signeringarna i Norge tar aldrig slut. Kön bara fortsätter, alla har något att berätta om sin upplevelse av läsningen. Den som har med deras liv att göra. Det är där det börjar, att folk pratar om sitt liv. Eller tänker över sitt liv. Inte så mycket om min bok egentligen, utan om deras eget liv.

De som klagar är bara avundsjuka för att du skriver om dig själv.

Hahaha. Nej. Det är något man får när ett fenomen blir stort, tidningarna letar efter det moraliskt tvivelaktiga. De har ringt min familj och alla mina vänner helt vägen tillbaka tills jag var sju år. Min före detta fru gjorde en radiodokumentär i ämnet, och det är klart att media hakar på. Så letar de efter mer. De försökte få Per Olov Enquist att uttala sig negativt, men då sade Stefan på förlaget att Enquist vill inte kommentera det. "Kan jag skriva att han inte vill kommentera det?". "Nej, men du kan skriva att Stefan på Norstedts inte vill ge dig Enquists telefonnummer". En timme senare hade de fått tag i Jan Guillou, så då fick jag ett sms "Guillou går till angrepp på Knausgård". Guillou har inte läst boken vad jag vet. Det är inget farligt, det är bara infantilt. Det är stort avstånd mellan det jag håller på med i mina egna ögon, och denna storm – det är en avgrund mellan.

Kunde du föreställa dig detta när du började på första delen?

Fullkomligt otänkbart.

Men du fick absolut genomslag.

Ja! Och det är väl varje författares dröm att bli läst av dem som vanligtvis inte läser böcker, eller bara en om året. Man vill ju bli läst. Man vill bli läst av kritikerna också så klart, men att komma utanför den kretsen är en gåva. Det betyder att något i min stil vänder sig både till vana och ovana läsare, och då handlar det inte om litteratur på det vanliga sättet. Det handlar verkligen om livet, och det kan alla förhålla sig till. Min förra roman sålde 10 000 ex på två år och det var väldigt bra. Så vi hade en förstaupplaga på 10 000 på denna, men totalt har serien hittills sålt 230 000. Stor volym i Norge, det bor hälften så många där som i Sverige. Så norsk media är väldigt upptaget av vad jag har tjänat. En av frågorna jag fick från Skavlan, otroligt insinuant, var "Kan du tänka dig att dela pengarna med dem du har skrivit om?".

Hahaha!

Vad skall man svara på det? Jag svarade att jag har gjort av med alla pengarna. När jag lämnade TV-studion stod det redan på löpsedlarna i Norge "Har brugt op alle pengene"

och "Pengene han har hævet in har han brugt". Man kan inte ta det på allvar. Fast folk som läser det tänker väl "Skurk, vill inte dela med sig, gjorde av med alla pengarna".

Har du någonsin fått panik och känt dig som en Judas?

Ja det har jag, absolut. Men bara inför familjen. Alla som nämns vid namn har godkänt. De andra har jag tagit bort eller ändrat på. Det har gjorts så anständigt som man gör det. Jag skriver inte styggt om någon. Problemet är att jag skriver om min far och att somliga inte vill att det skall göras. Då menar jag att den rätten har jag, och det är konfliktens kärna. Det är egentligen bara det som är konflikten.

Du ger många olika bilder av din far. Det finns en enorm vilja till förståelse i skildringen. Tycker du ändå att du har svikit honom?

Jag är väldigt klugen, men jag försöker faktiskt ge en så sann bild som möjligt. Jag är ute efter komplexitet. Det är ju förståelsen som driver mig. Kärnan i berättelsen är att allt mänskligt på sätt och vis går att ursäkta, även min egen pompositet. Jag har ingen hämndagenda eller avslöjandeagenda. Jag ville skriva om ett liv. Skavlans vinkel var att "han utelämnar sina närmastes otrohet, självmordsförsök och alkoholism", och det framstod ju som helt förfärligt. Så är det faktiskt inte. Men jag skriver om det.

Tänker du mycket på din far?

Mindre och mindre. Jag tänkte mycket på honom hela tiden fram tills jag påbörjade skrivandet. Men det kan ju hända att det finns ett helvete, och då möts vi när jag kommer dit. Jag är rädd för min far. Trots att han är död känner jag det när jag tänker på honom.

Hittar du honom i dig själv?

Ja. Han påbörjade sitt frihetsprojekt med att skilja sig när han var 40. Så blev jag själv 40, och var otroligt frustrerad över min tillvaro. Jag tyckte att jag levde helt inautentiskt. Det tror jag att han också tyckte. Jag stod främmande inför att släppa taget som han gjorde, men de destruktiva strömningarna har även jag. Så fick jag egna barn, och plötsligt är man mer jämställda. Jag kan inte säga att jag förstår honom. Men mer nu än förr.

Du ser mer av honom i dig än du tidigare gjorde?

Nej, men jag förstår mer av honom nu än förr.

Vad kan du säga om Sverige, som du har ett decennium av dagliga erfarenheter från?

Det är högre temperatur och större frihet i offentligheten i Norge. Å andra sidan är kvaliteten högre i det svenska offentliga samtalet, i bildningsnivån och anständigheten. Men det råder en enorm brist på självinsikt i Sverige. Här råder enig-

het, de avvikande åsikterna stängs ute. Man tror att så här som vi ser det, är faktiskt så som det är. Och om det inte är så, som i Danmark, så tror man att det beror på något förfärligt ondskefullt. Det finns liksom inga alternativ, det avvikande är ont. Det är väldigt märkligt att som utomstående befinna sig i detta. Kampanjen i Aftonbladet är fantastisk, "Jag gillar olika". Nej – alla här gillar ju samma, det är det som är hela poängen. För att ta invandningsfrågan, så är det faktiskt politiskt legitimt att vara emot invandring. Man kan inte snacka neråt mot det, för det finns ju folk som tycker så här. Man måste ta det på allvar. Om man tar in så många invandrare som Sverige har gjort, så skapar det naturligtvis problem. Och skall man lösa problemen så måste man i alla fall erkänna att de är problem. Jag tror att man erkänner det mer i Malmö än man gör i Stockholm.

Har du sett något i Malmö som talar för det?

Ja, min dotter går på en innerstadsskola som rymmer många olika kulturer. Och de har uppenbarligen jobbat mycket med det, för det fungerar väldigt bra. Det är fantastiskt att få gå på en sådan skola. Jag fick aldrig det. Man får väldigt mycket extra. Men det får man inte utan att jobba för det, och man kan inte jobba för det utan att det lyfts fram. I Norge finns nästan ingen invandring jämfört med Sverige. Det tror jag heller inte man är klar över här. Det som egentligen är imponerande med Sverige är ju att det kommer så många och att det går så djävla bra.

Ser du skillnad mellan Malmö, Stockholm, resten av Sverige?

Sverige är väldigt centraliserat. Stockholm är hela Sverige när man bor i Stockholm. Efter fyra år i Stockholm hade jag inte ens en bild av Malmö. Inte på TV, ingenting – det finns nästan inte i media. Om du jämför gatubilden i Malmö och Stockholm så är det väldigt stor skillnad på antal kulturer. I Stockholm är alla invandrare i getton utanför centrum. Det finns en annan vitalitet i Malmö. Och det är mer nerslitet, det gillar jag också. Därför bor jag bor här. Det är härligt att vara utanför.

Vad tycker du bäst om i Norge?

Det är där jag kommer från, Sörlandet, som är ganska likt Bohuslän. Och så där min mors familj kommer från, Vestlandet. Jag blir lika nedslagen varje gång jag tar mina barn dit och frågar om de märker någon skillnad mot Malmö. "Nej?". "Men vad heter det där då?" "Ah, det är ett fjäll!". Men Skåne-naturen är otroligt fin. Kulturlandskapet, vackra träd, böljande åkrar, kust. Det gillar jag.

Martin Theander

Knausgård delar tiden i Malmö mellan familjessysslor och slutförandet av den sjätte och sista delen i Min kamp, som kommer ut på norska när den är klar. På svenska har Norstedts publicerat hans "En tid för allt" 2006 och "Min kamp" (del 1) i år. I Tyskland har del 1 fått namnet "Sterben".

Han startar också förlaget Pelikan ("efter det bästa stället i Stockholm") ihop med sin bror och två kamrater, varav den ene är Geir Øygarden som under sju år har arbetat med förlagets första bok. Den dokumenterar hans upplevelser som levande sköld under Irak-kriget och landar på 1 300 sidor med utgivning tidigt 2011.

”Jag ville skriva om ett liv. Skavlans vinkel var att ’han utelämnar sina närmastes otrohet, självmordsförsök och alkoholism’, och det framstod ju som helt förfärligt.”

”Problemet är att jag skriver om min far och att somliga inte vill att det skall göras. Då menar jag att den rätten har jag...

Sanna Persson-Halapi

En grupp excentriska trumslagare slår till mot staden, spelandes på allt annat än vanliga instrument. Polisen Warnebring ställs inför det bisarra fallet. Hans jakt på de musikaliska serieförbrytarna förvandlas snart till en personlig vendetta. Sveriges coolaste kvinliga trumslagare, Sanna Persson-Halapi, spelar den kvinnliga rollen i den prisbelönta filmen.

En tondöv polisman, Warnebring, står inför ett märkligt och bisartt fall. En grupp excentriska trumslagare har försvunnit för att ägna sig åt sin helt egna konstform; att utmana varandra i välplanerat musikaliska attacker. De spelar på allt annat än vanliga instrument så de gör attacker på byggarbetsplatser, sjukhus, vägar och ålderdomshem. Panniken växer i staden när deras musikaliska råder leder till kaos och oordning. Warnebring startar en desperat jakt efter musikerna, en jakt som snart förvandlas till en personlig vendetta.

Sanna Persson-Halapi. Filmen har tagit 4 år att färdigställa, varför?

Flera olika anledningar, jag är inte så insatt i just den delen. Men jag vet att det var en lång och dyr efterproduktion som bland annat skulle göras i Frankrike eftersom filmen till viss del är producerad av ett franskt produktionsbolag.

Ni har fått ett antal utmärkelser utomlands, vågade ni tro på det när ni gjorde filmen?

Det tror jag. Alla inblandade satsade väldigt hårt. Det var en tuff inspelning och det var just hoppet och tron om att det här blir en alldeles speciell

”Vi har tillbringat mycket tid på att prova att spela på en massa saker och i en massa olika miljöer, en del har vi fått ge upp, t ex en sjö...”

film som fick alla att orka.

Ni verkar vara ett roligt gäng att festa tillsammans med!

Det är vi! Ni ska se oss i Cannes...

Kan du låta bli att spela på köksredskapen hemma?

Nej. Vem kan det?

Kan man spela på allt?

Ja. Mer eller mindre. Barngröt är svårt, det har jag provat idag, det blir liksom bara slemjud.

Spelar du på hästar också?

Nej, men jag ska börja!

Lagar du mat efter metronom hemma, i så fall, i vilket bpm?

120, alltid 120. Det måste svänga i köket.

Ett exempel på bra trumslagarmat?

Allt man kan äta med pinnar.

Var det improviserat trummande eller finns det på noter?

Det är väldigt mycket jobb bakom varje stycke, inget finns på noter, det är nog omöjligt att teckna ner de märkliga saker vi spelar på som t ex en hjärt- och

lungapparat eller hjullastare, men musiken har växt fram genom årtal av gemensamt utforskande av ljud som vi samlat i en ljudbank som sedan våran maestro Magnus Börjeson har satt ihop till musik.

Det krävs med andra ord att man är med på noterna!

Exakt.

Var någon av tagningarna hela rakt igenom?

Jag vet inte. Jag ska fråga regissörerna.

Hur kom ni fram till vad ni skulle trumma på/med?

Vi har tillbringat mycket tid på att prova att spela på en massa saker och i en massa olika miljöer, en del har vi fått ge upp, t ex en sjö och en bilskrot och Bolero med köksmaskiner. Saker som man tror ska låta fantastiskt

låter platt och trist och andra saker som man aldrig kunde tänka sig låter jättebra.

Var det något tillfälle ni tänkte: "Kan vi verkligen spela på det?"

Det måste varit när vi skulle spela på elkablar på ett kraftverk. Det var svårt att se det hela framför sig, men vi klarade det. Och så spela på en riktig gubbe såklart. Det var ganska svårt att föreställa sig. Men det var en sån bra gubbe så det blev inte så svårt.

Hur var det på inspelningsplatserna, var det jubel från åskådare?

Jubel från teamet och statister. Vi gjorde aldrig några öppna gig så att säga.

Ni kan ju knappast ha undvikit att väcka uppståndelse med era takter?

Nej, därför var det mycket natttagningar och inspelningsplatser där det inte bor folk.

Vilken av trumscenerna var svårast att spela in och varför?

Det måste varit elkablarna återigen. Att hänga uppe i luften i en lina och slå toner på en elkabel med en påk en hel natt var svårt. Men, elen var inte på och det var ju bra.

Scenen i operationsrummet är lite Jumpin Jack Flash, över sig, It's a gas, gas, gas!

Just det!

Även om allt planeras så har ni bråttom, var ni vid något tillfälle rädda för att ni inte skulle trumhinna?

Många gånger. Och det var nära att det sprack.

När släpps musiken på cd?

Jag vet inte. Jag ska fråga.

Lars Yngve

Här är receptet på Johannas hemlagade julgodis:

Chokladkola (Ca 70 stycken)
2 deciliter socker
2 deciliter sirap
1/2 deciliter grädde
1/2 deciliter mjölk
100 gram smör
1/2 deciliter kakao

1 Lägg alla ingredienserna i en kastrull. Rör om med en träske till en jämn smet. Låt kolan koka i ca 20 minuter eller tills den klarar kulprov. Droppa en droppe smet i ett glas kallt vatten. Smeten ska gå att forma till en kula.

2 Håll försiktigt upp kolasmeten i en långpanna med bakplåtspapper. Låt kolan stå och svalna en stund innan du ställer in den i kylskåpet i en halvtimme.

3 Klipp den fasta kolasmeten i långa remсор som är ca 3 centimeter breda. Klipp sedan varje remsa i 8 – 10 bitar. Vira in varje bit i bakplåtspapper och vik kanttterna så att pappret hålls på plats.

4 Lägg in kolorna i en plastpåse i kylskåpet om du inte ska äta eller ge bort dem med detsamma.

Johanna Westman

Johanna Westman är kökets Dr Doolittle och talar samma språk som sin köksmixer. Hon är en hejare på att laga mat och ger ut böcker och lättlagade låtar på skivor tillsammans med sin skramlande kockorkester. Ingenting känns därför mer naturligt än att låta popitopp-Johanna lyfta på locket till grytan och dela med sig av sitt eget julfirande och bjuder dessutom på några kulinariska tips inför julen.

Vad är det viktigaste på ett julbord?

Det viktigaste är naturligtvis att det är sådant man tycker om. Jag är inte för sylta och julkorv för sakens skull utan tycker absolut att man ska satsa på det man gillar. På mitt julbord är mammas köttbullar, laxen och ostarna viktigast. Och sällskapet runt bordet naturligtvis!!

Kan kalkon någonsin ersätta skinka här i Sverige tror du?

Jag tror inte att det är omöjligt att den ersätter skinkan i vissa hem i alla fall. Tror inte så många i min generation, eller yngre generationer, kokar egen skinka om de inte är helt galna i det. Och kalkon känns ju både lite nyttigare och kanske till och med godare så varför inte?

Tillagar du själv all mat till jul?

Nej o nej, jag firar fortfarande hemma hos mamma och pappa och mamma är en hejare vid kastrullerna. Sen brukar båda mina bröder bidra med allt möjligt gott, men en och annan rätt gör jag naturligtvis.

Svartsoppa smakar, tycker jag, som att slicka på en skiftnyckel: rätt, blodsmak och otäckt. Känns som det fattas något i den, har du en aning om vad det kan vara?

Snarare är det väl kanske vad den innehåller som är problemet. Jag gillar ingen blodmat förutom en riktigt blodig biff.

Med ena handen på kokboken och den andra på hjärtat, köper du halvfabrikat?

Jag köper färdiga tortellini med jämna mellanrum och så kan en stockholmare med bröd och stark senap mitt i julkappsshoppingen sitta väldigt fint ibland.

Du skulle bota på en liten gård med

frigående höns och en husmansgris på tomten!

Ja verkligen, om jag var förtjust i djurskötsel, men jag är så glad att någon annan föder upp dom åt mig. Men en liten gård med en örtträdgård och ett grönsaksland skulle jag inte tacka nej till.

Grisatassar i aladåb, är det något du äter?

Nej, det är inte min favoriträtt så det brukar jag avstå ifrån. Däremot kan jag gärna knapra lite på svålen från julsinkan.

När blir Tacos accepterat på julbordet tror du?

Hemma hos oss kommer det nog aldrig att ske men däremot har det smugit sig in i andra älsklingsrätter som inte heller hör hemma på ett traditionellt julbord. En safransrisotto och en apelsin- och fänkållssallad till exempel.

Spontant, är det någonting på ett traditionellt julbord man bör undvika?

Själv undviker jag gärna pölsor, sån där vit julkorv, ris à la Malta och kål. Men är det någon som har lagat rättterna själv så smakar jag naturligtvis artigt! Är det halvfabrikat kan jag leva utan.

Kan alla matlagningshandikappade fixa ett eget julbord tror du?

Självklart, om man inte siktar på att ha allting med och börjar för sent. Sen tycker jag som sagt att man ska satsa på älsklingsrätter. Det är ju sällskapet och stämningen som är det viktiga. Spaghetti och köttfärssås med julmust, tända ljus och sång kan bli hur julmysigt som helst!

När jag lagar mat med hjälp av Mor Annas kokbok, är det mer kemilektion än röj och fräs i köket. Har du något tips till alla oss som inte vågar släppa kokboken?

Det är väl framför allt träning som gäller. När man lagat en rätt tillräckligt många gånger brukar det ge sig självt. Sen gäller det ju att röja och fräsa med rätt grejer. Inte laborera för mycket med maten när man bakar, smaka av innan man smaksätter och sen botanisera loss i kryddlådan. Det går också nästan alltid bra att byta potatis mot en annan rotfrukt, mandlar mot andra nötter och så vidare.

Varje år så inbillar jag mig att Gorby's och Billy's ska tillverka en julbordspizza som man kan mikra, men icke!

Hoppet är det sista som överger människan.

Använder du själv mikron eller föredrar du riktig ugn?

Jag har ingen mikro så jag har inget val.

Mikro känns lite mer ugnadomlig eller hurl?

He, he...

Lägger du själv fisken i lut?

Nix pix, inga fiskar på lut hemma hos oss, men jag har hört ihop en och annan sillmarinad.

Vad ska man tänka på när man börjar tillaga julmaten?

Att det är skoigt att umgås också. Vill man laga mycket mat kan det vara kul att delegera och bjuda in i köket. Kanske kan man ta en juldrink bland skärbrädorna och göra jobbet ihop? Annars får man väl förbereda innan. Som alltid ska man framför allt koncentrera sig på att ha roligt. Ingen blir glad av att äta julmiddagen klockan 10 på kvällen med en vresig kock som slitit sig halvt förärvad.

Hur viktigt är det att ha ett snyggt förkläde under tillagningen av maten?

Övärderligt. Och så måste man ha släng (helt vanlig kökshandduk på kockspråk) över axeln eller instucken i förklädets skärp. Det ser proffsigt ut. Man ska också prata om råvaror snarare om ingredienser och ropa "bakom" när man går runt i köket med heta plåtar.

Är det viktigt att man sjunger och är glad i köket?

Självklart.

För de som inte äter skinka, finns det något som smakar skinka som inte är skinka?

Varför vill man att något ska smaka skinka om man inte äter skinka? Jag har aldrig fattat vegomat som ska se ut som kötträtter. Grönsaker är ju mycket vackrare än kött!

Min mormor berättade en gång att hon hittade en gristand i syltan hon blev bjuden på, har du en liknan-

de skräckhistoria?

Jag fick strimlat gristryne på en macka en gång.

Har du något alternativ som är godare än mandelmusslor med vispgrädde och jordgubbssylt på?

Julgodissemifreddo är en riktig hit!

Och mjölkchokladcheeseecake på pepparkaksbotten.

Finns det någon musik som skapar dålig stämning i köket på julen?

Det skulle väl vara marschmusik då.

Sen skulle jag själv aldrig kunna laga mat till tradjazz eller hårdrock men

det finns det säkert andra som kan.

Jag retar upp mig på att det heter pepparkakor. Jag menar sockerkaka säger ju sig självt, men pepparkakor! Har du något bra svar att lugna ner mig med?

Ta en pepparkaka först, det blir man snäll av, sen får du tänka på att man troligen kallade alla kryddor för peppar på den tiden då kryddor bara fanns hos apotekar'n och kryddkåkor är väl ett ganska bra namn?

Pepparkaksgrisar för vegetarianer, något tips?

Skär av benen och trynet och kalla dom pepparkakszuccchini istället...

Mors jultrev, pysslar du med det? Ett år gjorde jag solsystemet med flörtkolor, ganska kul. Har du något annat bra tips med flörtkolor, piprensare och hushållsrollar?

Jag har gjort en julkrans av en kemtvättsgalge och en påse frysta lussebullar en gång. Den blev väldigt fin. Och så har jag gjort en julstjärna av spaghetti.

Den hetaste partyhatten till nyår, hur tillverkar du den?

Med flörtkolor, piprensare och hushållsrollar kanske?

Lars Yngve

Sofi Oksanen

Två länders klasser

”Tre arbetare fängslades, det var under Stalintiden. Den förste kom på jobb tre minuter försenad och var med andra ord en uppenbar sabotör. Den andre kom tre minuter för tidigt. Han var naturligtvis spion. Den tredje kom vid exakt rätt tidpunkt. Han fängslades för att han utan tvivel ägde en västerländsk klocka.”

Proletariatets paradiska tillvaro, kommunismen, skulle enligt Nikita Chrusjtjov uppnås senast 1980 i Sovjetunionen. Jag var då tre år gammal och bodde i ett av Nikita älskat höghuskomplex i Sovjet-Estland eftersom mina föräldrar var på arbetskommandering där.

Kommunismen varken syntes eller hördes av, men Nikita hade i alla fall främjat saken genom sin bostadsplanering. Lasnamäes identiska kolosser fortsatte så långt ögat kunde nå. Det största höghuset hade 288 bostäder. Och det fanns totalt 650 höghus i förorten. Det var också ungefär allt som fanns. I planeringskedet lär man ha ritat upp biografer, restauranger och annan service, men det förblev skisser. Man planerade en förtört för 140 000 personer, på 1980-talet var det faktiska invånarantalet 112 000. Bostäderna liknade vandrande, liksom möblerna. Köken var rätt små eftersom kök var onödiga för en sovjetisk familj – i idealsamhället skulle alla äta i samkök. Köken var alltså inte avsedda för att trivas i, för tidskrävande matlagning eller för gemensamma familjemåltider och därför var vårt köksbord mycket litet, även om bostaden annars var stor. Det fanns inget utrymme för en matgrupp.

Nu när jag håller på och skaffar mig möbler till mitt eget hem har jag insett att matgrupper fortfarande representerar borgerlighet, även i Finland. Den som äger ifråga varande möbler har ett visst förflutet, ett sådant som möjliggör att man utfodrar sällskap, ägnar sig åt söndagsluncher eller åtminstone juldagsmiddagar. De representerar ett liv där det finns tid och möjligheter att tillreda måltider som består av flera rätter – man skaffar inte en matgrupp för att servera Kotipizza. Matgruppsfamiljen är också ett socialt sett rikt hushåll som omges av en stor släkt eller vännets, familjen har m.a.o. nått, om inte ekonomiskt välstånd, så åtminstone den statusen. I Berghäll i Helsingfors jag numera bor finns överhuvudtaget väldigt få bostäder där det ens finns utrymme för en matgrupp.

Lasnamäe restes under eran av socialistiskt byggande. Kommunismen låg på ett stenkasts avstånd, först gällde det bara att forma det socialistiska samhället. Inom socialismen skulle människan växa och bli ny: arbetslökande, ärlig och trogen sitt eget fosterland. Lättja skulle bli en skam! Arbetslöshet var omöjlig redan som tanke för i ett socialistiskt land fanns det arbete åt alla. Spännande var också utsikten att

pengarna skulle försvinna i det kommunistiska samhället, pengar var ett kapitalistiskt gissel och lön i form av pengar skulle också det bli ett minne blott. Partiet och staten skulle ta hand om alla behov. Armén skulle behövas för att trygga resultaten av det socialistiska arbetet. Det klasslösa samhället var grunden för allting och samtidigt med klasserna skulle även samhällskonflikterna försvinna. Därför skulle ingen längre ha några bekymmer i det kommunistiska samhället. Men även om de mot Sovjetunionen fientliga klasserna redan efter bästa förmåga hade utplånats fanns det kvar gamla rester och ett klasstänkande som skapade konflikter. Åldringar och andra som vuxit upp i ett borgerligt samhälle höll fast vid gamla värden och måste fostras till ett nytt tänkande. Därför skapades den socialistiska litteraturen.

År 1980 då kommunismen redan borde ha lagt sig över landet var asfalten i Lasnamäe full av sprickor, ohyra frodades i knutarna och i de få butikerna på området fanns i stort sett inga leksaker till salu. Sandlådorna utnyttjades närmast av katter. På de breda gatorna rörde sig bara kollektivtrafik och det fanns inga större parkeringsplatser.

”På de breda gatorna rörde sig bara kollektivtrafik och det fanns inga större parkeringsplatser eftersom privatbilarna var få – ur sovjetisk synvinkel var de dock många.”

ser eftersom privatbilarna var få – ur sovjetisk synvinkel var de dock många. I finländska turisters ögon representerar bostadsområdena Lasnamäe och Mustamäe idag förslummad sovjetarkitektur när den är som värst och många anser förorterna otrygga. Min vän kompositören Jüri Reinvere som vuxit upp i Mustamäe minns området från sin barndom som inspirerande och det geometriska i Mustamäes arkitektur – vita hus i kontrast mot en blå himmel – skapade grunden för hans senare kompositioner, där det alltid finns en strävan till symmetri. Jag trivs själv med sovjetestetiken. Jag saknar inte hammaren och skåran för att påminnas om totalitarismen men sovjetets-

tetiken – symbolen för en blodig utopi och ett samhälle som med våld gjorts skenbart klasslöst – var för mig en normal och hemtrevlig barndomsomgivning och Lasnamäe representerar inte för mig samma sorts hopplöshet eller dystrehet som för många finländska turister som har svårt att förstå varför inte alla som bor i Lasnamäe bara flyttar bort.

Min barndomsmiljö formades också av bokhyllorna som fanns i varje estniskt hem oberoende av utbildningsnivå. I Finland har bokhyllan bildningsstatus. I Estland har priset på böcker stigit efter nysjälvständigheten, bokens väg till hemmens hyllor har med andra ord försvårats av olika skäl än under sovjettiden då böckerna var billiga men det var svårt att få tag på de mest intressanta titlarna. För det behövdes kontakter eller tålmodigt köande. Otivelaktigt påverkades esterernas bokhunger även av televisionens smala programutbud men trots det kan man med gott hjärta säga att kulturkonsumtion i Sovjetunionen inte var ett tecken på social ställning och till exempel var opera inget elitistiskt. Alla besökte operan för biljetterna var billiga. I Finland är måhända samtliga samhälls-

finns också invandrare och bostadslösa, och det är kanske därför jag trivs så bra – min barndoms hemtrevligaste områden var de där alla sorts människor bodde.

Estlands nysjälvständighet medförde att bostäderna privatiserades och därför befinner man sig idag i den lite märkliga situationen att ingens förmögenhet eller bakgrund kan bestämmas utifrån bostadsområdet, förutom de nyrikas som bor i hus med egendomliga arkitektoniska lösningar. När man i Helsingfors kan göra en klassresa genom att promenera från Kro-nohagen via Södra kajen till de bostadslösa i Berghäll, är en motsvarande samhällelig kartläggning till fots inte lika enkel i dagens Estland. I Sovjet-Estland tillhörde bostäderna arbetsgivaren eller var en del av det kommunala bostadsbeståndet. I och med självständigheten privatiserades bostäderna och hyresgästerna kunde lösa in sin bostad till ett symboliskt pris. Som en följd av det bor det nu människor från alla samhällsklasser i samma hus. Och eftersom folk har så pass olika möjligheter att delta i t.ex. grunderövningar har det blivit det problematiskt att utföra sådana. Därför ser husen ut ungefär som förr. Journalisten Antti Sarasmo påpekade i tidningen Baltic Guide (aug. 2009) att invånarna i Lasnamäe utgör ett demokratiskt genomsnitt av befolkningen.

Kontaktekonomins principer

Sovjetledarnas och partiet ansåg inte att byggan-de av egnahemshus skulle gynnas. Eftersom invånarantalet i Tallinn p.g.a. Stalins befolkningspolitik fördubblades på ett årtionde var bostadsbristen konstant och man var tvungen att tillåta ett visst egnahemshusbyggande. Man fick dock inte tala om egnahemshus (eramaj på estniska) för privategendom var förbjuden av ideologiska skäl och därför hittade man på nya namn för husen, til exempel isikilik elamu (personligt bostadshus) eller individuaalelamu.

Eftersom egnahemshus var så eftertraktade och sällsynta var de pojkar och flickor som vuxit upp i sådana begärliga på äktenskapsmarknaden; svärföräldrar med ett egnahemshus eller t.o.m. en nedre våning åtskild för det unga paret var lysande framtids-perspektiv i ett land där en egen bostad krävde årtal av köande – för att inte tala om det kommande arvet! Detsamma gällde bilar. Sovjetmänniskan behövde naturligtvis bara allmänna transportmedel så införskaffandet av en bil var liksom införskaffandet av en bostad ett komplicerat projekt. Mått i år tog det lika länge som att skapa sig en karriär. ”Pojkens föräldrar har bil” var en perfekt rekommendation för vilken flicka som helst och för hennes föräldrar. En ännu bättre rekommendation var ”Pojkens morbror bor i Kanada/Sverige/USA/Australien/Finland.” I skolhierarkin övertrumfades de mest skotsamma pionjärerna av barn som ägde en kulspetspenna eller en penal från väst – tecken på att familjen hade kontakter! Under en tid då sådana här hjutbara skolattiraljer inte ännu rörde sig över gränsen kunde man sticka ut genom ett paket som t.ex. innehöll tyg från Sverige för en skoluniform. Och så under den enhetliga skoluniformens tid var det möjligt att stiga i hierarkin, en hierarki som egentligen inte skulle finnas tack vare den enhetliga klädseln.

”Köken var rätt små eftersom kök var onödiga för en sovjetisk familj – i idealsamhället skulle alla äta i samkök. Köken var alltså inte avsedda för att trivas i, för tidskrävande matlagning eller för gemensamma familjemåltider...”

Istället för femårsplanerna skapade de socialistiska samhällena, som i verkligheten byggde på bytesekonomi, upp ett klassamhälle där materia och kontakter formade ens klasstillhörighet. Pengar hade ingen betydelse i sig eftersom man utan kontakter inte kunde skaffa sig något. Rubler eller inte, utan kontakter såldes inget under disk. När man i Finland om en person kan säga: "Han har pengar" eller "Där har vi en som verkligen inte saknar kontanter" var motsvarande uttryck onödiga i Sovjet-Estland. Fast man jagade västvaluta som staten jagade folket, finska mark eller dollar, hade ingen sådana mängder att personen i fråga skulle ha klassats som rik. "Han har pengar" ersattes av uttrycket "Han har en bil" eller "Hon har släktingar i Sverige".

Arbetarnas drömstat bildade de makthavande en nomenklatura och alla som tillhörde den var i praktiken partimedlemmar. Nomenklaturans liv var bekvämt och förmånerna obegränsade – medlemmarna i nomenklaturen behövde inte köa. Med hjälp av kontakter och materia var en stigning socialt ändå möjlig också utan partimedlemskap, dessutom var det inte alldeles enkelt att bli medlem. Man ville nämligen inte ha alltför många akademiker i partiet: den lämpliga proportionen var en akademiker mot tre arbetare. Då skulle akademikerna inte få ett övertag och kunna genomföra revolution. Den vanliga arbetaren betraktades som en laglydig medborgare som inte eftersträvade makt och inte ville rubba de maktHAVandes ställning. Även om adelnas betydelse upphörde i och med att balttyskarna försvann var födelseursprunget inte helt betydelselöst i arbetarnas paradIs. Om man hade fel föräldrar, d.v.s. sådana som betraktades som klassfiender eller annars bara fientliga mot Sovjetunionen skapade det många olika sorters hinder för en. Klassglastaket kom emot överallt om släktbakgrunden var fel. Sovjetunionen rättfärdiggjorde marginalisering och brott mot mänskliga rättigheter utifrån klassmotiv. Och så prästerskapet – det som fanns kvar – råkade ut för förföljelse. Bland dem som utsattes för "skjutsningar" fanns många personer som ur sovjetmaktens synvinkel hörde till problematiska tros-samfund såsom Jehovas vittnen. Genom nysjälvständigheten fick kyrkan betydande hjälp från väst och prästerskapet byggde upp sina led igen med hjälp bl.a. från den evangeliske-luterska kyrkan i Finland. Skjutsade blev inte

bara de som hörde till fel trosamfund utan också de som hade fel klassbakgrund. De människor som definierades som kulaker antingen dödades, arresterades eller utsattes för "skjutsning". Rehabiliteringen av dem ägde rum först efter nysjälvständigheten som samtidigt gjorde slut på förtryck baserat på fiktiv eller reell klassbakgrund.

I och med sovjetkoloniseringen var ryssarna i Estland självvallet en grupp i privilegierad ställning och de hade t.ex. lättare att få bostad. Deras språk gynna-des och en est som talade estniska i butiken blev ofta besvarad på ryska: "Tala människospråk!" Estnis-

”När man i Sovjet förstod att diskodansen i vilket fall som helst skulle nå landet satte man snabbt alla gymnastiklärare på kurs i diskodans så att de skulle kunna lära ut sovjetisk diskodans. ”

ka räknades alltså inte ens som ett mänskligt språk. Under det nya Estland har ryssarna förlorat sina av etniska skäl beviljade förmåner och förutsätts kunna landets officiella språk, vilket inte har skett utan konflikter.

Kapitalismens och bristekonomins kollision

Byggandet av kommunismen skedde inte i önskvärd takt och västkultur sipprade in genom hälen i järnri-dån trots maktHAVARNAs motstånd. Den imperialistiska drycken Pepsi landsteg i min barndoms Sov-jet och blev snabbt den populäraste drycken. Jag brydde mig inte om Pepsi – i Finland var lemonad inte deficit – men tyvärr var denna buteljerdade dryck, vid sidan av kaffe och te, den enda min mamma av hygie-niska skäl lät mig dricka när vi var på restaurang. Pep-si var också den enda alkoholfria drycken och den servitrisen rekommenderade till vilken maträtt som helst. Den ultimata gourmetdricken alltså.

Saker som inte dög för överklassen i väst blev i Sovjet en metonymi för framgång: västerländska trä-ningsdräkter, vindtygsjackor och tennisstrumpor och kläder försedda med Seppäläs logo var guld värda. Och de utländska turisterna – de ofta i vitt klädda fin-ländarna – representerade den egentliga överklas-sen, kolonialherreklassen. Bara sommarhjälmarna fattades. Kolonialherrarnas ljusa färgkod hade även andra betydelser: de sovjetiska tvättmedlen var av så låg kvalitet att det inte var alldeles lätt att tvätta vita kläder. Dessutom fanns det smuts och damm överallt i Sovjet så det var inte förnuftigt att till vardags gå i vita kläder, för att inte tala om strumpor. Därför blev det vita från väst ett nytt tecken på överklass. Skil-jelinjerna fanns lite överallt: lokalbefolkningen hade inget ärendet till valutabarerna där man kunde hitta varor som inte fanns i butikerna för ursprungsbefolkningen. Var man klädd som en kolonialherre gick var-

dagsbestyren lättare att utträtta och man fick också gå förbi kön till rubel-restaurangerna. Man kan alltså säga att köandet var ett slags klassbarome-ter. Nomenklaturans medlemmar och västerlänningarna behövde inte köa, det var infödingarnas ensamrätt. Köandet definierade också folks fritid för all fritid gick åt till köande. Underhållningsindustrins produkter som strömmade in i landet efter nysjälvständig-heten avslöjar även att man nu hade tid

Sovjetmaterians status i väst var låg och att öppna en butik i väst som sålde sovjetgrejer hade inte skapat några köer, uppkomst av en professionell köar-ykesgrupp eller något annat lika vilt vilket blev påföljden när de första McDonalds öppnades bakom gränsen (även om jag är av den åsikten att väl lönar sig att kämpa om att få rejäl sov-jetisk seljanka). Sovjetkvaliteten var ofta låg, men inte heller sovjetdesignen tilltalade folk i väst. Ett föremål som börjat tillverkas i Sovjet producerades länge, så länge att det var helt omöjligt att föreställa sig t.ex. ett dricksglas av annan modell än den som fanns. Det var onödigt att inbilla sig att man hade brytt sig om att förbättra designen. Att uppdatera var ett främmande begrepp – det gällde allting. Ett föremål eller en möbel formade sin omgivning i årtal. Konsthistorikern Kai Lobjakas har sagt att om någon mer sällsynt produkt (till exempel nya Tarbeklaas-glas) började säljas så slogs man om dem och på så sätt blev dessa föremål symboler för vardagslivets prövningar, bevis på en vunnen kamp. Till exempel var rökglas-et som Tarbeklaas skapade på 50-ta-let en verklig skatt och man fick det inte någon annanstans i Sovjetunionen. Estnisk design var i ropet i hela republi-ken för Estland var Sovjets västligaste del. När man förde med sig dessa dyr-bara föremål till Finland förlorade de sin status. I en finländsk bokhylla var ett estniskt rökglas bara ett bevis på ens konsthget och lite skrattretande.

Planekonomins följder för desig-nen innebar en opersonlig, tidlös och icke-individuell visuell värld. Sovjetde-signen var anonym. Det smala utbudet gällde också media. Det fanns en dam-tidning, Noukogueude Naine. På dess första sida fanns alltid samma sentens: Koigi maade proletaarlasseed, ühinege! (Proletärer i alla länder, förena er!) Pressen koncentrerade sig på att be-rätta om arbetarnas liv och den prole-tära revolutionens högtidsdag – julen och påsken och de andra kyrkliga hög-tiderna från det självständiga Estlands tid var förbjudna, stämplade som gam-la, motbjudande och borgerliga. Inte konstigt att damtidningar utan klass-hysteri från väst stod högt i kurs.

Genom postluckan i rätt hem i Jy-väskylä droppade det regelbundet in en uppmaning till proletärt förenande, tidningen Kodumaa, som var den enda som fick skickas till utlandsester. Den var inpackad i ett kuvert tillverkat av brunt ryskt kraftpapper. Bostäverna på adresslappen var alltid utspridda

Forts. Sofi Oksanen

för att paketet utsatts för hårdhänt behandling. Kraftpappret luktade så kraftigt att man visste att tidningen kommit utan att ens behöva se den. Det har förblivit ett mysterium för mig hur sovjetpropagandisterna kunde inbilla sig att ifråga varande tidning kunde fungera som lockbete i väst när det genom brevlådan samtidigt droppade in färggrann reklam för tidningen Anna med allehanda rese- och billetterier.

Det hindrade inte Sovjetledarna att försöka motarbeta den västerländska degenereringen och minska kapitalismens dragningskraft. När man i Sovjet förstod att diskodansen i vilket fall som helst skulle nå landet satte man snabbt alla gymnastiklärare på kurs i diskodans så att de skulle kunna lära ut sovjetisk diskodans. I Estland minns man ännu de absurda farserna med styva gymnastiklärare som drog kurser i sovjetisk diskodans med entydigt bestämda rörelsemönster.

Den viktigaste historien

När jag diskuterade med journalisten Kaja Kunnas märkte vi att det i bådas estniska släkt fanns en historia framom andra, den allra viktigaste identitetsberättelsen: den hur våra förfäder köpte sig fria och fick ett eget namn. Släkten Kunnas frigörelse började med att namnet Grünthal gavs åt släktens förfäder under livgenskapens tid på Ösel. Namnet härrörde sig från att släkten var bosatt på en mycket frodig plats. Även om ett eget namn inte betydde fullständig frigörelse från godsherrn avslöjade det ändå att man hade en lite bättre ställning än den vanliga stataren. Kunnas förfader hade fått godsherrens godkännande som kock på gården och fick bli förryttare under jakten. När livegenskapen officiellt upphörde fick Kajas farfars far Karl Grünthal flytta från Ösel till Kuivastu gästgiveri i Muhu och lyckades där fortsjäna så bra att han kunde bygga ett hus mitt i Muhu där han sedan startade en egen butik.Min förfader, släktens första fria bonde, dog 1621. Han är begravnen i Kullamaa – korset är ett gammalt estniskt rundkors där årtalet står kvar och det är ett av de äldsta bevarade gravkorsen på en estnisk grav. Han hade inget släktnamn och på gravstenen står det Sitt A Kodt Mats, i estnisk folkmun Sitakoti Mats, skitpåse-Mats på svenska. Av allt att döma var han en betydande person för hans grav finns mitt bland de balttyska och svenska adelsgravarna. Sin frihet fick han genom att flitigt uppväxa svin och sedan sälja dem, jämte spannmål. Smeknamnet kom från påsen han ständigt bar med sig och i vilken han samlade hästgödsel när han under dagarna jobbade för godsherrn. Hästkiten forslade han hem och gödslade sin egen åker med så att säden skulle växa bra. Efter en tid kunde han köpa sig fri från livegenskapen.

Traditionellt har samhället enligt den nordiska klassuppfattningen inordnats i stånd: adel, prästerskap, borgare och bönder. I Estland var en väsentligare indelning den som gick mellan de balt-

tyska godsherrarna och (de livegna) esterna. De livegna blev fria först 1816 men bönderna var fortfarande fjättrade av sitt arbetstvång. Godsherrarnas rätt att straffa sina bönder kroppsligt upphörde inte förrän 1865 då Estland var en del av det baltiska guvernementet. Sitakoti Mats, som hör till min mors släkt, dog som en fri man samtidigt som min farfars farfar Mart försvann spårlost efter att ha råkat i onåd hos sin godsherre. Godsherrn skickade iväg honom med spritkärror till Tallinn. Kärroarna återvände till gården men utan Mart. Ryktet vet berätta att godsherrn beordrat honom att lämna landet. Det är allt man känner till om Mart.

Det tar lång tid att göra en klassresa om ens släkt varit slavar – i USA är det de svarta som är fattigast och många av dem anser att det är en rest av slaveriet. Historikern Ants Hein har påpekat att det i dagens Europa inte finns andra länder än Estland och Lettland där adelns makt var stark ännu i mitten av 1800-talet. I Baltikum var adeln, som utgjorde en halv procent av befolkningen, överklass både politiskt och ekonomiskt. Maktställningen bröts först när det ryska imperiet föll samman och Estland blev självständigt. 1919 godkändes en jordreform som gjorde slut på adelns markägarskap.

Slaveriets narrativ i det finländska samhället är en mycket avlägsen historia även om det också från Finland fördes slavar till Ryssland under Stora ofreden, men i Estland har slaveriretoriken inte försvun-

”Ett föremål som börjat tillverkas i Sovjet producerades länge, så länge att det var helt omöjligt att föreställa sig t.ex. ett dricksglas av annan modell än den som fanns. Det var onödigt att inbilla sig att man hade brytt sig om att förbättra designen.”

nit ur språket. Den estniska identiteten har upp-rätthållits i sångerna och till slaveriet hänvisas bl.a. i Koit (av Tonis Mägi) som sjöngs flitigt under Den sjungande revolutionen (den som ledde till landets nysjälvtändighet):

On jälle aeg selg sirgu liüia ja heita endalt orjarüü//
Hõik - murrame köik,
et vabana saaks hingata taas.
Näe - on murdunud jää
ulatagem käed, ühendagem väed. //
Maa, isademaa, on püha see maa,
mis vabaks nüüd saab
Laul, me võidulaul, kõlama see jääb
peagi vaba Eestit näed!

Den estniska historien vimlar av berättelser om slaveri/ockupation/fångenskap. Samma topos återkommer i legender, statshistorien och i biografier. Det är kanske därför frihet är ett värde som står över allt annat. Också för mig är den allra viktigaste berättelsen i min släkts historia den hur Sitakoti Mats blev en fri bonde. Kanske är det därför de nordiska jämlikhetstankarna när Estland med så stor fördröjning? Eller är man mindre lyhörd för att jämlikhet var något sovjetpropagandan aldrig glömde att hamra in i folks medvetande?

På samma sätt är klass ur estnisk synvinkel helt ointressant – man propagerade ju för klassdiskussion under ett halvt århundrade. Otivelaktigt är det svårt att föreställa sig att någon som gått i en sovjetisk skola skulle intressera sig för ett ämne som man blivit tvungen att skriva ett oändligt antal skolexäsa om. För att inte tala om den vetenskapliga kommunismens härlighet som obligatoriskt läroämne. Ibland frågar man mig i Finland hur många riktiga kommunister det fanns i Estland. Det bästa svaret på frågan har

levererats av regissören och redaktören Imbi Paju, sedan länge bosatt i Finland. Hon har sagt att hon såg sin första kommunist när hon kom till Finland.

När jag jämför hur man i Finland och i Estland talade om arbetare är skillnaden klar. I Finland diskuterade man arbetarfrågor på allvar. I Estland gjorde ingen det. Sovjetpropagandan gjorde det omöjligt för ingen orkade bry sig om de frågor den ansåg viktiga. Däremot fungerade proletariatet och kommunismen bra som anekdotmaterial. Med estniska ögon sett var de finländare som sjöng arbetarsånger helt enkelt sjuka i huvudet.

Det förflytna med sin indelning i ester och balttyska herrar är visuellt närvarande i Estland på ett aldeles annat sätt än klassamhället är det i Finland. I Estland finns inte en så liten by att det skulle saknas en herrgård, man kan helt enkelt inte undgå herresätena – något man mycket väl kan göra i Finland. Sovjetmakten tog symbolerna i bruk: de medeltida kyrkorna och herrgårdarna gjordes om till skolor, sjukskhus, vårdinrättningar eller andra anstalter för gemensamt bruk. Kyrkan,

de arbetslösa. Situationen är såtillvida ny att det inte förekom arbetslöshet i Sovjetunionen och i det nysjälvtändiga Estland var arbetsläget bra. Eftersom det inte fanns arbetslösa i Estland hade man svårt att förstå 90-talets depression i Finland eller överhuvudtaget problemet med arbetslöshet. Det var kanske inte så konstigt, för även en finländsk arbetslös hade det bättre ställt än en est.

Jag minns väl hur diskussionen om arbetslösheten inte väckte någon som helst genklang i Sovjet-Estland. Det gjorde den inte heller direkt efter självständigheten. Finland var rikt, det såg man ju på varuhusen med sitt överflöd av varor. Det fanns ingenting man måste köpa under disk. Eftersom pengar i Sovjetunionens bytes- och bristekonomi inte spelade någon större roll hade folk som levde i det systemet svårt att förstå att en arbetslös inte hade pengar att köpa allt som fanns på Stockmanns dignande hyllor.

Vissa forskare anser att folk i Estland kommer att klara av depressionen eftersom man under sovjettiden lärde sig att återanvända i al oändlighet och

”Ett föremål som börjat tillverkas i Sovjet producerades länge, så länge att det var helt omöjligt att föreställa sig t.ex. ett dricksglas av annan modell än den som fanns. Det var onödigt att inbilla sig att man hade brytt sig om att förbättra designen.”

att bruka sitt trädgårdsland. Erfarenheter av brist är alltså inte helt okända. Det ligger mycket sanning i påståendena och självständigheten utplånade inte trädgårdstapporna och växthusen. Estland har inte det slags levnadsstandardproblem att man skulle behöva utländska bärplockare, för varje familj och släkt odlar egna äpplen och gurkor, plockar svamp och bär. Också de som hann vänja sig vid färdigmat har nu börjat odla lök och morötter, och har man inte lärt sig trädgårdsskötsel från barnsben finns det alltid mor- och farföräldrar som kan skola en i hur man går till väga.

Min tant var framsynt när hon på 90-talet inte ville flytta in i ett hus som bara var försett med elspis. En bostad som har både ved- och elspis är ett förnuftigt val i dessa tider. Arvet från sovjettiden kommer ännu länge att påverka esterna för det är inte möjligt att riva hela städer och i de sovjetiska bygghusen behövs man inte fästa någon vikt vid energiåtgången. Det rädde ingen brist på energi och priset var lågt. Uppvärmningskostnaderna var betydelselösa. Nu är läget ett annat.

Sofi Oksanen

Depressionen har introducerat en klass som Estland inte tidigare haft:

JUL ÄR KUL ELLER HUR?

Jag fick order om att skriva några rader. Inget märkvärdigt, bara några rader som sagt.

Helst med många vita ord. Om bjälkerklang, Lucia och glöggprovavtävlingar. Ni vet. . .

Inget märkvärdigt men texten skulle liksom genomsyras av julen.

Dolt under varje mening skulle en känsla av tindrade ögon, förvåntningar och lysa ligga.

Så jag har snurrat igång en cd-skiva för att komma i den rätta stämningen, "The Very Best of X-mas".

Jag har just öppnat två paket potatismjöl som jag strött ut. Med mina allra dyraste kängor vankar jag golvet fram. Det knarrar under fötterna, musiken masserar mina öron. Två brinnande ljus fladdrar i det svaga draget från ett fönster – men den rätta känslan vill inte infinna sej.

Jag känner inte det där mysiga julpiret i magen. Jag hittar inte fatt den. Istället stör jag mej på stenen som tydligen har fastnat under sulan och gör så det skrapar i varje steg.

Ungarna på skivan sjunger falskt och eftersom dammsugaren är trasig måste jag skotta upp allt potatismjöl senare. Det blir ett jävla jobb är jag säker på.

Inga paket har inhandlats för det finns varken pengar eller kredit kvar. Och det där med att "julen är till för barnen, därför köper vi bara klappar åt dom" funkar inte ett är till. Folk börjar mistänka att jag är snål som enträget vägrar köpa. Att plantera en gran i öknen eller döpa en stjärna funkar inte heller eftersom jag påstår att jag varit där i egen hög person och gjort det. "Och då behövs inget bevis eller intyg – du får helt enkelt lita på mitt ord" har varit den ständige frasen. Vid det här laget borde det finnas en hel liten skog där nere i Sahara och himlens alla stjärnor bär namn som: Åke, Lotta och Lilla Sven.

Nej, ska det vara jul så ska det banne mej vara på riktigt. Stora dyra paket som inte ens får plats under den alldeles levande granen. Barn med röda kinder och nya kläder, köpta enkom för denna dag. Ljus, klämtande klockor, skinka, vört, knäcke, massor med snö. Tomten, Kalle Anka och hans vänner, kramar, tårar och sötstark senap, förståss. Alltid den sötstarka men det ingår ju lite bråk om just detta för hälften av släkten vill ha Johnnys.

Johnnys! Nej fy sjutton, vi hoppar över julen i år!

Sofia Rapp Johansson

LÅT JULEFRIDEN SÄNKA SIG ÄVEN ÖVER DE SEXUELLT UTNYTTJADE

Det är inte för jag har aldrig har upplevt en jul med ljus, doften från granen, glittrande presentpapper, berg av mat och godis. Jag minns däremot inte så mycket från julnätterna jag upplevde som barn. Men jag minns små korta stunder av lycka.

En jul fick jag ett mycket fint dockhus, med gardiner som sytts av tyg från min mors bröllopsklänning. Redan på juldagen målade jag röd färg på dockhusets vita tegelgavel. I liska.

Ingen förstod det arga barnet och oavsett hur fina julklappar jag fick, så var det ingen som fick mina vardagar av sexuella övergrepp och tortyr att försvinna. Ennän jag började med prostitution, hade jag förläskat mig i en ung man som utnyttjade mina känslor för honom och våldtog mig med jämna mellanrum. Jag minns inte längre var och en av våldtäkterna, så många var de. Och om det var jul- eller kvällstid på vardagar när han våldtog mig betydde ingenting längre.

När jag var en vuxen prostituerad, trodde jag att ilskan var borta. För nu kände jag att *jag* hade övertaget. Ingen kunde längre utnyttja mig. Men en av mina regelbundna kunder som ville torteras, sade: "Ditt hat är djupt, på grund av din skönhet." Han hade kanske rätt – i vilket fall som helst så förbannade jag de män som alltid hade sagt: "Jag kan inte motstå dig. Du är så vacker!". Jag hatade mig själv.

Bordeller har en "trevlig jul". December är den bästa säsongen. Kunderna strömmar till under pauser från sina förväntansfulla barn. Mycket pengar hamnar i händerna på de kvinnor som lägger upp sig och tjänar pengar till alla. Julen är dyr.

På julafton öppnar bordellerna, dock först vid midnatt. Då kan folk äntligen komma bort från sin ensamhet och familjen och mötas i en annan verklighet än julhyckleriet!

Jag kände aldrig att jag hade ett hem. Som så många andra kvinnor som försöker överleva i prostitution, kan jag lika väl vara på bordell på julafton när julriden har sänkt sig över alla lyckliga familjer runt om i landet. Det kändes kanske lite tomt, lite olustigt. Men vad fan! Det var en plats där man kunde känna lite samhörighet med folk. Och på kuppen även tjåna pengar.

Idag har jag inte längre någon kontakt med människor som skadar mig. Tvärtom, jag har lyckats skapa mig ett helt vanligt liv! Jag firar en traditionell jul men min man, två barn och svärföräldrar. Jag överöser mina barn med presenter, mat, julgransglitter och godis. Änglar och ljus. Massor av änglar!

Trots detta så har jag blandade känslor inför varje jul. Inför barnens starka förväntningar och spänning. Men även en djup sorg inombords som jag aldrig blir av med. Eftersom min kropp och mitt hjärta minns. Jag känner mig klugen inför julen: för samtidigt som jag vill ge mina barn ett lyckligt liv och en fridsam jul, så tänker jag även på alla de människor som inte har någonstans att gå för att få hjälp.

Jag vet att det finns så många som fortfarande måste sätta kroppar och själar till för att tillgodose ett monstruöst missbruk. Det är hjärtskärande att bära på denna vetenskap och samtidigt vara helt maktlös! För vem bryr sig om att höra om barn och kvinnor som på ytan verkar fungera bra, antingen i sina familjer eller i så kallade "frivillig prostitution"?

I Danmark betraktas barn inte som trovärdiga när de säger att de utsatts för övergrepp och/eller sexuella övergrepp. Och du kan som prostituerad kvinna inte få hjälp på några av kvinnojouurer i Danmark.

Det finns mycket att önska till jul, någon vill ha en ny klocka, andra en plats att leva i fred på.

Vad vill du ha i julklapp?

Odile Poulsen

SNÖFRITT OCH DE SJU SKOTTARNA

Det var en gång för längesen, som var helt översnöad. Ingen, absolut ingen, kunde ta sig fram där. Ingen skulle ens ha kommit på tanken på att försöka. Utom en. Det var chefen för snöröjningen. Han ville få bort snön från gången, ty han var mån om de gamla i sin lilla stad. Ingen vet när man själv blir det, som han brukade säga. Gammal.

Nå, sagt och gjort. Chefen för snöröjningen beställde in de snabbaste och bästa snöröjarna som fanns inom stadens hank och vall. Hans order föll på de sju små skottarna, som för sin del bodde i en liten liten stuga i skogen, vilken de hyrde med bostadsrätt. Stugan.

På somrarna plockade de kottar. Om våren samlade de krokurar (lat. kroki). Höstledes brukade de fånga in äpplen för att sälja på torget till marknadspris. Men om vintern skottade de som sagt snö. I den mån det fanns någon snö.

Nu kommer vi snart in i själva handlingen. Nå, det var inte en vacker dag när de sju små skottarna begav sig iväg på sitt tjänsteuppdrag med respektive snöskovlar på respektive axel. Nej, det var en vämjelig och blöt dag med tung snö. Sedd ur skottarsynpunkt var den blott alltför tungskottad. Snön.

Där gick McHappy och McCrazy, där gick McWeise och McShy, där gick McGrumpy och McProsit. Och där gick inte minst McSleepy. Han tänkte mest på själva uppgiften. Att skotta.

De övriga gnolade på den sång, som alla som tjänar skottpengar brukar gnola på: "There's no business like snow-business".

Nu är de framme vid den gången som Chefen hade menat på. Sju spadar glänser i luften, Sju jämnnstora snölass flyger i bågar över axeln på de sju små skottarna. Det är en syn för tjåna Spadarna.

McHappy säger att det här inte var roligt. Det här var inte roligt, säger McHappy. Men McWeise arbetar på krampaktigt. Inte ett ord kommer mellan hans sammanpressade läppar. Jo, ett "Ack!". McShy faller slutligen den förlösnande repliken: "Tänk om vi hade snöfritt här ändå!". Närvarande.

Snöfritt var en prinsessa som hade separerat från sin man och som var extremt ung och vacker. Hennes ögon var som brunnar (fast mindre). Det förelåg risk att drunkna.

Knappt hade McShy fällt ovanstående replik, förrän hon stod mitt ibland dem. Gissa om de smälte. Drivorna. Slut

Jonas Hallberg

FACEBOOK

Idag började jag dagen med att läsa något som Christopher Friman skrivit, vi är vänner, eller var, vi kanske är bekanta, vi kanske alltid har varit bekanta Vänners vänner. Vi har jobbat ihop. Vi är vänner. Vi är i alla fall kompisar på Facebook, och vi följer varann på Twitter. Jag läser i alla fall om minnet. Christopher Friman skriver i Filter. Det är min favorit-tidning. Han är smart Christopher Friman.

Efter att ha läst artikeln Christopher Friman skrivit har jag ett behov av att själv reflektera över minnet. När jag var liten hade jag ett läskigt bra minne. Jag hade inte förstört det på något som helst sätt. Det var, så att säga, orört. Idag vet jag inte vad som hänt med det.

Förut kunde jag rabbla riktnummer över hela Sverige, den lilla hålan Stora Skedvi i Dalarna har riktnummer 0225. Falun har 023. Lysekil 0523 och Uddevalla 0522. Andra saker jag kunde obekvämt bra var Sten Sture-morden, och jag kunde nästan allt om Korsridare och Gustav Vasas släkt kunde jag rabbla som ett rinnande vatten. Sen hände något. Jag började bli dålig på glosor och jag memorerade aldrig några matte-tal, inte heller några gångertabeller. För alla vet ju, att gångertabellerna mer är minne än matematik.

Någonting hände. Jag har mina aningar. Pojkar. Pop. Det var nog ungefär det som kom in i bilden, suddade till det där uppe och så Internet. Internet är boven i Christopher Frimans artikel också. Internet är boven i mitt liv.

Idag Internet hittar man allt, kungalängder, sin systers första Roskilde-fylla, en bild på mammas bil och en av min pappas inbjudningar till en föreläsning han hållit och lite annat smält och gott, som minnet av min första kyss, som var med en tjej eller mina tonårsbittra tankar på communityn P3star.

Så tack vare internet, och telefonen behöver jag inte minnas så mycket. Det finns inte så mycket av intresse att minnas, men det finns en våldans massa roliga saker att få reda på, i våras läste jag allt om Palme-mordet och när det oannonserat ringde på dörren trodde jag att det var någon som skulle komma och hämta mig, den sista i Stockholm som lagt ihop alla pusselbitarna. Några veckor senare lyste en laserstråle in genom mitt fönster, rakt i magen på mig, och jag tänkte att Baseboll-ligan måste ha ändrat taktik.

Det finns med andra ord mycket saker på nätet. Som gamla klasskamrater och deras barn på Facebook, eller gamla kärlekar som blivit hippies och flyttat ut på landet i sina lila batikbyxor.

Men framför all finns alla de på Facebook som jag numera kan efternamnet på. Istället för att vara en Johan H, eller Johanna K, eller Christopher F har de numera namn. Riktiga namn. Som Hellström, eller kanske Karlsson eller Friman.

Helt plötsligt minns jag mina vänners efternamn, som ett rinnande vatten, rabblandes i sömnen, och det tack vare Facebook.

Emerentia Leifsdotter-Lund

SIRI HUSTVEDT – EN SKAKANDE NYFIKEN KVINNA

Siri Hustvedt lever upp till ryktena av att vara en av vår tids stora författare. Hennes närvaro, briljans och intensitet placerar henne även i skaran av vår tids intellektuella storheter.

Med den poetiska känslan för text och nyanserade beskrivningar av platser och händelser får hennes berättelser liv. Hon går långt in i karaktärernas psyke och utforskar kärlek, sorg, galenskap och identitet. Förutom sina romaner har hon givit ut noveller, essäer och poesi, och är nu inne på ytterligare ett spår, en sorts psykoanalytisk memoar över sitt eget tillstånd av återkommande okontrollerbara skakningar i kroppen. Hon har dykt djupt i forskning inom neurologi, psykoanalys och psykiatri för att söka svar för sin egen svårfångade diagnos. Hennes situation att inte behöva svara för några forskarresultat gör henne en unik frihet i att kreativt ifrågasätta och helt ignorera de gränser som finns inom dessa discipliner .

Diktsamlingen "Reading to you" var hennes debut 1983, 2004 slog hon igenom internationellt med romanen "What I loved". I bakgrunden finns en doktorsavhandling i litteratur från Columbia University, sin studentexamen tog hon i Bergen, Norge. Född 1955 i Minnesota av norska föräldrar. Nu lever hon sitt liv i Brooklyn utanför New York tillsammans med sin make, författaren Paul Auster. Nyligen var hon i Sverige på besök och talade om sin nya bok "The Shaking Woman or A History of my Nerves".

Första gången skakningarna intog hennes kropp var under en föreläsning hon höll till minne av sin avlidne far 2006. Kroppen skakade okontrollerbart samtidigt som rösterna var stadig och själen lugn. Siri förklarar känslan som en invärtes berättarröst i en galen kropp. I boken resonerar hon kring vem kvinnan med skakningarna är? Hon förlikar sig i att vara den kvinnan och är, med sin kunskap och nyfikenhet, inte rädd för att vara annorlunda. Snarare starkt och stolt över att ha kommit till ro i sitt tillstånd.

Skakningar har återkommit vid olika tillfälle när hon givit föreläsningar. Kommer de från kroppen eller själen? Alla människor bär på sina egna unika uttryck och åtkomor – lite undermedvetenhet som tar sig upp till ytan – så ser Siri Hustvedt på sin speciella och föränderliga kropp.

Hustvedt ifrågasätter. Berättar om hur hon i början av sin forskande upptäcktsfärd enbart var en åhörare på neurologin och psykiatrins arenor. När hon nästan som besatt inhämtat information från tidskrifter, samlatsgrupper, rapporter och studier kring ämnet tillåter hon sig nu vara kritisk. Hon lutar mot mer intellektuella modeller som inte nödvändigtvis måste kategorisera symptom i logiska mönster. Denna flexibilitet har i sin tur intresserat forskarkåren som sällan blir ifrågasatt från denna vinkel. Hon menar att inga system kan kategorisera komplexiteten med livet.

Utöver analyserande psykologi talar hon även kring begreppet minne, hur vi alltid tror våra minnen. Filosofiskt förklarar hon händelserna i våra tankar som fantasier om dätiden, men menar att de är sanna för oss själva och är viktiga för vem vi är. Som författare använder hon sig av att återkalla minne, som om historierna som skrivs alltid funnits på insidan, de måste bara kommas ihåg. Hon tittar på sina skrivna meningar under arbete med sina romaner och granskar dess sanningshalt trots att de är påhittade. Historierna måste vara emotionellt sanna för att andra skall kunna uppleva dem, säger hon.

Nästa gång Siri kommer till Sverige är förhoppningsvis i samband med hennes nästa roman "The Summer Without Men" som kommer ut nästa år. Just nu jobbar hon på ytterligare en skönlitterär bok – "Monsters at Home". Hon återkallar sina minnen och är just nu i en arbetsfas hon beskriver som ett medvetet drömmande.

Intelligens och ödmjukhet är två begrepp som blir magiska när de korsas, mitt i dess skärpunkt finns Siri.

Linda Johansson

ERKKI LAPPALAINEN

Poeten Erkki Lappalainen är död. Han blev 63 år. Hans närmaste är mor, syskon och syskonbarn.

Han föddes i Eno i Karelen i Finland på gården Majonvaara, Husberget, med milsvid utsikt över stora skogar. Han dog i sitt hem på kapsylen på Tjärhovsgatan 44 i Stockholm.

Jag mötte Erkki i mitten av 70-talet. Få människor har betytt så mycket i mitt liv som han. Hans dikter följer mig genom livet.

En sen natt under ockupationen av Mullvaden 1978 kom Erkki in i vaktrummet där jag satt och sa: Polisen hotar med våld och stormning. Vi ska svara genom att göra en opera. Jag svarade att det var omöjligt.

– Just därför, svarade Erkki. Vi måste fortsätta att tro på det omöjliga.

Annars finns det ingen anledning att leva.

Vi gjorde det! Erkki skrev librettot. Hundratals människor samlades under sommaren och repeterade på gården i kvarteret Mullvaden på Krukmakargatan på söder. Vi spelade in operan och turnerade runt i Norden efter det att de fyra husen på Söder var rivna. Erkki skrev sedan diktsamlingen "I Mullvaden levde vi" som gavs ut med fotografier av Micke Berg.

Erkki kom att bli förknippad med Estradpoesins framväxt. Han var med och startade Poeternas estrad 1985 och var mannen som förde "Poetry Slam" till Sverige.

1993 går den första Poetry slam-tävlingen av stapeln i Stockholm. Erkki ringer mej igen och ber mej att vara kvällens musa. Jag säger samma sak som jag sagt så många gånger: Det är omöjligt, man kan inte tävla i poesi. Hans svar kommer lika självklart: Just därför!

”Hundratals människor samlades under sommaren och repeterade på gården i kvarteret Mullvaden på Krukmakargatan på söder.”

Så bygger vi en boxningsring i Eriksdalshallen och tävlingarna var i gång. När Slam-kvällar arrangeras märks det hur många som egentligen skriver poesi.

– Poesi är mycket folklig. Det har jag vetat hela mitt liv, sa han efter en kväll i Rinkeby Folkets hus då den då ökande poeten Bob Hansson hade vunnit deltävlingen. Jag var där tillsammans med mina äldriga föräldrar och Madeleine Grive, en av poesins försvarare i Sverige. Efter rätt så vilse och diskuterade Erkkis nya diktcykel "Hon", som till stora delar bestod av tystnad. Jag sa inte längre "Det är omöjligt". Nu visste jag bättre.

Erkki kom till Sverige från Finland för att arbeta som metallarbetare. Han arbetade inom industrin men började

för att lära sig svenska studera på en folkhögskola. Där föddes poeten Erkki Lappalainen. På finska kan jag inte skriva sa han och gick från de stora maskinerna till poesins mjuka landskap. Tack och lov!

Vi är många som bär Erkkis ord om det omöjliga konst vidare. Men han fattas oss.

Till sist några ord av Erkki ur diktsamlingen "I Mullvaden levde vi"

Natten-Sömnens	
det känns som att röra vid okränknt vatten när jag går in i lägenheten klockan tre på natten för att väcka henne som ska ta över vakten alla sinnen mjukas upp plötsligt när jag tassar in går försiktigt fram till den sovande och viskar hör du det är som om öronen sökte sig mot rösterna jag viskar en gång till hör du och ta ömt om skuldran och viskar hör du klockan är tre	
hon vänder sig öppnar tyst sina ögon tittar upp och säger	
jag kommer	
Marika Lagercrantz	

NÄR ÖDET FÅR STYRA

Härom morgonen var jag med om en sådan där konstig sak, som får en att tänka till.

Vi håller på och spelar in en ny skiva i den stora staden Malmö, vilket medför att jag varje dag tillbringar några timmar i bil, på väg till och ifrån sagda stad. Detta har jag gjort mängder av gånger förut. Som sagt jag sitter i godan ro (jag sitter här och gnolar på små melodislingor som skulle kunna passa på den kommande skivan) och rundar Ystad, för att sedan ta mig ut på E-65:an. När jag kommit en bit, borde jag anta ugglan i mossan; varför kör de betor på en Europaväg? Vägen var jordig och guppig och här kom jag på ytterligare en melodi. Nu dök det upp en fartkamera på den stora vägen. Va? Här ska väl inte finnas fartkameror, var är jag någonstans? Misstaget jag gjorde var varken konstigt eller stort: Jag hade svängt av mot Sjöbo istället för mot Malmö. Men när man är van att köra en sträcka och det sedan visar sig att inte verkligheten stämmer, så blir man otroligt förvånad och perplex!

Det var som att vakna upp ur en dröm och inse att man var i en ny. Jag valde att försöka gena till E-65:an igen, vilket resulterade i att vägen blev mindre och mindre och till slut blev en grusstig. Jag valde att omfamna mitt öde, skrattade högt för mig själv och hittade efter många om och men, till slut ut på stora vägen. Dagen fortsatte förstås, med en massa missöden och missade parkeringsplatser. Men jag skrattade åt allt. Det var nog inte meningen att jag enligt lag måste mantalskriva mig. Detta skedde helt ovanför mitt huvud. Hade dom kanske kunnat ta ett helt annat beslut? Jag har pappret framför mig.

Lite svårare att förklara är morgnens upplevelse: Jag vaknar i tid för att åka till bilbesiktningen. Jag startar bilen och den låter som en raggarbil! Hur kan avgasröret bestämma sig för att gå då, jag samma dag som besiktningen? Jag blir alltså tvungen att åka till Simrishamn (ja, jag brukar besiktiga där, det blir liksom lite omväxling till Ystad) med en garanterad återbesiktning i sikte.

Det kändes som att stå i riddarrustning, på väg in i metalldetektorn på Kastrup. Man vet liksom på förhand att det inte kommer att gå. Ja, ja, besiktningsskillarna var jättetrevliga och det ska bli skoj att träffa dem igen!

Nu är ju julen i antågande och jag misstänker starkt att ödet har en massa intressanta överraskningar i beredskap åt mig och alla er. Det bästa är nog att omfamna dem, skratta åt dem, tolka dem om möjligt och framförallt ta emot dem som små fina klappar på julafton.

Så från mig till er: Låt ödet bestämma er jul och låt julens hjul styra kosan dit den vill, ta en glögg och slappna av! Har ni vägarna förbi Thailand i jul, så titta in på en kaffe!

Jonas "Var tog vägen vägen, vi är ju på en åker och åker" Jonasson

VID GRUSVÄGEN

Efter att passerat under den stora riksledningen och vidare genom ett skogsparti med höga träd, ser man den faluröda kåken strax till vänster innan dom böljande åkrarna tar vid. Det är en smal gårdsplan framför huset. På andra sidan vägen, där den lokala kraftledningen sneddar, finns utrymme för parkerande bilar, timmerstaplar och annat. Där brukar jaktlagen samlas om hösten.

När jag sålde min lägenhet och definitivt bosatte mig ute på Kolketorp, blev min flyttanmälan inte accepterad. Jag hade naturligtvis, i vederbörlig ordning och efter bästa förstånd, i ett decennium gjort mina fastighetsdeklarationer. Men det verkade inte ha gått fram.

Jag fick en blankett med små enkla frågor, som jag pliktskyldigt besvarade och skickade in. Men det hjälpte inte. En ny blankett anlände. Jag besvarade också den. Nåsta brev från skattemyndigheten var en "förfrågan" och löd: Var vänlig kontakta lokala skattekontoret angående ytterligare frågor som gäller er flyttningsanmälan till nämnda adress. Hälsningar /xxx/.

Efter några försök kom jag fram på telefon. Frågan var enkel:

– Var borni?
– I Kolketorp, som det står i min flyttanmälan.

– Vem äger Kolketorp? Har ni tillåtelse att bo där?

– Jag äger Kolketorp!
Ridå.

Så småningom fick jag ett brev med ett "Beslut": Skattemyndigheten har efter utredning godtagit er anmälan om flyttning till fastigheten /xxx/enligt 6 § folkbokföringslagen. Folkbokföringen gäller från och med 1996-05-01.

Man hade haft ett sammanträde och särskilt beslutat att jag fick bo där jag enligt lag måste mantalskriva mig. Detta skedde helt ovanför mitt huvud. Hade dom kanske kunnat ta ett helt annat beslut? Jag har pappret framför mig.

Det var en underlig, svårtolkad, men en på något sätt välbekant läxa. Byråkratiskt krångel ska man väl ta med en klackspark och en nypa salt. (Fast vid något tillfälle, när jag haft skriftlig kontakt med skattemyndigheten, har jag inte kunnat låta bli att be om en förklaring. Den har naturligtvis uteblivit.)

Men jag köpte huset i mitten av 80-talet. Ett arv gjorde att jag kunde leta efter ett hus på landet. Jag fann mig själv då och då ta bilen lite på måfå söderut, där jag efterhand nådde skogstrakter med trolskt glimmande sjöar. Där var överkomliga priser, men utanönsade objekt var mest nedseendagångna eller tråkigt belägna fritidshus.

Nu är ju julen i antågande och jag misstänker starkt att ödet har en massa intressanta överraskningar i beredskap åt mig och alla er. Det bästa är nog att omfamna dem, skratta åt dem, tolka dem om möjligt och framförallt ta emot dem som små fina klappar på julafton.

Så från mig till er: Låt ödet bestämma er jul och låt julens hjul styra kosan dit den vill, ta en glögg och slappna av! Har ni vägarna förbi Thailand i jul, så titta in på en kaffe!

Jonas "Var tog vägen vägen, vi är ju på en åker och åker" Jonasson

”Att en främling kommer och vill göra sig hemmastadd verkar utmanande och provocerar till skvaller och förtal.”

När jag sålde min lägenhet och definitivt bosatte mig ute på Kolketorp, blev min flyttanmälan inte accepterad. Jag hade naturligtvis, i vederbörlig ordning och efter bästa förstånd, i ett decennium gjort mina fastighetsdeklarationer. Men det verkade inte ha gått fram.

Jag fick en blankett med små enkla frågor, som jag pliktskyldigt besvarade och skickade in. Men det hjälpte inte. En ny blankett anlände. Jag besvarade också den. Nåsta brev från skattemyndigheten var en "förfrågan" och löd: Var vänlig kontakta lokala skattekontoret angående ytterligare frågor som gäller er flyttningsanmälan till nämnda adress. Hälsningar /xxx/.

Efter några försök kom jag fram på telefon. Frågan var enkel:

– Var borni?
– I Kolketorp, som det står i min flyttanmälan.

– Vem äger Kolketorp? Har ni tillåtelse att bo där?
– Jag äger Kolketorp!
Ridå.

Så småningom fick jag ett brev med ett "Beslut": Skattemyndigheten har efter utredning godtagit er anmälan om flyttning till fastigheten /xxx/enligt 6 § folkbokföringslagen. Folkbokföringen gäller från och med 1996-05-01.

Man hade haft ett sammanträde och särskilt beslutat att jag fick bo där jag enligt lag måste mantalskriva mig. Detta skedde helt ovanför mitt huvud. Hade dom kanske kunnat ta ett helt annat beslut? Jag har pappret framför mig.

Det var en underlig, svårtolkad, men en på något sätt välbekant läxa. Byråkratiskt krångel ska man väl ta med en klackspark och en nypa salt. (Fast vid något tillfälle, när jag haft skriftlig kontakt med skattemyndigheten, har jag inte kunnat låta bli att be om en förklaring. Den har naturligtvis uteblivit.)

Men jag köpte huset i mitten av 80-talet. Ett arv gjorde att jag kunde leta efter ett hus på landet. Jag fann mig själv då och då ta bilen lite på måfå söderut, där jag efterhand nådde skogstrakter med trolskt glimmande sjöar. Där var överkomliga priser, men utanönsade objekt var mest nedseendagångna eller tråkigt belägna fritidshus.

Nu är ju julen i antågande och jag misstänker starkt att ödet har en massa intressanta överraskningar i beredskap åt mig och alla er. Det bästa är nog att omfamna dem, skratta åt dem, tolka dem om möjligt och framförallt ta emot dem som små fina klappar på julafton.

Så från mig till er: Låt ödet bestämma er jul och låt julens hjul styra kosan dit den vill, ta en glögg och slappna av! Har ni vägarna förbi Thailand i jul, så titta in på en kaffe!

Det är den bittra insikt som inleder varje dag.

Men kulturnyheterna lättar upp tablan med intressanta kommentarer i marginalen. Sedan är det också vetenskapsnyheter, som är en besynnerlig form av journalistik. Det är optimistiska notiser av det slag som enkelspårigt går in genom ena örat och ut genom det andra. Och någon gång i veckan ett helt vetenskapligt magasin som även besvarar lyssnarnas frågor.

Men standarden varierar. Någon hade bett om förklaringen till tvättbrädesmönster på grusvägar, och en akademiker från Göteborg hade åtagit sig frågan. Jag spetsade naturligtvis öronen, som den intresserade användare av grusvägar omständigheterna låtit mig bli. Vederbörande försökte sig på en förklaring enligt vilken bilarnas däck genom upprepat studsande skulle vara vållande. Så småningom skulle därmed en distinkt tvättbrädesrandig struktur etableras, som ett ofrånkomligt kaosmönster.

För mig, som daglig konsument av grusvägar, var detta ren gallimattias. Denne "vetenskapsman" hade överhuvudtaget inte bekymrat sig om att gå ut i verkligheten och se efter. Hans förklaring skulle kanske kunna gälla de gropar som, företrädesvis i hjulspåren på vägens låglänta delar, tenderar att bilda rader av små pölar i regn.

Men riktiga tvättbrädesmönster, som får bilen att liksom "rysa" under normal körning, är något helt annat. Dessa består av områden med drygt tumsbredda åsar tvärs över vägen, ofta tydligast i vägens mitt mellan ordinarie hjulspår, och ibland ända ner i diket. Det kan vara hundrameterslånga områden ner till bara några meter.

Bredden på ränderna kanske varierar. Jag har inte varit ute med något måttband, eller ens kamera, fast jag ibland har tänkt att jag borde plåta fenomenet i tacksamt släpljus. Tvättbrädesmönster har inget med bilhjulens studsande att göra. Dom dyker upp och försvinner efter okända säsonger och omständigheter.

Tore Berger

LONDONS ÄLDSTA BOKHANDEL

Under helgen var undertecknad med hustru för första gången på 30 år i London över helgen. Detta låter minst sagt förskräckligt, inte varit där? Nej, men så var det, men nu har vi tagit ikapp en del, vandrat på Oxford street, Bond Street, Regent Street, handlat en liten bronssak i form av en egyptisk katt på Portobello road tidigt på lördagsmorgonen. Vill verkligen rekommendera att gå dit tidigt, efter ½ 11 så var hela gatan igenkorkad av folk och det gick inte alls att komma åt som en timme tidigare.

En kompis till ett av våra barn jobbar där, och bor i ett nästan helt indiskt område i East End där vi var med på den lokala restaurangen Tayab och fick pakistank-punjabisk mat. Har aldrig hört ett så högljutt fräsande som från de nyvärmda fat de sprang ut med hela tiden förbi oss där vi satt närmast köket. Det var en muslimsk restaurang, så det serverades inget, inte ens öl. Men förstod vi med tiden, det var däremot helt fritt att ta med egen öl och vin dit, vilka en hel del av gästerna gjort.

Annars gav denna resa ett bestående teaterminne i form av *Oliver* (Dickens gamla klassiker Oliver Twist) på Drury Lane theater. Här var tror jag för övrigt inget tjafs om att inte ta med med öl eller vin in i salongen, det var standard, och dessutom såldes det glass i pausen inne i salongen. Sannerligen en annan feeling än den man får på ett svenskt teaterbesök med möjligen ett litet glas vin i foajen under pausen.

Men, det jag egentligen var på väg att berätta om är Hatchards, Booksellers since 1797 som det står på kvittot. Det innebär att de är näst äldst i Storbritannien, bara slagna av en bookseller i Glasgow.

Det bestod av 5 våningar, alla med tror jag 4 rum som låg rakt ovanför varandra. Platsen är 2 minuter från Piccadilly Circus, lätt att hitta. De är kända för att dels vara tredubbla engelska hovleverantörer, dels för att många av de riktigt stora författarna ser det som en ära att signera sina böcker just här. Och det fanns också ovanligt många anslag om att det fanns signerade exemplar att tillgå.

Trevlig stämning, lagom stort och ett fint utbud.

Den som är intresserad av engelsk gardening hittar det mesta här sägs det.

Näväl, vad blev det för fynd då för min egen del? Först en bok som jag vet att redaktören redan dreglar över att få läsa, nämligen Geoff Tibballs *Dirty, sick, X-rated and politically incorrect jokes*. Och det är precis vad det fråga om. Bara ett exempel "Did you hear about the indian who drank twelve gallons of Lipton's? They found him the next day, dead in his tea-pee."

Nästa för mig tidigare helt okända fynd var Tarquin Hall med *The fall of the missing servant*, en indisk deckare som beskrivs som Indiens Hercule Poirot. Känns riktigt roligt att ha den läsupplevelsen framför sig.

Slutligen kunde jag som Nya Upplagens inofficiella vinskribent inte hålla mig ifrån Roger Scrutton i *I drink therefore I am. A philosophers Guide to Wine*. I ett senare nummer skall jag återkomma med recension av detta ovanligt livsnödvändiga verk, vi behöver ju alla argument vi kan finna ibland för att verifiera aromens, smakens och vinupplevelsens värde både nu och då anser eder

Per Arnesson

ETT SNAPSHOT AV EN HOTFULL STÄMMNING – OM DAVID LYNCH UTSTÄLLNING ”THE AIR IS ON FIRE!” I KÖPENHAMN.

En man med mörk skugga och uppknäppt skjorta frågar ”Do you want to know what I really think?” och viftar med en kniv. ”Herregud” säger en av många pensionärer bredvid mig samtidigt som kvinnan, vars trosor slitits ner till knähöjd, tittar på mannen med den mörka skuggan som nyss ställt henne en fråga. ”No”, svarar kvinnan till slut och håller ut ett par tärningar på duken. Jag tänker mig att det har någonting med slumpen att göra.

Jag är i Köpenhamn, under vad som var tänkt som en kort paus på väg mot Louisiana och utställningen med An-

dukarna, som här är mer i svart/vitt och mer konkret kontrastrika. Lite rött har han blandat in på somliga, den gode Lynch. Högst upp, på den tredje våning- en, har han låtit inreda en biograf efter modell från sin egen skräckklassiker Eraserhead. Ett tjugotal biografstolar står tre och tre, med en nätt liten flygplansgång däremellan. Ett par experimentera filmer, från tidigt i karriären och den åtta avsnitt långa komiska Dumbland rullar ständigt och Eraserheadbiografen står aldrig tom. Det är faktiskt fullt nästan hela tiden under mitt besök. Den av *Do you want to know what I really think?*-tavlan förskräckt pensionären sitter till och med och skratrar åt den raa mannen i Dumbland som fått besök av en kamrat med cowboyhatt som han rapar i kapp med.

”Här finns de kusliga landskapen och den karga staden och läskiga figurer på dukarna och i rummen spelas ljud som förstärker upplevelsen.”

selm Kiefer där, som först långt senare på kvällen skulle visa sig än mer intresant. Som av en tärningskastad slump upptäckte jag affischen för en David Lynch-utställning på Kunstforeningen GL Strand och gick dit.

Trevningsutställningen *The air is on fire* som sträcker sig från Lynch High School-år till idag, med tyngdpunkten på de senaste decenniet, är värd att spendera ett par timmar på, ifall man finner den amerikanske regissörens stämning intressant. I Lynch konst finns många element som skrämt även i hans filmer. Här finns de kusliga landskapen och den karga staden och läskiga figurer på dukarna och i rummen spelas ljud som förstärker upplevelsen. På alla tre våningar står släpiga mörka toner i lokalerna bredvid tavlor och påverkar mig när jag försöker fråga mig själv ifall jag gillar det jag ser.

På utställningens andra våning syns liksom på första våningen många ord uppskrivna och självbeskrivande på

Efter en timme i Ereaserheadbiografen går jag ner för trapporna till första våningen och avslutar utställning- en där jag börjar den. *Pete goes to his girlfriend's house* är ett av de största verken. Orden: Motorcycle crasch, Knife och Gun, står förklarande bredvid föremålen. Pete sträcker pistolen mot flickvännen i fönstret på huset. Pistolen sticker ut från duken. Duken är elektrisk, ett par röda lampor är nämligen påskruvade och skapar tillsammans med ljuden i rummet ett kusligt upplyst mörker. Ett snapshot av en hotfull stämning.

Jerker Kaj

Pete goes to his girlfriend's house av David Lynch

Mord på agendan

Illustration: Pär Lundström Gardh

Jag läser gärna deckare, helst under timmen mellan sänggående och sömn, och låter mig därmed underhållas eftersom jag behöver en motpol till mitt eget skrivande. Samtidigt funderar jag ofta över genren, och här – subjektivt – när det gäller dagens svenska spänningsromaner funnit en rad signifikanta punkter.

Låt oss börja med den knappt färdigskrivna, eller rent av ännu inte skrivna, boken. Här överträffar dikten verkligheten med råge. Ty hur många tror egentligen på medias uppgifter när man hävdar att skribenten X fått sexton miljoner i förskott och är på väg att bli översatt till tjugonio språk redan innan boken kommit ut? Det är smart marknadsföring från förlagen men det märkliga är att landets kulturredaktioner sväljer dylikt med hull och hår.

Tjugonio språk! Sätt igång och räkna efter...

Alltså tror jag inte på tiraderna kring pseudonymen Lars Kepler och den osannolika *Hypnositören* (Bonniers 2009); än mindre på motsvarande uppgifter om debutanten Jan Wal- lentins da Vincikodsliknande *Strindbergs stjärna* (Bonniers 2010).

En annan egenhet är de svulstiga tackorden, som numera praktiskt taget finns i varje deckare. Här blir det riktigt roligt när man exempelvis tackar ett antal polisbefäl för sakuppgifter helt utan förankring i polisens yrkesutövning – som förekomsten av nummerpresen- tatörer och polisbrickor. Varefter man lovordar sina tolv duktiga förlagsre- daktörer för alla sakfel, korrekturfel, språkgorod, slarv och orimligheter de släppte igenom. Typ när Bosse plötsligt heter Janne, eller när boven har hund- ratusen tusenlappar i innerfickan.

När det gäller vapenprestanda och läkeri excellerar svenska deckarförfat- tare i noga kontrollerade fakta. Men hittills har *ingen* besvärat sig med sak- lighet när en motorcykel dyker upp i storyn. Det är till exempel inte trovär- digt att en ung kvinnlig polis väljer att köra runt på en Harley i minusgra- der och snö. Och när en författarin- na från Helsingborg tror att det finns hojar med en slagvolym på ettusen- tvåhundra kubikmeter (!) triumferar stupiditeten.

Och sedan har vi alla dessa jäkla livspussel som måste avhandlas. Som om läsaren ens skulle bry sig om hämt- ning av dagisbarn och halvtaskiga äk- tenskap. Jämte de obligatoriska mot- sättningarna på landets polisstationer.

Det blir för enkelt och trist. Precis som fiskpinnar och pulvermos. Jämte

det beska automatkaffe som alltid kommenteras i svenska polisromaner.

Sidutfyllnad är en annan detalj. Det är således inte nödvändigt att rekapi- tulera ditten och datten från tidigare böcker som Henning Mankell gör i sin sista Wallander (*Den orolige mannen*, Leopard Förlag 2009), där en åldrad Kurt flänger mellan Ystad, Stockholm, Hörby, Berlin och Riga. Vilket bitvis sänker en annars bra intrig med av- stamp i åttiotalets ubåtsincidenter.

En spännande intrig hittar vi också i Thomas Bodströms *Lobbyisten* (Nor- stedts Förlag 2010). Här har vi både gisslantagning i Riksdagen och minis- terkidnapping. Men dessvärre är alla bokens personer ogestaltade, sam- tidigt som texten är avfattad på rena Nicke Lilltrollprosan. Varför man på goda grunder kan anta att förlaget inte ens läst manuskriptet. Eftersom man utgår från att en kändis säljer.

Riktigt bra svenska deckare då? Personligen vill jag nog sätta Hå- kan Nesser överst på prispallen; för språk, miljö och intrig. Följd av Leif GW Persson – trots hans stundtals be- biga machosnack, och Stieg Larssons moderna Kalle Blomkvist- och Pippi Långstrumprilogi.

Sedan kan man ju alltid läsa Mons Kallentoft med lätt maniererad men genomarbetad berättarstil, och Johan Theorin som satt Öland på deckar- kartan. Samt hoppas att Åsa Nilsson- e snart greppar pennan igen.

Flera av de andra s k deckardrott- ningarna undviker jag helst.

Den som, slutligen, har åsikter om deckarlitteraturens vara eller inte vara bör ta sig an amerikanen Edmund Wil- sons fina essä *Who cares who killed Roger Ackroyd* från 1945.

C-J Charpentier

GIV FAEN I OSTLÅDAN!

Nu haver jag ånyo i samband med helgens passe- rande utsatts för illasinnade angrepp av sannolikt unga naiva radikaler vars ideologiska hemvist kan kategoriseras som tveksam. Deras missriktade hat, mot föräldragenerationen inklusive den ospecifice- rade skara av förtryckare vilka av dessa kverulanter klassificeras som aristokratin, tycks ha lett dem i rikt- ning mot min boning. I huvudsak syftandes till att ma- nifestera sitt uttryckliga missnöje med allt från den lagstadgade nioåriga skolgången till påbudet att före sänggående samtliga dagar i veckan bruka dentaltill- syn medelst borste och mintsmakande tandpasta.

Oavsett orsak och tårdrypande ursäkt skulle jag hur som haver vilja överlämna följande budskap till dessa slingslar: Giv blanka fan i min postlåda! Alltså, när min nya brevlåda varit på plats nätt och jämnt ett dygn och jag på lördagsmorgonen tassade ut till postlådan för att hämta min morgontidning note- rade jag att texten POST medelst taffigt bruk av svart sprejfärg numera löd: OST. Varför? Hur tänker folk? På vilken grund skulle jag vilja sätta upp en ostlåda ut- anför grinden? För att be om ost från förbipasseran- de eller skänka till ostsugna flanerör? Så jag rotade fram en guldfärgad märkpenna och målade dit ett propert P igen. Tänkte inte mer på saken under lör- dagen då jag under obarmhärtigt hot om psykologisk terror tvingades paradera runt i stadens skoaffärer med ett junoniskt exemplar ur Lottakåren.

I begynnelsen av söndagens hundpromenad i arla morgonstund slängde jag så vid passagen av min grindstolpe ännu ett getöga i riktning mot postlådan och minsann. Någon illbatting hade ånyo varit fram- me och sprejat om lådan till en OST-låda. Återigen målade jag under söndagsförmiddagens första hälft dit ett snyggt P invid osten.

Så när jag denna dags morgon kommer uttassan- de i morgontofflorna för att hämta mina morgontid- ningar finner jag dessa fastklade i grinden. Ytterst besynnerligt, vadan detta tänker jag. Slänger en blick mot postlådan. Men vaff...! Texten är ännu en gång ändrad till OST. Lyfter på locket. Finner lådan smock- full med just OST. Vet inte hur missdådarna fått tag på all osten, men att köpa ost för femhundra kronor enkom i syfte att fylla min brevlåda tyder på tämligen stort arrangemang bara för en ordvits skull. Beklag- ligtvis rörde det sig inte om Grevöst i lådan, vilket rimligtvis hade varit det mest uppenbara alternativet.

Jag åmnar nu, tills dess jag lyckas gripa dessa ill- gärningsmän på bar gärning, spreja framsidan av min postlåda svart och med guldpenna skriva GREVÉ. In- under tänker jag texta: Ingen Svecia, tack. Men gärna Gouda! Jaja, till middag är ostkaka anbefallet!

Med lyft cylinderhatt!
Grevfé Fågelsparre

PS: Ponerar att varje svenskt hushåll framledes mon- terade upp en ostlåda utanför fastigheten där förbi- passerande kunde lämna ost. Hade det då förekom- mit motsvarande *Ingen reklam, tack. Men gärna IKEA-katalogen*-lappar med orden: *Ingen svecia, en- dast cheddar tack!* Frågetecken? DS

JULEN

Så många starka känslor och asso- ciationer. Så mycket längtan och för- väntan. Så många måsten och krav. Allt om vart annat i en stor seg pep- parkaskliknande deg. Så intensiv men kort.

Ja jag drömmer verkligen om en jul hemma men tyvärr så blir det inte så för mig i år. Någonstans har även jag om än mycket motvilligt fått inse mina be- gränsningar och accepterat verklig- heten och det geografiska avståndet. Los Angeles ligger allt för långt bort från vittriga Östersund för att jag ska hinna hem under de få ynka dagar som vi har ledigt. Här i staden där julen firas av minoriteten och julafton och juldä- gen är som vilken vanlig dag som helst trots det oändliga utbudet av julgranar och jultomar som spritt sig som ogräs över hela Kalifornien redan i slutet av oktober.

Los Angeles är en maskin som inte låter sig stoppas så jag fattade beslut- et att åka hem i början av november för att umgås med familjen och fira en tidig jul. Kanske inte lika traditionellt som jag önskat med först en vecka på Gran Canaria för att sedan avsluta med en vecka hemma på Frösön. Men nu med

”Jag har bestämt mig för att försöka fira julen här i Los Angeles så gott det går. Trots solen och palmerna och avståndet till Sverige.”

facit i handen kan jag konstatera att glögg och pepparkakor smakar jätte- gott även i november på en solig bal- kong med utsikt över Atlanten.

Julen blir verkligen inte den samma i år men kanske är det nyttigt att tvingas bryta mönstret? Att efter alla år göra något annat än det förväntade? Att fo- kusera på det som är viktigt. Gemen- skapen och umgänget med familjen. Och efter mina två veckor hemma så känns även den något starkare nu när vi inte längre kan ta varandra för gi- vet. När begränsningar sätter stopp och tiden sedan länge ligger bunden i orubbliga planeringsscheman. När vi får ses när det går i stället för när det förväntas av oss och när det inte län- gre är lika självklart när vi kan ses igen. När det inte handlar om julkappar som måste införskaffas, julkort som måste skrivas och julbak i flera olika sorter och varianter. Alla dessa förberedel- ser som stjäla så mycket tid från just ge- menskapen jag rest hem till.

Så efter en underbar tid tillsammans med familjen är jag nu tillbaka i Los Angeles med nya krafter och ny energi.

Det är svårt att hitta någon genuin julkänsla i solen och värmen i Kalifor- nien. Palmer täckta med ljusslingor i 25 graders värme inbringar inte någon riktig julkänsla och de amerikanska sockersöta överproducerade julsäng- er som konstant spelas känns väldigt

främmande. Det dämpar min hemläng- tan något och gör det lättare att jobba vidare och fokusera. Hålla jämn takt med de icke julfirande arbetsnarko- manerna och se framåt. Nytt år. Nya förväntningar.

Men jul vill jag ha och jag har be- stämt mig för att försöka fira julen här i Los Angeles så gott det går. Trots solen och palmerna och avståndet till Sverige.

Det är med stor förväntan som jag åker till IKEA för att inhandla allt utom möbler i jakt på det som kan skän- ka mig något som kan liknas vid en traditionell jul. Med barnslig förtjus- ning stoppar jag ner tre elektriska ad- ventsljusstakar i rött trä med namnet ”KALLT” för \$19.99 och går sedan direkt till matavdelningen och fyller kor- gen till bredden med västerbottensost, sill, tunnbröd, leverpastej, pepparka- kor, inlagd gurka, Kalles kaviar, kött- bullar, prinskorv, rödbetsallad och julsinka och skänker samtidigt Ingvar Kamprad en tacksam tanke. Nu fattas bara julgranen.

Och någonstans inom mig så kän- ner jag att det är i just detta, i traditio- nen och känslan av samhörighet som

FINA LILLA KRUMELUR – JAG HAR ALLTID VELAT BLIVA STUR

När jag var 18 år flyttade jag hemifrån. Då hade undertecknad för länge se- dan lärt sig hur man bakar bröd, lagar kalops, tvättar stumpor och städar en toalett. Om nöden krävde kunde hon även rensa avlopp och koppla elledningar.

Som jag minns det gick mitt liv 130 kilometer i timmen. Jag gjorde allt som man fick – och allt som man inte fick. Jag jobbade, pluggade och dansade hela nätterna. Jag blev kär i hopplösa män och blev skoningslöst dumpad. Jag fick beröm på jobbet och jag fick skit på jobbet. Jag hade tentaångest, prestationsångest och livsångest.

Sådär som ett liv är. Vid 22 levnadsår var jag klar med min utbildning, fick mitt första riktiga jobb och skaffade bil. Färdigpaketerad för Livet.

Nu är jag 24. Parallellt med att skriva den här krönikan fyller jag i lånepapper och sätter för olika berättelsförsäkringar. Jag jåmfr i en egenköpt soffa och un- der fötterna ligger en orientalisk (tant-) matta.

I soffan tittas det ofta på Aktuellt, Idol eller Mitt i naturen. Både jag och sambon älskar Martin Elmenäs mjuka stämna när han klappar en koppar- ödla eller en fågelunge. Då kan man nästa glömma att man jobbar 8-17, har stressrelaterad magkatarr, hörselpro- blem och ett halvsömnigt samboliv.

Sådär som ett liv är. Det var förra veckan framför tv:n som insikten slog mig. Mitt i naturen- Martin syntes inte till. I stället hade åtta osnutna ungdomar – eller vad man ska kalla dem – tagit plats i rutan. De skil- jer sig inte avsevärt från fågelungarna som Martin Elmenäs brukar studera.

Jag hade just stoppat in en ny Nova- luco! i munnen när en av deltagarna i Ung och bortskämd beskriver sig själv som "Peter Pan i en sagovärld". Jean- Pierre Marques, aka Peter Pan, är ut- omjordingen som påstår sig vara lika gammal som jag.

Herregud, det kan inte vara sant. Jämfört med Peter Pan har jag bestigit Mont Everest 150 gånger i diskberg. Och här sitter man med magkatarr och musarm. Tv:n är uppskruvad på hög- sta och jag känner mig ljusår äldre än Jean-Pierre Marques städföretag till mamma. Lastgammal.

Jag konstaterar att jag har levat för fort. Alla dessa ambitioner, vad är meningen? När jag kunde ha varit en 3-åring i en 24-årigs kropp. När jag kunde levat på ketchup och makaroner utan minsta tanke på morgondagen. När jag kunde ha varit en parasit på mina föräldrar.

Snälla Jean-Pierre, berätta hur man gör! Fortsätter jag i den här takten kommer jag att dö innan jul. Låt mig åka på spa till din sagovärld. Var köper du dina krumelurpiller? Och hur gör du för att inte tycka att det är så jävla härligt att vara vuxen?!

Med vänliga hälsningar
Linnea 'Mormor' Uddenmyr

Kalle Lind

Proggiga barnböcker: spelet om Mao Zedongs förträfflighet

I år utkom Kalle Lind med ”Proggiga barnböcker” (Roos & Tegnér), en personlig, komisk och bitvis elak redogörelse av 1970-talets vänsterlitteratur för barn. Som den envetne samlare han är, har Kalle Lind förstås hittat betydligt fler tidstypiska böcker än vad som rymdes i den där boken. I vanlig ordning, när det handlar om djupdykningar i populärkulturella fenomen, kommer då Nya Upplagan väl till pass.

Efter andra världskriget kom som bekant Det Kalla Kriget – kriget som inte var ett krig utan bara ett hot och därför kanske ännu läskigare. Två supermakter tävlade om att vinna flest OS-medaljer, ta sej snabbast ut i rymden och att effektivast kunna utplåna jordens befolkning med ett knapptreck och några neutronbomber.

I sextitalets slut gick ingen av dem gick att lita på: USA förde ett skoningslöst krig mot ett pyttelitet land som ingen svensk kunnat stava till några år tidigare (idag hör man åter kidsen säga "Vietnam"), Sovjet slog sitt järngrepp ännu hårdare om lydstaten Tjeckoslovakien när tjeckerna våren 1968 hade mage att försöka införa lite humanism i kommunistdiktaturen.

I det läget vände alltfler västerländska människor blicken mot Kina och Mao Tse-Tung (sedermera Zedong). Maos kommunism, till skillnad från den sovjetiska, verkade kampglad, ifrågasättande och mysig. I propagandagarnet Bildtidningen Kina log alla kineser. I den ryska tidningen Pravda såg alla ut att just ha fått besked om sitt förestående nackskott. Dessutom var det varmt i Kina medan det ständigt snöade i Moskva.

Svenska kommunister for på studieresa till Kina för att bli ännu mer kommunistiska. Få kom hem och rappor-

egentligen, och sammanställdes 1966 för att ge den kinesiska ungdomen en skara catchy argument när den så kallade kulturevolutionen sattes igång i Kina. I väst blev Maos lilla röda en chic accessoar för somliga, en bibel för andra, en inspiration för klatschigt väggklotter för några. Mao Zedong var en lysande copywriter: "Det är rätt att göra uppror", "Låt hundra blommor blomma, låt hundra åsiktsriktningar tävla", "Rör er bland folket som fisken i vattnet", "Bombadera högvarteren", "Utan undersökning ingen rätt till talan".

Min tes är att man ville att Maos Kina skulle vara en sjsyst plats att häcka på, man ville att kineserna hade lyckats skapa ett klasslöst, rättvist och felfritt samhälle. För man ville tro på att den sortens samhälle var möjligt att bygga.

Det var en revolutionär tid, som bekant. Alla auktoriteter skulle störts, alla myter avslöjas. Men i hastigheten blev det ibland så att man plockade in nya auktoriteter och skapade nya myter utan att riktigt se till att de var venttätta.

1969 regisserade Suzanne Osten – med tiden en av Sveriges internationellt mest erkända regissörer – den revolutionära gruppen Fickteatern i "Ett spel om plugget" (utgiven i bokform, "Spelet om plugget", Rabén & Sjögren, samma år). Wernström var för övrigt den mest aktive av alla socialistiska barnbokspropagandister; bara åren 1971-74 gav han ut femton (15!) olika barn- och ungdomsböcker med en uttalat politisk agenda.

Fickteaterns tre skådespelare for runt till tjugoen svenska skolor och uppmuntrade med pjäsen eleverna att bilda elevråd, skolka från den obligatoriska morgonandakten, sluta hyckla kring sexualitet,

Lottie: I uländerna förstås. Leif: I Kina? Svälter dom i Kina? Lottie: Nej, det gör dom väl inte. Tom: I Nordkorea? Lottie: Nej, det har jag inte hört. Leif: Är dom analfabeter på Kuba? Lottie: Nej, inte precis. Leif: Alla problem Tom: som hela världen talar om i dag Leif: varför finns inte dom Tom: i dom där socialistiska länderna, fröken? Leif: Fröken? Tom: Fröken? Leif: Fröken? Lottie: Avsågad.

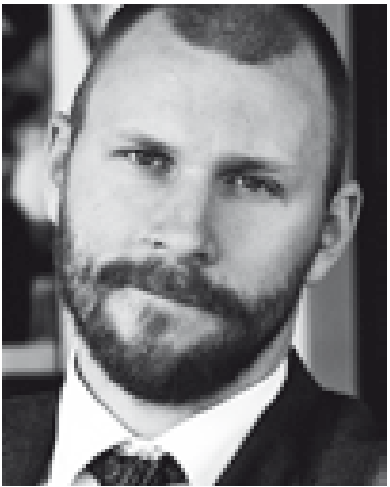
1958 initierade Mao Det stora språnget, en massiv uppryckning av den kinesiska jordbruks- och stålproduktionen som skulle göra Kina ekonomiskt starkare än Storbritannien inom en femtonårsperiod. Det lyckades inte riktigt. Tvärtom beräknar forskare att mellan 15 och 46 miljoner människor svalt ihjäl under de alltför häftiga reformerna.

Idag vet vi – och tycker att det är ett tragiskt faktum – att miljoner strök med i Maos dåligt verklighetsförankrade samhällsomvandlingar och att oliktkände i Kina hade lika få rättigheter då som de har nu (när västvärldens kapitalägare å andra sidan kommit på att Kina är ett utmärkt land att göra affärer med).

Detta kanske man inte visste 1969. Det stod antagligen inte i Bildtidningen Kina. Det tystades troligen ner av den kinesiska regimen. Det kanske stod i nån västidning, men det som stod där kunde enkelt avfärdas som borgerliga lögnar.

Men citatets underförstådda påstående "det finns ingen svält i Kina" lämnar ändå en rätt otrevlig eftersmak i munnen. Särskilt i en pjäs som uppmanar sin publik att tänka kritiskt.

Kalle Lind

Thomas Millroth

Om touchmetoden

Jag blev tvungen att byta mobiltelefon, den gamla tappade delar. Och till slut tappade jag tålmodet. Det fick bli återvinningen i Måsalykke. Nu har jag en telefon, där jag ska peta på skärmen. Fast jag valde fegisversionen med ett litet extra tangentbord. Det är gulligt och som gjort för dockkontoret. Men jag känner mig tryggare med tangenter under fingrarna.

Och här ekar gamla hederliga touch-metoden. Rätt fingersättning över bokstävernas praktiska ordning efter frekvens med de vanliga i mitten så att de starkaste och raskaste fingrarna kan daska till dem: qwertyuiopåsdghjklöäzxcvbnm ja, ni känner igen det.

Det här praktiska sättet att göra text doftar tryckerihistoria. Skrivmaskinen är liksom sättmaskinerna demokratiska redskap. I en del diktaturer brukade man registrera alla skrivmaskiner medborgarna ägde för att kunna identifiera vem som hade skrivit något regimkritiskt eller bara velat uttrycka sig på ett för staten oönskat vis. Det var farliga maskiner.

Woody Guthrie skrev på sin gitarr "This machine kills fascists!". Det gäller även skrivmaskiner.

I början av 50-talet slöt sig ett gäng unga poeter samman. De vände ryggen mot det framväxande välfärdsbyggets rationalism, hävdade andra, kanske farligare, uppgifter för konsten än att applådera vid ringside. Paul Andersson, Petter Bergman, Lasse Söderberg, Elisabet Hermodsson, Birgitta Stenberg och de andra i Metamorfofgruppen brukade träffas och läsa poesi. Eftersom deras ord ännu inte accepterats av de stora förlagen gjorde de egna böcker. Av enkel papp eller luddigt läskpapper veks omslag, på syltetiketters skrevs titlar, med linoleumsnitt pryddes de maskinskrivna sidorna. Vackert, prydligt, exakt.

Alla vi som suttit och njutit av det rytmiska knattret mot valsen vet också hur lätt det är att slå fel. En enda slintning med långfingret och hela sidan måste göras om. Så knackades sida efter sida med dikter fram, de veks, häftades ihop och så kunde Metamorfos berömda dikthäften gå hand ur hand, säljas till bekanta och på uppläsningar. Det var nog ett drygt arbete och jag är inte säker på att författarna själva höll i den praktiska produktionen. Nej, jag gissar på snäll-lamma och flickvänner, som hade tålmod att skriva om samma dikter x antal gånger tills alla papper var klara för en liten bok. Det blev mycket vackert i alla fall.

Det var ett slags estetisk yttrandefrihet, där författarna själva kontrollerade produktionsmedlen. De okuperade det offentliga kulturenrummet för några ögonblick. Många av dem gick vidare till vanliga förlag – Lasse Söderberg, Petter Bergman och inte minst Paul Andersson, som ju släppte första versionen av "Elegi över en förlorad sommar" i utskrift på maskin. Någon har sagt att detta var den enskilt viktigaste dikt som skrevs under senare hälften av 1900-talet i Sverige.

Förvirra min blick med droger och färger från eldbergets innersta gruva, min blick som stelnat till del av kristallen. Lös min kropp till knippen av brinnande muskler med lysande oljor från sjungande sällsamma öar, min kropp som förfrusit till snanning...

Det var extasens självförbrännande språk – och praktik – som Paul Andersson förkunnade; det närmaste vi kommit Rimbauds hänsynslösa hetta i vårt land.

Den där lusten att skapa orden genom att lägga bokstav till bokstav, stapla rader över varandra, känna de jämna slagen över pappret, den vaknade hos mig i tolv-tretton-årsåldern, då jag började hänga på biblioteket i Vällingby. Eftersom min mamas man inte ville ge mig en skrivmaskin, som jag önskade så hett, lånade jag en, som jag långsamt började knacka på.

Vid min sida låg böcker från biblioteket, tal av Churchill och noveller av William Faulkner. Modosamt skrev jag av dem och samlade ihop dem i en egen pärm. Till slut fick jag lov hemifrån att handla på avbetalning. Med det löftet rusade jag till andra sidan Vällingby, där Facit hade sin butik och verkstad nere i en källare. Jag lade en handpenning på, vill jag minnas, femtio kronor. Min snälla mamma smuglade till mig dem ur hushållskassan. Resten betalade jag av

med femton kronor i månaden. Sådana maskiner var dyrbara och det var en stor uppoffring varje månad under ett par år. Med maskinen följde en instruktionsbok i touchmetoden. Jag lärde mig hur jag skulle hålla händerna över tangentbordet, vilka fingrar som fick dansa var. Och så övade jag. Skrev av, kopierade och njöt. Snart satt takterna i fingrarna. Det är kanske därför resten av min kropp aldrig har lärt sig dansa. All lust till rörelse fastnade liksom i fingerlederna.

Då jag började skriva i dagspressen användes så kallade lappar, rektangulära papper i lager, där texten kom att finnas i flera kopior. På det översta bladet kunde redaktören skriva sina anvisningar till sättern.

Artikelbeställningar uttrycktes i antal lappar. I Aftonbladet var en Inner-spalt = en lapp. Jag blev en hängiven älskare av detta lilla format, som var den poetiskt påhittige Jacob Brantings idé, om jag inte minns fel. Kulturämnen togs upp med en knorr på slutet. Det var noga hur de skrevs. Och vid maskinen var hela min uppmärksamhet riktad på varje bokstav. Inga fel, inga slafsiga ord eller meningslösa formler. Inte heller pretentiösa anspråk gick för sig. Då frågade kulturredaktör Axel Liffner småfnittrigt, om jag trodde jag skulle skriva nå'n jävla novell!? Och jag rev mina lappar mitt itu för alltid. Först surt men snart med ett visst nöje. Varje gång jag satt upppe hos Loffner på Aftonbladet på den legendariska adressen i det Klara som knappt ens fanns längre sjönk vi ner i samtal om poesi, konst, musik. Jag gick alltid därifrån med ett par nya beställningar och ännu fler planer.

På något ställe har Stig Claesson berättat om Axel Liffners redaktörskap på Aftonbladets kultursida. Och det är alldeles sant. Så här såg det ut. Ambitiöst viftade jag med en bunt lappar, som innehöll ett publicistiskt mästerverk! Axel tog emot buntens, lutade sig bakåt, tände omständligt en Ritz utan filter sedan han stoppat in den i ett munstycke, läste koncentrerat och ganska snabbt. Såg till sist frågande på mig: "Det här har du väl skrivit för att jag ska refusera det?" Naturligtvis blev jag upprörd, men han bad mig gå in i rummet bredvid och komma tillbaka om tjugio minuter med en ny artikel. "Tjugio minuter!" Utropade jag lika förtydlat som sårad. Lugnt svarade han, att på den tiden brukade Pär Rådström skriva två artiklar. Och då jag lommade iväg ropade han efter mig: "Du är väl yrkesman!?"

Sedan var det en yrslig känsla att gå ner för de slingrande trapporna till kassan för att kvittera ut honoraret.

Känslan av hantverk sitter fortfarande kvar i mina fingrar. Jag älskar att pillra runt i texten. Så som jag gjorde i mina kladdar på vanliga A4, innan jag tog fram en bunt med tidningens lappar och med min finaste fingerföring lät bokstäverna smattra sina futuristiska melodier som dolde en artikel – inte alltid mästerverk, men ofta bra smide

ändå. Ska jag vara ärlig blev det också en och annan ordfäta som jag fortfarande är stolt över. Det var en bra metod att jobba, som krävde total närvaro i hela kroppen. Fortfarande gör jag så, då jag skriver, att min första version, som känns riktigt bra, den skriver jag ut och så raderar jag den på skärmen. Då måste jag skriva av den och inget är tråkigare än att kopiera sig själv. Alltså växer en helt annan text fram. I varje mellanslag döljer sig en ny möjlighet, en ny text, nya ord, dem jag då upptäcker.

Bättre eller sämre? Vete tusan – men ibland, som sagt, ibland händer det att jag och texten får syn på varandra. Sällan kanske, men det är värt väntan.

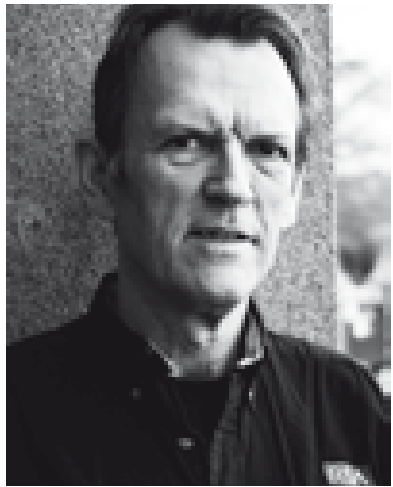
Jag vet hur det var med de där pappren, manusbuntarna, som växte bredvid min Facit Privat. Då jag var i DDR hade jag den alltid med mig. Färgband i reserv, men de vackra tunna papprena köpte jag i någon av Berlins förnäma pappersaffärer. Ofta kostade jag på mig att köpa en kartong handgjorda papper för slutversionen. Handgjorda för känslan att de blev original. Det här gav mig en stark upplevelse av frihetligheten och trotsat i detta knattrande.

I Öst Berlin på Eldenaer Strasse hos min vännina Ute satt jag med kokskåminnen till vänster och fönstret, som oftast var nerisat, till höger. Kall på ena sidan varm på den andra och som ett slags balanserande mittpunkt mellan ytterligheterna stod Facit Privat som det singlade stilla askflagor från den östtyska cigarettens Karo över. Ni som var det minns den där mörka mustiga cigarettens med det smårutiga paketet i formfulländad design. Här växte texter om situationen i landet, den olydiga konsten, observationer från vardagen, flera Innerspalter och kritiska artiklar till Aftonbladet.

En dag ringde en av mina kontakter och varnade, att nästa dag skulle alla gränser stängas. Det var hög beredskap. Solidaritet agerade i Polen. Jag tog mina manuspapper, stoppade dem i ett brunt kuvert, åkte över till Väst Berlin, köpte frimärke, lade dem på brev lådan hem till Sverige. Mycket riktigt, nästa dag spärrades gränserna, poliser och Stasi på gatorna. Det var inte så dramatiskt som det låter, och jag hade räddat mina ord. Ute åkte till jobbet, jag skrev litet grand och handlade mat till kvällen

Någon av dessa texter kom faktiskt att göra skillnad, då den publicerades. Och mina tangenter knattrade sedan ganska stolt trotsiga över gummiwalser.

Till sist blev det min tur att be Axel Liffner om en artikel, han som sällan skrev, och rev det mesta. Jag ville ha ett förord till en bok om konstnären Pierre Olofsson. Vi besökte artisten på Ljusterö. Drack brännvin, det blev inget skrivet. Jag samlade ihop mig för att lossa hans ovilja att skriva. Maskinen, jag tror det var en Remington, stod beredd, men vi skulle bara så att krampen släppte och orden kom.

Denna gång drack vi konjak. Inget blev skrivet. Många månader senare efter oändliga refuser och ändringar kom så ett manus av oerhört karg skönhet. Jämt skrivet, vackert disponerat. Till form och språk. Tillsammans öppnade dessa A4-papper dörren till en bok, ett konstnärskap och de var det yttersta vänskapsbeviset från en yrkesman till en annan. Om jag varit Stig Claesson skulle jag efter dessa ark ha sagt till Axel, att om vänskap funnes vore vi vänner.

Då jag kommit så här långt, sitter texten och jag och stirrar varandra i ögonen. Den säger till mig: Vilken dominant mansvärld du skriver om! Kvinnorna är mamor och fästmö. För det var väl inga pappor som skrev ut dikterna till häftena. Sådant måste man veta för att röra sig friare idag!

Skrivmaskinen var ett rationellt redskap, vän på resor, förmedlare av intryck, sanningar, politik, konst, kultur, kärlek. Nog surnar jag till, då dess hjärta och nervsystem, tangentbordet, efterbildats på en liten löjlig mobiltelefon. På pekskärmen ligger bokstäverna bekvämt i sin alfabetiska ordning. På tangentbordet radas de upp qwertyui etc., en ordning lagd för två händer bredvid varandra. På det pyttelilla tangentbordet fumlar mitt ena pekfinger över bokstäverna för att träffa rätt.

Vad säger ni!? Är jag sentimental och utvecklingsfientlig?

Jag?! Ni skulle bara veta, att jag skrivit hela den här krönikan på min mobiltelefon!

Thomas Millroth

N. Chomsky

Noam Chomsky är professor emeritus i lingvistik och filosofi vid Massachusetts Institute of Technology i Cambridge, Mass.

Översättning: Lotta Askaner Bergström

Mellanårsval i USA: Missriktad ilska

Resultaten av mellanårsvalen i USA uttrycker så mycket ilska, rädsla och desillusionering i landet att det inte liknar någonting jag varit med om tidigare. Eftersom demokraterna har regeringsmakten är det de som är måltavlan för den mesta av motviljan mot den nuvarande socio-ekonomiska och politiska situationen.

En opinionsundersökning förra månaden visade att "vanliga amerikaner" ser positivt på Tea Party-rörelsen (*the Tea Party movement*) – det speglar den besvikelse de känner.

Och det finns all anledning att vara besviken. I mer än trettio år har realinkomsterna för de flesta amerikaner stagnerat eller minskat, samtidigt som både arbetstiden och osäkerheten har ökat, i takt med att skulderna ökat. Rikedomar har samlats på hög, men bara hamnat i några få personers fickor. Som en följd av det har vi en aldrig tidigare upplevd ojämlikhet.

Den rådande situationen beror på finansialiseringen av ekonomin som pågått sedan 1970-talet, och med den också urholkningen av den inhemska produktionen. Det som accelererar händelseförloppet är den av Wall Street gynnade avregleringsmannin, och de ekonomer som är förblindade av hypotesen om den effektiva marknaden.

Det folk ser är att bankmännen som hade stor skuld i den finansiella krisen – och räddades från att gå under av allmänhetens pengar – nu kammar hem rekordvinster och enorma bonusar. Samtidigt är arbetslösheten fortfarande tio procent.

Tillverkningen ligger på samma nivåer som under den stora depressionen på 1930-talet. En av sex är utan jobb, och möjligheterna för att de goda arbetstillfällena ska komma tillbaka är inte stora.

Allmänheten vill ha svar, och de får inga svar, utom från det håll där man hör historier som verkar logiska – om man inte ifrågasätter, och om man tror dem trots att historierna både är orimliga och lögnaktiga.

Men det vore ett stort misstag att förlöjliga Tea Party-rörelsens bluffmakeri. Det hade varit bättre att försöka förstå vad som ligger bakom rörelsens popularitet. Vi bör fråga oss själva varför människor med en rättfärdig vrede mobiliseras av extremhögern, och inte av den typen av konstruktiv aktivism som uppstod under den stora depressionen, exempelvis bildandet av fack-

föreningen CIO (*Congress of Industrial Organizations*).

Idag får Tea Party-sympatisörerna höra att alla institutioner – staten, de statliga bolagen och deras yrkeskår – är korrupta och att ingenting fungerar.

Trots den höga arbetslösheten och alla utmätningar kan demokraterna inte klaga på den politik som slutade med en katastrof. President Ronald Reagan och republikanerna som kom efter honom var kanske de värsta skurkarna, men denna politik började när Jimmy Carter var president och intensifierades under Bill Clinton. I presidentvalet var de finansiella institutionerna Barack Obamas främsta stödgrupp, och har dominerat ekonomin under den senaste generationen.

Den oförbättrelige 1700-talsradikalen Adam Smith observerade, när

under lång tid framöver. Det borde inte komma som någon överraskning. Den samlade ekonomiska makten kommer förstas att försöka utöka sitt inflytande över alla politiska skeenden. I USA råkar den krafter vara extremt stark.

Ändå kan man säga att bolagens storspelare har ett giltigt försvar mot anklagelserna om "girighet", och att de struntar i samhällets hälsa. Deras uppgift är ju att maximera vinsten och marknadsandelarna – det är faktiskt deras lagliga skyldighet att göra det. Om de inte fullgör sitt uppdrag, kommer de att ersättas med någon som gör det. De ignorerar också systemisk risk, alltså risken att deras transaktioner ska skada ekonomin generellt. De bryr sig inte om sådana "ovidkommande" saker, inte för att de är onda människor, utan för att det är inbyggt i institutionen.

”I mer än trettio år har realinkomsterna för de flesta amerikaner stagnerat eller minskat, samtidigt som både arbetstiden och osäkerheten har ökat..”

han talade om England, att maktens främsta arkitekter var de som ägde samhället – på hans tid var det handelsmännen och fabrikörerna – och de försäkrade sig om att regeringens politik skulle beakta deras intressen först och främst. Det spelade ingen roll hur "smärtsamma" följderna skulle bli för det engelska folket eller, ännu värre, för offren för "den fruktansvärda orättvisan bland européerna" utomlands.

En modern och mer sofistikerad version av Smiths maxim är den politiske ekonomen Thomas Fergusons dokumentärfilm "Investeringsteori för politik" (*Investment theory of politics*), där politiska val beskrivs som tillfällen då olika investeringsgrupper går ihop för att få kontroll över staten. Den kontrollen får de genom att välja ut de politiska arkitekter som bäst kommer att tjäna deras intressen.

Fergusons teori har kunnat förutsäga vilken politik som ska dominera

Liknelsen om domedagen kan även tillämpas inom andra områden än den finansiella världen. *The American Petroleum Institute*, som backas upp av den amerikanska Handelskammaren och de andra finansiella påtryckningsgrupperna, har ökat sina ansträngningar för att övertyga allmänheten om att inte oroa sig för den globala uppvärmningen, som orsakats av oss människor. Enligt genomförda opinionsundersökningar har de haft stor framgång. Bland de republikanska kandidaterna till kongressvalet 2010 avvisar nästan alla fenomenet global uppvärmning.

De som står bakom propagandan vet att den globala uppvärmningen är verklig, och att våra utsikter inte är de bästa. Men den mänskliga rasens öde är något ovidkommande som de styrande måste bortse ifrån, i alla fall så länge marknadssystemet härskar. Och då kommer allmänheten inte att vara redo att rycka ut när det värsta händer.

Jag är så gammal att jag minns de isande och olycksbådande dagarna då Tyskland förföll från hederlighet till nazistiskt barbari, för att låna ett uttryck från Fritz Stern, den lysande historikern och Tysk-

landsexperten. I en artikel från 2005 skriver Stern att han har USA:s framtid i åtanke när han beskriver "ett historiskt skeende där motviljan mot en desillusionerad, sekulär värld fann utlopp i den extatiska dårskapens tillflykt."

Världen är alldeles för komplex för att historien ska upprepa sig, men vi kan ändå lära oss en läxa av historien när vi noterar resultatet av ännu en valomgång. Det finns mycket att göra för den som vill komma med ett alternativ till den missriktade ilskan och upprördheten, och hjälpa till att organisera de missnöjda massorna genom att visa vägen till en bättre framtid

Noam Chomsky © 2010
Distribuerad av the New York Times Syndicate

SUSANNA ALAKOSKI

Tivoli

Allt går i cirklar.
Hon är fet, den där kassörskan, hennes kropp passar inte in i den här tidsåldern. Hon borde gå på gym, den där kassörskan. Borde äta mindre fett, mindre socker, mindre grillat, den där kassörskans kropp, den passar inte in i den där tidsåldern.
Den här tidsåldern innehåller matberg.
Den innehåller sopberg.
Innehåller köpkraft.
Ungdomar får kundvagnsskador när de roar sig.
Det är modernt med en splittrad arbetsmarknad.
Solidaritet är ute.
Kapitalism är också ute.
Centern trallar; sunt förnuft löser de problem som idéerna misslyckades med.
Vi har en världsregering som räddar banker, inte ovanliga djur, som isbjörnar, fladdermöss och mysxoxar.
Den där kassörskans kropp, den passar inte in i den där tidsåldern.
Hon är svår att rädda utan genmanipulation.
Det snackas så mycket om fattigdom.
Skärp er!
Marknaden mår inte bra.
Tuffe liten då.
Vi bryr oss om varandra mer än vanligt nu för tiden.
Vi har aldrig varit längre från varandra än vad vi är just nu.
Vem tjänar på diagnoserna, vem tjänar på krigen.
Skulle jag tjäna på freden?
Görs det felbedömningar när vi sätter barn i särskolan?
Vad är särr?
Sverige är ett land där en statsminister har blivit skjuten, och en utrikesminister.
Det är mycket värre med sådana saker i USA och Liberia.
I Malmö riktades ett vapen i ryggen på bussresenärer.
Längre än så har vi inte kommit med människosynen.

Poem/Dikt

Kassörskan säljer det vi köper.
Vi köper det kassörskan säljer.
Längre än så har vi inte kommit med valfriheten.
Allt går i cirklar.
I Sverige har vi gott om snus och Volvo.
Vi har gott om narkotikaproblem också.
Och väldigt stora barngrupper på förskolorna, för att vara ett land med så många studsmattor.
Allt går i cirklar.
Nu fostras nya generationer barn till Rut-mammor, som ser Rutmammor gå iväg till familjen Lilliehöök för att skaka mattor, medan mamma Rut inte har råd till en egen Rut-mamma som hjälper henne med tvätten.

Nu fostras nya generationer barn till familjen Lilliehöök, som ser mamma Rut komma hem till dem för att skaka mattor, och barnen lär sig att det är så det ska vara, en del Rutmammor tjänar i andras hem, och det är inget konstigt med det.
Det bekymrar mig, att det inte är något konstigt med det.
Det bekymrar mig också att det aldrig har funnits så mycket pengar som nu.
Och så mycket avgaser.
Rop på hjälp.

Var kommer pengarna ifrån, som inte finns till sorger och bekymmer?
Var fanns pengarna när allt går i cirklar, och mormor går igen, med sina tunga kassar, sina åderbräck, sin tappade ork, när mormor går igen med sin dåliga lön, med sina dåliga tänder, med sina sorger och bekymmer, var fanns pengarna då?
Min granne kör ut tidningar på natten.
Hon läser rubriker.
Så många döda i striderna i Somalia.
Så många döda i striderna i Pakistan.
I striderna i Gaza.
Irak, i Libanon, Korea, Afghanistan.
Så många döda i häktena, så många döda på vintergatorna i Stockholm.
Säger min granne.

Inget om klusterbomber, säger min granne. Antalet civila nämns då och då, men aldrig ett ord om militärutgifter per capita. Min granne oroar sig för kriget som miljöförstöring. Det växer mossor i hennes gräsmatta. Hennes dotter har allergier.
I natt, en notis om mannen som slog ihjäl sin hustru med en eldgaffel.
Det är inne att vara bonde.
Och med hårdare tag.
Vi borde prata mer om samhällsordningen i våra byrålädor, säger min granne, och skakar på huvudet när hon läser tidningsbilagan från Arken Zoo.
Tomteluva åt vovven.

Julhex.
God Jul gläfsar mot henne, säger hon, och skakar på huvudet.
Inget ont om julgransglitter för den sakens skull.
Allt som glimmar är guld.
Min granne läser rubrikerna om och om igen, när hon delar ut tidningen i gryningen.
Nyheter är ett pariserhjul.
Nyheter fritt fall.
Pengarna åker virvelvinden fattigdomen, förståelsen.
Och mormorsarvet åker stillsamt hästkarusell.
Slänggungan slungar kassörskan.
It's just another manic Monday.
I den här tidsåldern.

Månadens klassiker

Jag vet inte om jag är mossig, konservativ eller en romantisk bakåtsträvar, men det blir inte en nedladdning under granen i år. När jag stod på en skivbör i Stockholm en sen eftermiddag häromveckan slogs jag av tanken att jag kanske är en av de sista dinosaurierna, en av de sista som faktiskt köper skivor, fysiska artefakter.

Jag pratade Gentle Giant med en annan kund och slogs av att de som faktiskt sett spelningen med dem i Stockholm 1975 nu är gråsprängda och distingerade, har oklanderlig kostym och dyr portfölj, men en glöd tänds i ögonen när minnena väcks av en live-cd ("Playing The Fool" den här gången, förvisso inte från konserten 1975). Jag menar inte att skivbörarna ska vara en värmestuga för nostalgiker, men jag undrar var dagens nedladdningssamhälle leder, hur ska musikalskarna hitta de musikaliska kickarna om de inte är kommersiellt gångbara och ljudmässigt förkrympta som mp3:or eller strömmat skräp? Helt enkelt: Hur ska ungdomar kunna få inspiration när de inte kan stå och bläddra i skivbackar med repigt kulturgods på lp eller hitta nya artister utan tillhörande cd-artefakt? På vilken gata ligger den där mysiga butiken med second hand downloads (för att nästan travestera Magazine)? Om musikens sammanhang bara är ett reklammeddelande på Spotify, vill vi då beröras av musik och inte bara konsumera den, glömma den och byta ut den, precis som slit och släng-prylarna på Ikea, byggda för att inte hålla?

Just det faktum att det ska läggas något under granen gör att jag ger volym och inte dimension den här månaden. Någon sade på bokmässan i höstas att jag är landets meste skribent när det gäller nyutkommen klassisk musik, men det får komma på skam denna månad, av utrymmesskäl.

René Jacobs' version av Mozarts Die Zauberflöte hyllade jag redan i oktobernumret, men jag vill gärna påminna om detta som framstår som årets i särklass mest spännande och givande operautgivning. All text från Schikaneders penna är där till skillnad från de flesta inspelningar, dramatiken går att ta på, förstärkt av effektiva ljudeffekter – efter tre Da Ponte-operor har Jacobs verkligen krönt sin operakarriär med en inspelning som skänker nya infalls-

vinklar på Mozarts opus, det här är så bra att den första tanken efter genomspelingen fortfarande är: en gång till! Nästa stopp för Jacobs lär vara Skapelsen av Haydn: bring it on! Men det har kommit mer spännande vokalt så här mot slutet av året. Händels Flavio, Re d'e Longobardi (Chandos) var hans fjärde opera, 1723, bara återupptagen under hans livtid en gång och i modern tid först 1967. Det här är en ovanligt sprallig och kort opera (italienskt libretto från 1682, tre akter) för att vara Händel, med två kärlekspar i centrum, men det är också en opera jag här bara stöter på för andra gången på skiva (den förra var René Jacobs' (jomen!) enastående och, trodde jag, definitiva på Harmonia Mundi). The Early Opera Company bjuder på sin tredje Händel-opera här, de har förtjänstfullt skapat en egen nisch i väldigt välturnerade tolkningar av smalaré Händel (och Eccles och Purcell, medges), Flavio är inget undantag, unga, brittiska röster gör det här till en vinnare, fräschare än Jacobs' version, kanske inte bättre, men balansen mellan intrig och framförande känns mer naturlig.

Pierre-Alexandre Monsigny (1729-1817), har du hört talas om honom? Inte? Nej, inte jag heller hört honom om än faktiskt stött på namnet, därför blev hans opera Le Déserteur (Naxos) en ögonöppnare, vi lever i de bästa av tider när en komisk opera från 1769, förvisso känd bland musikutövare och utnämnd till tonsättarens viktigaste verk, först nu får spridning på cd – men den får det! Det minner om Händel och Rossini, inte alls om Pergolesis "La Serva Padrona" som lär ha inspirerat mycket av Monsignys tidiga produktion. Vad vi här har är ett guldorn i en alldeles förträfflig tolkning under Ryan Browns ledning och med otvungna, spännsiga sångarinsatser.

Under rubriken "vokalt" vill jag också nämna Ricercar Consorts skiva med Henry Purcell-sånger (Mirare) som även den är en pärla, inledd med John Blows ode till minne av Purcells död. Countertenorerna Carlos Mena och Damien

Guillon ger Purcells sånger ett extra tag om hjärtesträngarna, en fin fortsättning på Ricercar Consorts skiva från 2006 med hans violinfantasier.

Jag vill också tipsa om Ballo Della Battaliala recital "La Gamba" (Alba) som inte är en cover på Richie Valens i renässansskrud, utan ensemblermusik av Ortiz, Simpson, Marais och Antoine Forqueray förtjänstfullt framfört med Mika Suihkonen som gambasolist, fjärran, törhända, från en Jordi Savalls brinnande intensitet, men med en gott sväng i stället.

2 x Haydn måste nämnas: Bis har utgett trenne symfonier (Haydn Sinfonietta Wien under Manfred Huss) under namnet "Three Theatrical Symphonies" och förvisso är symfonifältet synnerligen späckat med bra tolkningar, men det här är enastående, HIP:a tolkningar, med en ljudbild som är fantastisk – att bara två av de tre symfonierna kan anses ha teaterkoppling (nr 50 började som uvertyr) spelar ingen roll, strunta i etiketten och sätt på skivan! Haydn nr två är bara en påminnelse om J. Owen Burdicks pågående serie med Haydns mässor (Naxos), den femte volymen har kommit nu, bekräftar att det här är en värdig konkurrent till Hickox och Gardiners serier.

4 x Bach: triosonater på tre orglar ger Benjamin Righetti oss på en K617-skiva, samma instrumenttillverkare, förvisso, och unge Benjamin är prisbelönt (första glorian 2002), det är oförvågna versioner på karaktärsrika orglar, ljudbilden välfångad och Bachs allvar finns närvarande, mäter sig väl med mina favoritversioner (Vogel, Chorzempa, Bryndorf m.fl.). Nästa Bach-stopp är Maxim Rysanovs skiva med tre transkriptioner för viola av cellosviterna, inget nytt i sig, cellon var på undantag en gång i tiden, 1916 kom första violaversionen, och unge Rysanov, prisbelönt, hyllad och nu debutant på Bis, ger oss versioner vackra så man får rysningar, kan man få de resterande tre också, tack? På Bis också en samling Bach för oboe med Alexei Ogrintchouk tillsammans med Svenska kammarorkestern, även Alexei är ung, har en run, tilltalande ljud ur oboen, att det inte finns någon musik för oboe från Bachs hand bevarad hindrar inte att man tror att några klaververk egentligen var avsedda för, t.ex., oboe och därför kan leverera en hel skiva med Bach på om än inte för oboe. Vackert, spänst och samtidigt känns det tillräckligt fräscht, inte första gången man bytt till oboe i några av de här verken, men sällan så briljant framfört som här. Lisa Goode Crawford står för fjärde och sista Bach:en: en blandad recital med en partita, en engelsk svit och så den kromatiska fantasin (Naxos), en sleeper till skiva som är lätt att passera, ingen uppeendeväck-

ande repertoar, ingen linje, Crawford inget affischnamn, men det här är 62 välanvända minuter. Bonus-Bach: en dvd med fyra kantater (premiärer) av Wilhelm Friedemann (Accentus, ny etikett) måste jag tipsa om. Du behöver inte titta på den, det är alltid förbaskat tråkigt att titta på klassiska dvd:er som inte är operaföreställningar, men njut av det örönet får in, Ralf Otto leder Mainz' Bachkör till storverk, det här är både härligt för att de fyra kantaternas väcks till liv i så klanderfria tolkningar, samtidigt som det är förbållt synd att det skulle ta så lång tid innan de fick ljuda.

Två samtda tips som avslutning: Erik Westerbergs Vokalensemble har tagit ett rejält tag i sin egen repertoar och utgett en trippel-cd (!) på eget bolag och här bjuds det på väldigt väljudande, inklämmande samtida körmusik där jag särskilt fastnat för Jan Carlstedts Gränsmark och Morten Lauridsens Lux Aeterna, men skivan är en veritabel, kvalitetstyngd who's who bland samtidens mest framstående körtonsättare, skandinaviska såväl som baltiska. Sist ut en klockarkärlek: Michael Nyman, som på sitt eget skivbolag släppt "Vertov Sounds", alltså den filmmusik Nyman skrivit i modern tid till två (musiken till den tredje släppt separat) av Dziga Vertovs tjugotalsfilmer, hopmicklat till en svit framförd av Nymans eget band – allt känns igen, och är det det du gillar, då gillar du det här.

Fler tips på skivor att lägga under granen? Äldre spalter finns på www.nyaupplagan.se/?cat=110

Jan-Erik Zandersson

Ekman's Triptych

A Study of Entertainment

av Alexander Ekman

10-11 december

CULLBERG BALETTEN

Nyårsfest
2010

GALAKONSERT MED OPERA- & MUSIKALPÄRLOR

MEDVERKANDE Kyunghae Kang, Thomas Piffka, Ida Högberg, Fredrik Lexfors, Malmö Operakör & Operaorkester, DIRIGENT Andreas Lönnqvist KONFERENCIER Lars Humble

I FOAJÉN fördrink, middag, konsert, nyårsskål & dans till Big Blowin' Band PRIS helkväll* 1 665 kr • konsert 665 kr

Biljetter 040-20 85 00, 0775-700 400

*) Helkvällen kan endast bokas på 040-20 85 00

OPERA
FÖR ALLA

www.malmoopera.se

För dig som har
eller ska starta företag

TREAB REVISION AB

Tomellilla 041 7-135 40 • Ystad 041 1-144 52

Revision • Bokslut
Redovisning • Bolagsbildning
Skatterådgivning

Välj med omsorg
Taxi Ystad 72 000

TAXIRESOR • FLYGTAXI • BUD
Förbeställ gärna. +46(0)411-72 000

FILMRECENSION

Fyra år till

Björn Kjellman spelar folkpartiledaren David Holst, som vid filmens början är väldigt, väldigt nära att bli Sveriges nya statsminister, men förlorar i sista minuten posten när sossarna plötsligt går om. David är gift med Fia, även hon verksam inom partiet och sin makes vänstra hand.

Dagarna efter valet springer David på en av sina «fiender» från sossarna; Martin, som visar sig vara jättetrevlig, dela samma intressen (främst Ratata) - och bög. Av diverse skäl blir David hembjuden till Martin, som nyligen dumpats av sin pojkvän, på middag och Ratata-kväll, och det bär sig inte bättre än att David vaknar upp i Martins säng dagen efter och konstaterar att han nog är förälskad - och bög. Men hur ska han kunna berätta detta för familj och partikamrater? Inte bara det faktum att han numera spelar på fel planhalva, utan dessutom fått ihop det med en sosse?

Producenten Tova Magnusson-Norling hävdar att Fyra är till inte handlar om homosexualitet, utan om partitillhörigheter och gränsöverskridande. På sätt och vis har hon rätt; storyn hade funkat lika bra om David träffat en socialdemokratisk kvinna. Men homorelationen tillför ytterligare en dimension.

Filmen öppnar på ett sätt som för tankarna till Roy Andersson. En helbild på ett långbord kring vilket ett gäng folkpartister krockat arm, gungar och sjunger en otroligt fånig sång om Folkpartiet (det är lustigt, men just att det är Folkpartiet gör det hela mer komiskt, det partiet andas ju slätstrukenhet, mesighet, lättmargarin och måltidsdryck; noll rock'n'roll och noll flärd). Kort

Devil

därpå kommer en helbild på en hotellbyggnad (i Uddevalla?) som är något enastående härligt tråkigt tradesvensk.

Det roliga i filmen är oftast alla små detaljer. David läser David Berg i ett gammalt nummer av MAD; han spelar World of Warcraft och hävdar att SABRINA - TONÅRSHAXAN är en underskattad TV-serie. Hans märkliga, religiösa föräldrar går inte av för hackor, och det är roligt att se Sten Ljunggren som Martins farsa, en gammal bolshjevik som blivit kvinnomagnet på äldre dar.

Davids förhållande med Fia är lite märkligt och man får aldrig riktigt veta hur de har det utanför politiken, och drygt två tredjedelar in i filmen kommer ett avslöjande som sänker handlingen en aning. Skildringen av livet i makens korridorer känns väl inte heller så realistisk; om nu David Holst är partiledare och nära att bli statsminister, borde han rimligen vara lite mer påpassad och inte drälla runt som en lokalpolitiker i en sömnig småstad.

Filmfotot innehåller en del roliga bildkompositioner, men känns som helhet alldeles för TV-mässigt, vilket det har gemensamt med de flesta svenska filmer. Magnusson-Norling har nakenscener, vilket inte är något att skriva hem om. Mauro Scocco står för den vad jag tycker förhållandevis anonyma filmmusiken, och ja, det förekommer en rad Ratata-låtar. Men mina anmärkningar till trots, tycker jag att det här är en trevlig, rolig film som bör gå hem i stugorna.

Pidde Andersson

Biutiful

När jag såg Alejandro González Iñárritus Babel i Cannes tyckte jag att den var väldigt bra, om än väldigt lång och gravallvarlig. Nu är Iñárritu tillbaka med Biutiful, som också är lång som ett ösregn, ännu allvarigare och direkt nattsvart. Javier Bardem, som innehar huvudrollen som Uxbal, fick pris som bästa manliga skådespelare i Cannes i våras, och det kan han väl vara värd. Hela filmen kretsar kring Uxbal, som med mungiporna ständigt pekande neråt livnär sig på att fixa svartjobb åt illegala invandrare i ett vedervärdigt sjaskigt Barcelona.

Uxbal bor i ett vedervärdigt sjaskigt hem, där han har ensam vårdnad om sina två små barn, eftersom frugan (Marisel Alvarez) är "kokobello". För att göra tillvaron ännu värre, får Uxbal reda på att han är döende i cancer. Han beslutar sig för att han ska spendera återstoden av sitt liv med att bli en bättre människa och utföra goda gärningar. Eller något ditåt.

Det är ingen munter film, det här - tvärtom. Och frågan är om det hela inte är lite för svart och dystert. Jag satt och tänkte att jag väl någonstans borde gilla den här filmen, men det blir lite för mycket; hade Iñárritu tagit i ytterligare en aning, hade effekten blivit direkt komisk, det hade blivit en parodi. Dessutom varar Biutiful i två timmar och tjugioåta minuter. Två långa timmar och tjugioåta ännu längre minuter.

Men självklart är det mesta i filmen ytterst välgjort och i de flesta fall välspelat, när vissa personer inte spelar över. Jag blev dock inte särdeles engagerad; i min biofåtölj kände jag mig lika livlös som Uxbal.

Filmen innehåller ett besök på en strippklubb med rätt fräsiga nummer, stället verkar gigantiskt. Och plötsligt börjar oväntat två asiatiska homos hängla loss så att saliven stänker. Uxbal är synsk och kan prata med döda, vilket är ett udda inslag.

Jag märker att jag inte har speciellt mycket att säga om Biutiful, vilket är ett tecken på att filmen missar sitt mål en aning.

Pidde Andersson

KONSERT - TEATER - FILM - PICKNICK

10-11/12 LARS DEMIAN

30/1 COOKIES N BEANS

4-5/2 PUGH ROGEFELDT

11-12/2 ANN WESTIN, YVONNE SKATTBERG & CECILIA VON STROKIRCH i Offroad

17/2 DONKEYSHOT

18/2 TONI HOLGERSSON

biljetter: www.victoria.se folk å rock, alternativt: 0771-477070

HÅPAS DU trifs bra i fengelse

En roman av Augustprisbelönade Susanna Alakoski

»...en bok som jag helhjärtat vill uppmana er att läsa. Den berättar om vår historia. En undanskymd och skamlig del av vår gemensamma, moderna, svenska historia.«
DAGENS NYHETER

Susanna Alakoski
roman

HÅPAS DU trifs bra i fengelse

Anni och Sami, syster och bror. Det fanns aldrig pengar. Det fanns alltid alkohol. För Anni ordnar sig livet ändå bra, med arbete, man och barn. För Sami går det åt helvete. Långa perioder har de ingen kontakt, men Annis längtan efter att få tillbaka sin bror finns alltid där.

Susanna Alakoskis berättelse är fylld av sorg och vrede, över drogers makt och samhällets utstöttningsmekanismer. Men inte minst är detta en kärleksroman.

»Hela romanen tycks utgöra en råsop mot den vackert skrivna skönlitteraturen, det är korthugget, rappt, syrligt och frätande. En bok som får Charles Bukowskis romaner om Henry Chinaski — ökända för sin råhet — att nästan förefalla skönandliga.«
SVENSKA DAGBLADET

Nu som pocket!

www.bonnierpocket.se

BOKRECENSION

Den stora konstsvindeln
Thomas Anderberg
Atlas bokförlag

Jag har alltid undrat över de fantasi-summor som konstverk går under klub-ban för på Christies eller Bukowskis. Inom inget annat område blir bytes-värdet och bruksvärdet så hårt och vitt åtskilda. En van Gogh går för några hundra miljoner och läses sedan in i ett kassaskåp. Den tas fram först när den ska säljas och har under tiden i skåpet inte mött en enda betraktare.

Men ibland hamnar den världen ock-så i gungning. Thomas Anderberg är knappast en vän av spekulering i konst och i *Den stora konstsvindeln* belyser han problemet utifrån en konstnär som just angrep motsatsparen äkhet-falskt och originalitet-plagiat, så centrala för konstspekulationen: Andy Warhol. Originalitet ska här förstås i utform-ningen av ett föremål. Warhol plagie-rade hej vilt men placerade föremålen i originella sammanhang.

Ett av Warhols "konstverk" utgörs av hundratals lådor staplade på varandra. Han har gjort dem efter en modell för en kartong att förpacka tvättsvampar av märket Brillo i. Fem hundra sådana lådor användes vid Warhol-utställning-en på Moderna museet 1968. Dessa var "äkta" och Warhol-auktoriserade, även om Warhol aldrig rört vid dem un-der framställningen.

Efteråt destruerades de flesta, någ-ra togs om hand av museichefen Pon-tus Hultén.

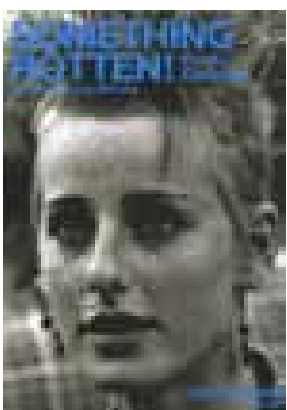
Till en utställning i St Petersburg 1990 lät Hultén en firma i Malmö tillver-ka ytterligare ett hundratal lådor. Var dessa tog vägen efter utställningen är oklart. Några såg Hultén till att behålla och under 00-talet kommer några av dessa lådor ut på konstmarknaden och de betalas till hundratusentals kronor. De är som sagt inte auktoriserade av Warhol, som dog 1987.

Genom denna "utsmuggling" av lå-dor ställer Hultén frågan om vad ett konstverk är på sin spets, vem som är konstnär och vad som gör denne till en konstnär? Förmodligen är det också ett medvetet skott i läsidan på den allt mer makabra konstmarknaden.

Med sina kunskaper i ämnet och sin skolade filosofiska blick är Anderberg väl skickad att reda ut konstverkets vä-sen och de historiskt betingade sam-manhangen runt ett konstverk. Det är både rolig och avslöjande läsning om Konstvärlden – konstnärer, gallerister, konstkritiker, auktionsfirmor, musei-in-tendenter, konstspekulanter.

Jan Erik Bornlid

Something Rotten! Punk i Danmark
Jan Poulsen
Gyldendal förlag

Äntligen en heltäckande bok om den Danska punken. Det gavs ut en bok om Svensk punk förr ett par år sedan, som tyvärr täckte den bara den första tiden, när det också var en modefluga. Jag menar, det hände mycket mer efter 79-80 då de riktiga punkarna fanns kvar. Här finns i alla fall åren 1976-1985 och tar även upp Hardcore och postpun-ken som är ack så viktig för musiken idag. Men även efteråt finns det mycket att dokumentera. Det lär vi få läsa om i framtiden.

Jan Poulsens bok rymmer mycket och beskriver verkligen den explosiva kreativitet som rädde. Inte bara den musikaliska revolutionen, utan även hur punken påverkade så mycket på bred front. Både konst, litteratur, poesi, teater och BZ-rörelsens uppkomst. En kulturell smältdigel och gemenskap som gjorde det lätt att samarbeta över gränserna i multimedia shower. Men också hur det som var oerhört rebel-list påverkade människor.

Poulsen själv var en del av denna tid, och kände många av de inblandade. Boken berättar inifrån och är skriven som den amerikanska "Please kill me", där de inblandade själva får berätta sina egna versioner av olika händel-ser – ett förträffligt sätt att beskriva historia. De inblandade känns årliga och skäms inte för att erkänna interna bråk och motstridigheter. Exempelvis hur Köpenhamns- och Århuspunkarna såg ner på varandra och synade vem som var mest punk. Det finns många komiska och rörande historier om ban-den, och hur ödetis ironi spelar in. ADS basist Stig Pedersen kunde endast spela på översta strängern och blev till sist sparkad. I ren hämnd startade han ett nytt band, Disneyland After Dark (DAD). Och han spelar fortfarande bara på basens 2 översta strängar!

Det är punken i ett nötskal, och ett ut-märkt exempel på DIY-filosofin. Du be-höver inte kunna spela för att göra bra musik. Just do it.

Det kom många bra band, och alla är med här. bl.a SØDS som blev Sort Sol, Lost Kids, ElectroShock, ADS, Kliche, Before, Dream Police, Brats som blev Merciful Fate (och som inspi-rerat både Metallica & Slayer.)

Boken innehåller många bra foton från musikscenen. Extra plus för det man inte visste, som konstverk från den tiden. Fantastiskt rolig läsning om de arga punk-poeter som var med, t.ex Michael Strunge. Här är ett fantastiskt citat att lägga på minnet:

"VOXNE ER BØRN DER ER BLE-VET SINDSYGE"

Muycket bra tidsdokument från en viktig tid, och berör säkert många, inte bara vi punkare från södra Sverige där den danska punken var lika viktig som den i Sverige, England & USA. Boken är på danska, och passar inte det kan jag bara säga: " well, fuck you, loser!".

Johan Stenström

Beata Arnborg
Krig, kvinnor och Gud
Atlantis

Beata Arnborg har skrivit en välmatad och spännande bok om Barbro Alving, Bang. Hon var en av det förra århund-radets märkligaste svenska journalis-ter. Hon kom till Dagens Nyheter 1934, 25-årig. Efter 25 års intensivt och be-jublat journalistiskt arbete hade hon fått nog av DN. Hon visste vad hon be-tydde för tidningen. Hennes signatur stod ständigt på löpsedlarna. Hon vis-te att hon sålde. Det ville hon inte vara med om längre.

Beata Arnborg mötte aldrig Bang. Men hennes källförteckning är många sidor lång, brev i det oändliga, böcker, artiklar, telegram, reportageblock, dagböcker, anteckningar på lösa lap-par, radioprogram, förmyndarbevis, förfrågningar och ur alla dessa källor stiger röster fram – familjen, föräldrar-na Hjalmar och Fanny, systern Beat-Sofi och dottern Ruffa, vännen Elin, alla vänner kan inte här nämnas, äls-kare och älskarinnor och älskade, mest kvinnor, kollegors röster, till och med ett telegram från redaktionschefen på Tegelbacken och långt ut i världen får röst. Annars är det mycket litet om tidningens redaktionella miljö. En jour-nalist som Bang är ute, stryker inte om-kring på redaktionen.

Själv kallade jag 1958, 25-årig, i samma korridor som Bang. Jag var ny-börjare i yrket och råkade få rummet bredvid hennes. Hon, klädd i baskern, kom emot mig och sa välkommen och det konstiga var att det inte bara var en fras. Hon kommenterade vad jag skrev, uppmuntrande, gav råd, men en gång greppade hon mig runt armbå-gen och sa:

– Du skulle ha talat med mig först. Jag hade skrivit om Elin Wägner och visste inte, att hon själv sedan år kämpade med en bok om vännen Elin. Långt om länge gav hon upp. Andra tog vid. Men de lät Bang läsa innan de lämnade manuset ifrån sig.

På DN var hon, det året 1958, den enda som vid långbordet i redaktio-nens matsal vågade säga emot, rent av bråka, med chefredaktören Tingsten.

Jag visste då inte att de båda en gång varit mycket goda vänner och att Bang glatt sig åt att DN anställt ho-nom. Men nu var det slut på vänska-pen. Hon hade radikaliserats, skriver Arnborg.

Ja. Det var ju så, att Bang var kåsör och hade humor som inte bara visade sig i kåserierna. Den fanns i hennes ordbruk och hon hade lärt sig humor

av sina föräldrar, får jag veta. Hon skrev från högtidlig-heter, kungabrollöp, nobelfester och allt möjligt fest-ligt och i sådana sammanhang kunde hennes humor få spela, men för henne gällde som journalist att inte bara referera. Arnborgs bok ger stoff för frågor om journalistikens former, subjektivitet ställd mot förrent objektivet, hetta mot kyla.

Bangs första stora uppdrag var att från olympiaden i Berlin sommaren 1936, skildra sådant som inte ut-spelades på tävlingsbanan. Redan före spelen skrev hon om det Berlinska folklivet under fladdrande hak-korsflaggor. Ingen annan i Sverige vågade berätta så tydligt som hon.

Då tävlingarna var över fick hon telegram från chef-redaktör Dehlgren som hyllade henne, bad henne stanna ännu en vecka och fortsätta berätta. Dehlgren meddelade henne också, att läsarna var imponerade. Ingen annan hade rapporterat som hon.

Sedan lyckades hon ta sig in i inbördeskrigets Spanien. Redaktionsledningen varnade henne. Bom-ber föll över Madrid. Det var en mardröm. I ett bårhus sökte människor sina anhöriga. Hon kunde inte för-hålla sig som observatör bara. Hon gav ord åt sin il-ska och sorg.

Under vinterkriget i Finland tog hon sig före alla andra ut till striderna vid Karelska näset. Det var som om hon sökte det svåraste. Hennes skildringar därifrån hade sådan kraft i avskyn inför kriget, att chefredaktö-ren, kapten Dehlgren, började tycka att hennes texter passerat gränsen för vad som kunde stå i en svensk dagstidning. Han kallade hem henne, men när tyskar-na ockuperade Norge skickades hon dit. Då var hon mycket trött.

I norra Norge fanns också från DN Alma Braathen, signaturen Brodjaga, som under vinterkriget varit i norra Finland. Som före detta DN-medarbetare gläds jag åt att Arnborg nämner Alma Braathen. Även hon var en säregen journalist, ingick i "tjejmaffian" på tidningen och också hon hade ett livfullt språkbruk. Bang avundades hennes fysiska styrka.

Två år efter kriget skickades Bang ut på jorden-runt-resa, men kommen till Shanghai var det stopp. Hon förmådde inte mer. Hon kallade det skrivskräck. Redaktionen frågade efter artiklar. I förtvivlan sade hon i ett telegram upp sig. Redaktionschefen Sten Hedman svarade med illegrammet som gav henne kortvarig lättnad. Men hon försvann, utan adress och in i en långvarig depression. När hon hittades, ännu i Shanghai, fick hon åter telegram från Hedman som skrev att det viktigaste nu var att hon vilade och blev frisk. Hon fortsatte ändå resan, för till Hiroshima. Det var två år efter atombomben.

Beata Arnborgs bok handlar till stor del om Bangs svårigheter att finna sig tillrätta i den snurriga och grymma värld hon utsatte sig för. Hon utsätter sig för mer än vad hon orkar. Hon är ofta rädd för att miss-lyckas. Hon frågar sig om hon räcker till för att förstå allt hon vill förstå.

Hon flyr till alkoholen. Hon flyr ut i krig. Hon frågar sig varför. Är det åregirighet? Hon frågar sig om hon någon gång skall få ro. Hon frågar efter Gud. Och ef-ter kärlek.

Mitt uppe i avgörande världshändelser sitter hon och skriver sina brev, rädd för att mista vänner och älskade.

Det är som en roman om en sagolik journalist. Beata Arnborg berättar med stor känslighet. Jag fat-tar knappt, att den Bang jag möter här är densamma som gjorde sig mödan att ge nybörjaren små råd: Förbered dig! Förakta inte små uppdrag! Läs lokal-tidningens dödsrunor och anslagstavlur när du kom-mer till en ny plats.

Hans Axel Holm

”Lördagar”

Hans Axel Holm och Leif Nelson
visar teckningar, mest i kol, från Simrishamn
med omnejd, på Österlens museum
Utställningen pågår till den 8 januari

Storgatan 24, Simrishamn www.simrishamn.se/museum

Blodets meridian
Cormac McCarthy
Albert Bonniers Förlag

Ett gäng skalpjägare rör sig i det laglösa ingenmans-land som uppstått efter ett krig mellan USA och Mexiko i mitten på 1800-talet. Till att börja med är det för att rensa området från vildar, dvs. upproriska apacher, men ju fler männen har ihjäl desto mer glider de över till the dark side. Det i och för sig redan från början vidriga ärendet glöms snabbt bort och gänget börjar mörda och skalpera vad som än kommer i de-ras väg. Efter en tid ger de sig på sina uppdragsgiva-re och till slut börjar de jaga varandra. Det handlar om människans mörkaste fasoner över dryga 400 skarpa sidor nu när Cormac McCarthys Blodets meridian äntligen kommer på svenska efter 25 år i kö.

Man baxnar över kraften. Det är en fasansfull story som utspelar sig i en värld där människans urdrift att förstöra och mörda härskar (om det där verkligen är en mänsklig grundbult kan kanske diskuteras men hade man frågat Cormac McCarthy skulle det åt-minstone av boken att döma svaras jakande). Gänget rider hela tiden vidare i jakt på fler att skalpera, det är vad de gör helt enkelt, och de gör så, naturligtvis, trots att utgången redan förutspås i början (av en mennonit).

Men de kör på, sådan är deras natur helt enkelt. Och helvetet fylls på efter hand.

The Horror!

Parallellerna av elände i vår tid är uppenbara, man behöver inte gå längre än just Mexicos gränsland mot USA just nu men det är inte precis svårt att hitta andra urspårade områden. Paralleller i beskrivningar av ohyggliga miljöer och strider på kniven går också att hitta. Jag kan inte låta bli att tänka Dantes helvete, slagfälten från Iliaden och Joseph Conrad och deras avgrundsdjupa fasansfulla mörker och evinnerliga köttande med växande högar av lik.

Gänget i Blodets meridian skiter i allt vad hopp heter och rider gladeligen över tröskeln till sitt vilda-västerniverno. Och det blir ett dödande av grekiska proportioner.

Att läsa Blodets meridian känns lite, förutom de klassiska bilderna av våld, som att försvinna in i en film av Tarantino och bröderna Cohen i ett tryckande landskap som doftar Flykten från New York och Mad Max. Och man kan höra Kurtz från både Apocalypse Now och Conrads Mörkets hjärta väsa just "The Horror, the Horror!" mellan raderna.

Det är en fascinerande värld där stämningen känns hopplös men samtidigt kusligt laddad. Det finns en förbryllande religiös touche över storyn också, feelingen är ungefär "Om nu Gud hade velat göra nå-got åt människans förstörarinstinkt så hade han väl gjort det vid det här laget?" Och från Gud är inget att vänta. Kriget är den yttersta leken säger gängleda-ren, McCarthys variant på Kurtz. Kriget är Gud!

Som det hette en gång när Carl von Linné kom till de svenska fjällen: "Inte ens prosten kunde så helvetet beskriva att detta ikke vore värre". Helvetet som beskrivs i Blodets meridian är på sätt och vis värre än hos Dante, för på prärien finns ingen direkt anledning till eländet, ingen tröst, ingen förklaring annat än den att människan bara "går på" med sin drift att förstöra och döda.

Allt medan slaktandet pågår rör sig gänget också närmare och närmare havet i väster. Det är när havet nås som slutet kan komma. Västern är "vunnen" men alla utom en i gänget är då döda tillsammans med oräkneliga andra.

Blodets meridian är en grym upplevelse, för att använda en modern glosa. Både trots och tack vare svartynen. Man läser om en bokslukande tioåring igen.

Fredrik Hellström

Uwe Timm
I skuggan av min bror
(översättning Jörn Lindskog)
Thorén & Lindskog

Förra året kom Uwe Timms "Upptäck-ten av currywursten" ut på svenska, en härlig skräna, från krigsslutets ru-invärld. Den här typen skildringar av fyrtiotalet i Tyskland har varit och är fortfarande viktiga för den tyska själv-förståelsen. Det är väl få länder som så grundligt granskat sin senaste historia.

Uwe Timm gav för sju år sedan ut en bok om sin bror, Karl-Heinz Timm. Ar-ton är gammal anslöt han sig frivilligt till Waffen SS, blev soldat i den berykta-de SS-Totenkopf divisionen, skicka-des till östfronten, där han redan 1943 fick båda benen avskjutna och avled på sjukhus.

"I skuggan av min bror" består av alla de korthuggna brev brodern skrev hem och författarens minnen. Han försöker förstå, han vill också veta det fruktans-värda, om brodern deltog i det folk-mord, som ägde rum i öst. Han får inga svar. Men på vägen hinner han måla upp en bild av SS och den nazityska manligheten, som på många vis liknar hur idrottsstjärnor och idoler strålar.

Samtidigt tecknar Timm hela famil-jens öden, särskilt fadern, en miss-lyckad körsnär, men en charmerande person med sociala ambitioner. Precis som i "Upptäckten av currywursten" ger han konturerna av en överlevare, en människa som kan gripa chansen i kaoset. Fadern hittar i ruinerna en sy-maskin för skinn. Med den börjar han sin karriär som körsnär. Hans charm drar kvinnorna till sig, och de köper pälsverk. Samtidigt finns undergång-en inbyggd. När affärerna inte går bra längre, när hantverkskunskaperna är otillräckliga, då börjar faderns förfall. På samma vis berättar han om sin mor och syster. De som stod i skuggan av både far och SS-son. Timm skildrar en undergång av aningslösheten.

Den enda som faktiskt finner ro i boken är systemen, som i hög ålder fak-tiskt träffar kärleken. Det är en stillsam hoppfullhet, ett trots allt, som faktiskt också ger denna mörka oroliga bok ett slags flämtande ljus.

Familjens historia avbryts envetet av citat ur broderns brev och dagbok. De oroar både författaren och läsaren med sin alldaglighet. Här finns inga in-sikter om vad som sker runtomkring. I ofullgångna meningar läser vi om hän-delser vars konsekvenser vi bara kan ana. Och ana är just vad Uwe Timm själv försöker utan att komma någon värt. Snart kryper en obehaglig känsla av hur ondska, förintelse och öde-läggelse blivit ett slags normalitet för brodern, ingenting som ens är värt att kommentera. Den aningen plågar Uwe Timm genom hela boken. Och det gör den så fruktansvärt – just fruktansvärt – angelägen. Här granskas varda-gen, det oreflekterade, allt det som är smörjmedel i förintelse och krig.

Men det finns också i boken spår av olydnad. I ett stycke passerar ett minne, hur en av författarens faster uppsöker hans mor på femtiotalet. Hon vill ha med henne till en demonstration mot Tysklands återupprustning. Timm

minns inte om hon följde med.

Och flera gånger nagelfar han den offentliga lögnen, som så många gömt sig bakom, att de bara lydde order, att de var tvungna agera som de gjorde, bland annat med stöd av Christoph R Brownings bok "Helt vanliga män. Re-servpolisbataljon 101 och den slutgil-tiga lösningen i Polen". Av 500 man, berättar Timm, var det bara 12 som vägrade avrätta civilpersoner, i det här fallet judar. Men ändå, de 12 som väg-rade blev inte arkebuserade, de kun-de inte ens straffas. Timms förtvivlan handlar om de 488 som trots skrupler i början ändå fullgjorde sin uppgift. Och gång på gång frågar han sig om bro-dern också handlade så?

Behöver jag skriva, att detta är en av de mest angelägna böcker som kom-mit ut på mycket länge.

Tyvärr är översättningen ofullgång-en. Det finns flera osmälta germanis-mer, där svenskan ännu inte fått en bekväm dräkt. Språkrodor som det tautologiska "en faster, fars syster...", stör läsningen. Och jag betvivlar att en tysk yngling 1942/43, om än i fält, skul-le apostrofera sin mor i breven med "Kära morsan" – som om han vore en kille på kollo i svenskt 60-tal!? Jag ser det som ett stilbrott. Detta angelägna mästerverk hade varit värt en redaktio-nell språklig genomgång.

Thomas Millroth

Livet
Keith Richards med James Fox
Norstedts

Den största bedriften med denna bok måste ändå vara att Rolling Stones gitarristen Keith Richards ändå kom-mer ihåg något från hans, i första hand, droghöljda 70-tal. Här snackar vi inte någon spliff då och då eller lite par-tyknarkande på helgerna så där, här pratar vi ett kemiskt beroende som sä-kert skulle kunna hålla igång en mindre Sydamerikansk diktatur i åratals. Men tydligen har medförfattaren James Fox kunnat locka fram gamla minnen ur Keiths mest ostädade hörn i hans hjärnbalk. En bedrift bara det och till gagn för oss som då får reda på direk-t från hästens mun vad som är myt och vad som är sant. Men egentligen är allt om knark, vapen och kvinnor sekun-därt – det är som en av grundarna av Rolling Stones och bluesambassa-dör som Keith har gjort sin största gär-ning och det är så man bör läsa Livet. Som ett historiskt dokument över ett liv i musiken tjänst. Keith förklarar sin stora respekt för trummissen Charlie Watts, sin komplicerade förhållande till Mick Jagger och exakt hur förbannad han blev när basisten Bill Wyman be-stämde sig för att kliva av skutan 1993. "Man lämnar bara det här bandet i en kista" menar Keith och sanningen är ju inte så långt bort om man känner till det minsta om just Rolling Stones och deras mörka förflutna. "Livet" är en bra och intressant bok, inte bara för att den handlar om en av våra stora ar-ketyper inom den musik vi alla är upp-växta med. Den handlar även om en tid som sedan länge är borta och som det skrivits hyllkilometrar om men sällan av dem som var med. Köp ett ex till din pappa i julkapp, blir mitt råd.

Jerry Prütz

MAT & JUL MARKNAD

12 DEC

Kl 14 – 18

Med skånska matproducenter Välkomna !

Vi öppnar till Påsk igen

SKIVRECENSION

Cola Freaks / Cola Freaks
(Hjernesvind records)

Det Danska musikundret skjöljer över oss och Cola Freaks är bara ett av alla de fantastiska band från det lilla liljeputt-landet söder om oss som bör uppmärksammas. Efter att bara funnits i 3 år har de hunnit med en hel del. En live LP, 4 singlar och EP:s, otaliga spelningar och varit bandet som backade den tragiskt bortgångne Jay Reatard på hans sista turné. Namnet kommer från Danska punklegenderna Lost Kids 2:a singel. Efter att ha sett deras hejdundrande live-show, kan jag inte annat än tänka på tidiga Bob Hund-samma sättning, de är otroligt tajta. Deras sätt att komponera låtar med lekfulla riff av 2 gitarrer som spelar totalt olika saker som skickligt vävs in i varandra och bildar en helhet. Det spretiga ljudet med tempoväxlingar och en helgalen sångare gör att de är väldigt underhållande att se på också. Dessutom sjunger de på danska, vilket är både modigt i dessa sammanhang och passar perfekt till musiken.

Jag skulle också vilja kalla dem för Danmarks svar på Hot Snakes, ett av 2000-talets bästa band, med lite Pixies i det hele. Nu är deras nya studioinspelade LP ute och består av 11 snabba och snygga finurliga låtar som framförs med en otrolig frenesi och energi. Det känns som en berg-och-dalbanetur faktiskt. Eller ett angenämt slag i huvudet (om det nu finns ngt sådant) Men man vaknar upp efter en lyssning och undrar vad fan det var som hände egentligen? Och genast vill höra den en gång till, och igen, och igen... Köp genast och låt den snurra på repeat, eller ännu bättre: köp LP:n eller se dem live på en scen nära dig, du glömmet dom aldrig.

Johan Stenström

Lux & Ivy's Favorites / Volume 15

http://kogarsjunglejuice.blogspot.com Vill du ha en bra och billig julkapp till dig själv? Ta då och gå till adressen ovan och ladda ner den här fantastiska samlingen gratis, med omslag och allt. Har du inte djupa fickor, väldigt gott om tid, alternativt mycket goda kontakter i skivsamlarbranschen, så är det här den absolut bästa möjligheten att lyssna på låtar som du aldrig annars skulle få höra. Kogar The Swinging Ape föresätter att hitta låtar som Lux Interior och Poison Ivy har nämt eller har någon annan anknytning till The Cramps. Plattan har legat ute för nedladdning sedan 21 oktober som var dagen då Lux skulle fyllt 64 år. Men en mer utförlig beskrivning av detektivarbetet för att hitta en del låtarna finns på Kogars blogg. Bara att bocka och tacka för det nerlagda arbetet att hitta dessa guld-korn för alla som gillar rock n'roll.

Janne Falk

Frowning Clouds / Listen closelier
(Saturn records)

Ibland kommer det något sånt där som bara måste uppmärksammas, och här kommer det: en platta som låter så autentiskt 60-tal som det bara går. Ett tidigt Pretty Things eller Electric Prunes. Man kan helt enkelt inte avgöra om det är inspelat nu eller 1966. Rätt ljud och den rätta attityden finns här. Det låter verkligen "young loud and snotty" av 5 Australiensare som har skitkul. Mycket fuzz, dist, Sky Saxon och lagom dos psych. De gör bara en cover, vilken är "Do like me" av Uncalled For. Ett utsökt val som är en av mina favoriter från Pebbles-samlingarna. Det här är riktig garagerock. Det är en guldklipp och kommer nog att så förbli. Det kommer aldrig att hanna på några hitlistor, men det är inte meningen heller. Ändå är det här bättre än NÅGOT Rolling Stones presterat på över 40 år, pga för mycket pengar och för lite vilja & attityd. Många band idag köper sig en image och snor ett sound, de fattar inte att et rätta ljudet kommer inifrån. Som här.

This is the real deal folks, listen closelier!

Johan Stenström

Keith & Julie Tippett / Couple in Spirit - Live at the Purcell Room Ogun (OGCD 034)

Jag sätter en femma på att många av er minns Julie Driscoll, hon som sjöng med Brian Auger i The Trinity? En fantastisk röst som dröjer. Kanske ni då också undrat vart hon tog vägen? För om ni inte varit speciellt insatta i friform och experimentell jazz torde ni inte känna till att hon gifte sig med pianisten Keith Tippett och övergick till vokal improvisation. Detta var länge sedan. Hennes röst har hörts här och där under dessa dekader, bland annat på Calra Bleys klassiska album Tropical Appetites. Här är en rätt ny liveinsplning av paret Tippett, ett enda långt improviserat stycke. Explosivt piano som klingar i fyrverkeriets alla färger och en röst bär högt uppe och formar nya klanger. Och hela tiden behåller ett direkt tilltal till publiken. Alltid sökt eller kladdigt, alltid uttrycksfullt och oemotståndligt.

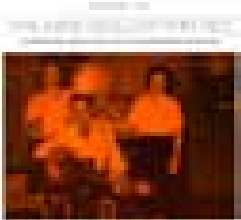
Thomas Millroth

Sven Zetterberg / Grounded In Reality (Borderline/Border)

Det här är en bluesman med långa anor, en östgöte som började i Telge Blues, LP:n från '75 är fortfarande rustigt lyssningsbar. Över några grupper bar det till Chicago Express där han i mina öron fann sin form, med en svängig sydstatsblues och soul där både hans gitarrspel och hans allt mer självfulla röst mer och mer kom till sin rätt. Nu, tre år efter förra skivan "Hollerin' Up A Storm", har han sparkat sina mångåriga följeslagare och skaffat nytt band under Anders Lewéns (från bandet Knock-Out Greg) ledning i vintras och under heta sommandagar spelat in elva nyskrivna låtar med stor spännvidd. Det låter fetare den här gången, med blås och tingelingpiano, och just spännvidden över ren Sam Cooke-soul till smutsig Chicago-blues gör att jag spelar skivan flera gånger för att se linjen, gilla helheten, upptäcka detaljerna och de ibland, harkel, övertydliga inspirationskällorna.

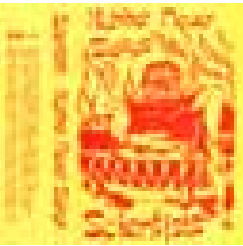
Jag måste nämligen erkänna: Sven Zetterberg är en av de artister jag sett flest gånger på scen, allt från små klubbspelningar till den legendariska utomhuskonserten under Malmöfestivalen för många år sedan, då han på Gustav Adolfs torg på tok för tidigt och på tok för mycket torsdag, gav järnet kompad av Nikke Ström på bas och Bosse Skoglund på trummor, en sagolik spelning. Det här är en rejält bra skiva, de spår där Allen Finney varit inblandad i skrivandet, som "Slow Suicide", står ut som de mest värdefulla (han hade med en egen låt på Svens förra skiva, leta gärna upp Finneys egna skivor, tillsammans med Eric's Bluesband eller Fat City Blues, underbar blues!), men Skärblackas okrönte blueskung är ohotad.

Jan-Erik Zandersson

Hasil Adkins / White Light/White Meat (Norton Records)

The West Virginia mad man är och kommer alltid att vara aktuell. Speciellt för oss som gillar de som vågar eller bara är annorlunda. Den här plattan är för att fira att han legat på Norton Records i 25 år. Hasil dog tyvärr 2005 men världens första egentliga punkare låter som ingen annan gjort tidigare eller någonsin kommer att göra i framtiden. Låtarna på plattan är inspelade 1958-1965 i hans skjul i kolgruvestricket i Boone County. Man kan göra det enkelt för sig genom att kalla det för primitiv rock n'roll men det är så mycket mer än så. Köp plattan eller köp vilken platta som helst, för har du bara lite humor så kommer du i alla fall ha en trevlig stund med en hel del garv. Och det även om du mot all förmodan inte skulle gilla hur det låter.

Janne Falk

Scientists / Rubber Never Sleeps
(Au-Go-Go Records)

Det här ska vara en nytugvinning av en kassett som gavs ut 1985 i 1000 ex. Vet inte hur officiell den verkligen är men det är så jäkla bra att om du springer på cd:n eller kassetten så betala vad som begärs och spring. Hur mycket du än betalade så kommer det ändå att kännas som en gåva. Det är blandade live upptagningar från 1979 till 1983. De tidigaste spåren är då Scientists låt som ett Rolling Stones som börjat spela då punken bröt ut. Sen var de inne i en period då The Cramps/rockabilly måste ha varit en inspirations källa på ett eller annat sätt och det ledde till en hel del riktigt bra låtar. Sen har vi också en del låtar då de är så där hårda som bara band från Australien kan vara. Nu när de här låtarna finns ute i omlopp igen så kan man bara hoppas att tomten sett till att det kommer något nytt från dem igen. Kanske deras spelningar med Stooges har gett blodad tand och fått dem att boka studiotid.

Janne Falk

Sonja Åkesson tolkad av Kajsa Grytt, Anna Järvinen, Britta Persson, Lisa Nilsson, Lena Swanberg, Sofia Karlsson, Annika Norlin, Rebecka Törqvist, Nina Ramsby, Anna Järvinen, Anna von Hauswolff, Frida Hyvönen (Playground Music CD 63)

Sonja Åkesson skrev en raspig, ibland bluesig, alltid briljant poesi utifrån vardagen med vardagens ord. Hennes vändningar leder till poeter som Kristina Lugn.

Det var alls ingen spänningslös poesi. Hon skrev om ambitioner och misslyckanden. Hon skrev om en tid, om en kvinna i denna tid.

Här är nu delar av den svenska popeliten inbjudna att tolka Åkesson. Det är djärvt, eftersom hon själv var mycket bra på att framföra sina dikter. Hur hon förvandlade dikten "Neeeeijji" till en blandning av konkret poesi, ljudkonst och ordlös skildring av ett psykiskt tillstånd står som en fyrbåk bland svenska texttolkningar. Men skivan är trots det en lysande idé av flera skäl. Nya generationer tar hand om hennes poesi, det är viktigt, och hon får ton och tolkning av olika röster. De är mycket skilda. Alltifrån Kajsa Grytts mästerglädigt sårade talking blues ur hennes självbiografi till Frida Hyvönens närmast uppsluppna tolkning av den nämnda ångestdikten "Neeeeijji".

Flera har skapat kontraster mellan text och musik. Lisa Nilssons smekamt sköna framförande av den fruktansvärda vardagsskildringen i "Monolog" är ett exempel.

Några har kongenialt smält samman text och musik. Kajsa Grytt har jag redan nämnt. Anna Järvinen och Annika Norlin kunde också lyftas fram. Men det tar emot, för alla har lagt sitt bästa i tolkningarna. Och det känns hur roligt artisterna har haft åt detta projekt. Albumet stänker av kärlek till Sonja Åkesson. Så kommer jag på mig själv med att sitta och längta efter fler tolkningar av litterära texter. Ett Åkesson-album av Anna Järvinen, eller varför inte Kajsa Grytt eller Annika Norlin. Hör ni det?! Vem nappar? Precis som jag skulle önska mig ett album där Plura tolkar Lars Forssell. Vem tar sig an den store sångbare poeten Petter Bergman?

Det är brist på sånt. Men tills vidare duger denna Åkesson-skiva mer än väl!

Thomas Millroth

Fool's Gold / Fool's Gold
(Universal)

Multikulti, jag tror att det var så den hetten. Butiken jag gick förbi varje dag av mina sista skolår. Multikulti sålde världsmusik, sesamkakor och currygrytor. Jag minns fortfarande den snuskiga doften och de fettiga hennahåren som gick in genom dörren. Där och då skapade jag mig ett vaccin mot allt vad world music och Multikulti-pop heter.

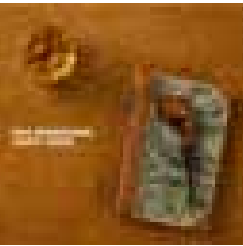
Därav närmade jag mig den här skivan med viss skepsis. Ja, jag gillar Vampire Weekend och Yeahsayer – men det här är betydligt mer Multikulti.

Fool's Gold startade när musikerna Luke Top och Lewis Pesacov började skriva låtar ihop 2007. Till slut hade en hel orkester bildats.

Ett soligt Kalifornien tillverkar man snurrig Afrikainspirerad pop. Ett fantastiskt sound. Det är ett jäkla driv och vackra melodier. Är man bekant med Västafrikansk blues så är det här inte helt främmande.

Öppningsspåret Surprise Hotel är poppig mix av surfrock och afrikanska rytmer. Poseidon är en annan, mer elektronisk, favorit. I år slänger ni Peter Jöbacks julska och dansar runt granen till Fool's Gold!

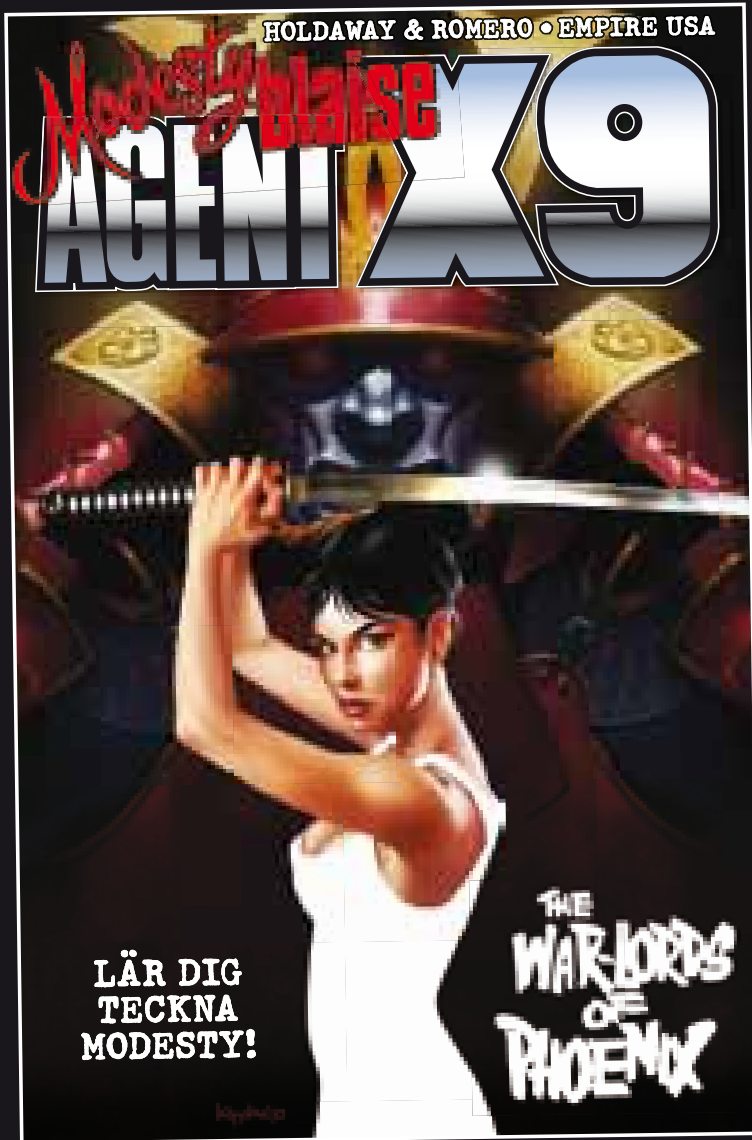
Linnea Uddenmyr

Nils Bondesson / Happy Hour
(WIME Records)

Det är få gånger som omslaget illustrerar innehållet så bra som på denna skiva, en ljusbrun bordsskiva möblerad med ett glas bärnstensfärgad whisky, en bok i halvfranskt band och en söndagspipa liggande på denna. Musiken pendlar mellan New Orleans-jazz, engelsk Music Hall och Memphis-blues. Alltsammans liveinspelat med en stilsäkerhet och musikalitet som faktiskt slår det mesta jag tidigare hört i genren. Imponerande på ett lågmält sätt. Lundapågen Nils har samlat ett glatt gäng musiker att backa upp sin sång och pianospel med, snyggt inramat med kornett och tenorsax. Det märks tydligt att man gillar att spela ihop och att man vågar ta ut svängarna i instrumentalpartierna, utan att det blir "corny". Om du vill vara en "hipp katt" är detta en skiva du absolut inte ska missa!

Tord Johnsson

PROVA 3 NR FÖR 99:-

Via WWW: surfa in på www.kampanj.egmont.se och knappa in AX1039.
Via SMS: skriv COS AX103950, ditt namn, din adress och skicka till 72772.

Sonja Åkesson
tolkad av
KAJSA GRYT / ANNA JÄRVINEN / BRITTA PERSSON / LISA NILSSON
LENA SWANBERG / SOFIA KARLSSON / ANNIKA NORLIN / REBECCA TÖRNQVIST
NINA RAMSBY / ANNA VON HAUSWOLFF / FRIDA HYVÖNEN

Skivbok (cd/bok)
från playgroundmusic.com

4. DN
8 Sonic
SvD

Metro
Nöjesguiden
GP

CENSUR FÖREKOMMER I MINST 81 LÄNDER

Amnesty gör allt för att mänskliga rättigheter ska gälla alla människor alltid. Vi har lång väg kvar men det finns hopp och vi gläds åt de stora framsteg vi faktiskt gör. Nu behöver vi din hjälp för att kunna göra ännu mer. **Stöd vårt arbete för mänskliga rättigheter – bli medlem eller skänk en gåva på www.amnesty.se**

Amnesty är politiskt och religiöst oberoende och tar inte emot statligt stöd till vårt utrednings- och kampanjarbete. Vi är alltså helt beroende av medlemmar och givare.

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Är du nöjd med din bank?

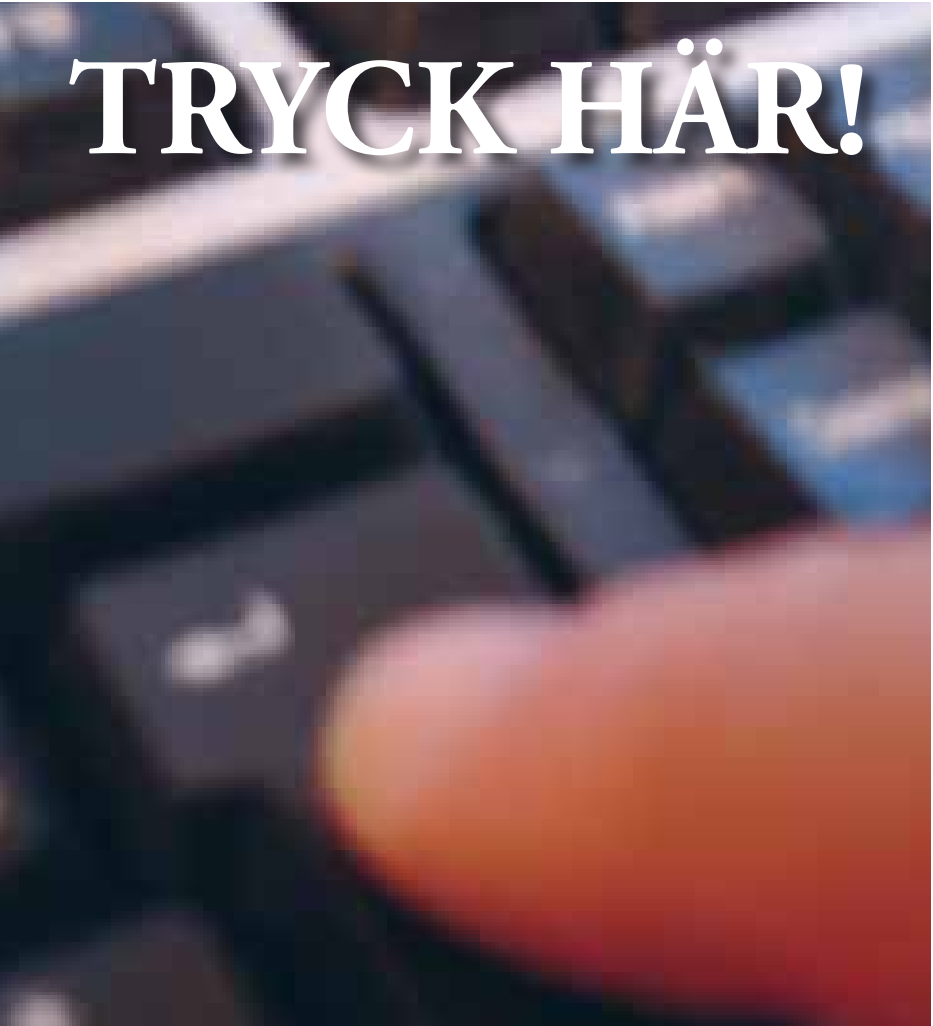
Funderar du på att byta bank så kontakta oss! Vi berättar gärna vad Nordea kan erbjuda just dig. Kan du är det betydligt mer än din nuvarande bank?

Gör det möjligt

Bengt-Åke Bengtsson 0411-744 46
bengt-ake.bengtsson@nordea.se

Nordea

TRYCK HÄR!

åbergs
TRYCKERI AB

GRUNDAT 1921

Tel: 0417-103 52 – Fax: 0417-133 00
E-post: info@abergstryck.se
www.abergstryck.se

Österlens äldsta
och modernaste tryckeri!

svt2

DYGNET RUNT 13-19 DECEMBER

Musikhjälpen

2010

Barn är inte till salu

STÖD KAMPEN MOT BARNHANDEL

musikhjälpen.se

sverigesradio svts

C'EST SI COOL!

Ett nytt fruktigt öl med inslag av ljus bröd, aprikos, honung, citrus och örter

Finns i samtliga butiker
33 cl burk 5,9% | pris 12,90 kr | art.nr 1387

läs om legenden på www.rowiwines.se

**Att börja dricka i tidig ålder ökar
risken för alkoholproblem.**

Nöjdare kan ingen vara

För 5:e året i rad har vi på Dina Försäkringar Sveriges nöjdaste kunder, enligt Svenskt Kvalitetsindex mätning. Vi tackar våra kunder för förtroendet och ser utmärkelsen som ett bevis på att engagemang och service lönar sig i längden. Läs mer på dina.se

LUND Tel 046-590 31 10
HÖÖR Tel 0413-55 97 90

dina Dina Försäkringar
Skåne

Ny bok av C-J Charpentier!

BERLIN SCHIVELBEIN

– utsikter från östlig gata

TJUGO ÅR EFTER MURENS FALL återvänder C-J till Berlin, för att ta pulsen på en stad han besökt regelbundet sedan femtiotalet – innan betongen delade metropolen. Och han var också på plats den underbara natt när gränsen öppnades!

Från hyresrummet på Schivelbeiner Strasse börjar en årslång vandring, där historia, motstånd och kultur varvas med absolut samtid.

På hundrafyrtyo faktaspäckade sidor möter vi vanliga öst-berlinare, och får ett stadsporträtt utöver det vanliga. Här lokaliseras även kvarteret där nazisten Walther Sommerlath tillverkade krigsmateriel, innan C-J styr motorcykeln mot tidigare tysk mark i Polen.

**Berlin Schivelbein kan köpas för 120:- inkl porto;
pg 28 58 34 - 8**

Jonas Jonassons

kaffe & internet

**kai bae beach - koh chang
Thailand**

Vi finns på Facebook tel +66808276898

www.pwc.com/se/ystad

Nu förenklar vi världen

Vi går från 30 bokstäver till tre. Från att heta Öhrlings PricewaterhouseCoopers till PwC. Tillsammans ser vi till att förverkliga dina visioner.

pwc

Vi hjälper dig med revision, redovisning, skatt och affärsrådgivning. Kontakta oss i: Ystad, 0411-297 20

Humor

Irene-Gren

Hej Irene.

Du jag förstär att du gillar å klämma på stjärngossar och säkert har gett en och annan en rejäl julklapp på skinkan, men har du själv varit lucia någon gång? Gör du julmaten eller köper du allt färdigförpackat i en gör-det-självlåda, eller det ett besök hos Kebab-ludan? Det bästa med julen förutom Mors julbrev?

Hej Yngve.

Det stämmer inte, vem fan har sagt det? Glenn? Det är typiskt honom, han är bara sur för att han inte fick följa med mej och Ingela till Megagross i Rostock förra veckan. Det där med stjärngossar har bara hänt en enda gång på vårdcentralen i Bromölla. Och det var ju sju år sen! Nå, jag har aldrig varit mycket för stjärngossar, dom är ju för sjutton blivande musikalstjärnor allihop. Jag är mer för själva tomtefar. Det är hans skinka jag vill åt. Den smakar mer. Nej, skämt åsido jag bara skojar med dej Yngve - om vi ska vara allvarliga så gillar jag pepparkaksgubbar. Har alltid gjort. Vi brukar ju gå för dom boende på äldrebroendet Livsgnistan, och då är jag alltid pepparkaksgubbe. Det känns som att dom är dom enda i luciatåget som får röka. Dom andra ser ju så jävla ljuva ut i sina jävla nattlinnen. Men då har ni inte träffat Gunilla (hon som alltid får va lucia bara för att hon har ljusa slingor) om de gamla skulle få veta vad hon - och hon som jämt är tärna, Ann-Kristin - gjorde i Malmö förra lördagen så skulle dom sätta julakaffet i halsen. Serbisk svartklubb på Augustenborg. Mer säger jag inte. Höres.

Irene Gren

Illustration av Olle Ljungström

Kära Hjärtanes Julklappstips!

Hej mina kära läsare!

Som vanligt kommer jag att fly landet snarast efter jag skrivit detta då jag inte är särskilt julsentimental av mig. Men innan jag packar väskan med det nödvändigaste (solkräm, massa-geolja, osv...) ska jag tipsa mina kära medsysstrar om några julklappar man inte kan vara utan i år.

Först av allt så har mammas lille gulle-ponke Måns Zelmerlöv kommit ut med en liten julskiva, *Christmas With Friends* (Warner). Med sin sammetslena röst till storbandskomp smeker han, och hans vänner, dina trumhinnor medhårs. En perfekt platta att sitta uppkurad i soffhörnan med brasan tänd och en rykande kopp te, insvept i en gosig filt, och bara insupa "Jag drömmer om en jul hemma" och andra julhits på löpande band. Bättre julmys än så här går inte att få!

Nästa lilla julklapp är kanske inte en ren julskiva, men ändå, av den skönsjungande, skönlockige Josh Groban, *Illuminations* (Reprise). Stort och mäktigt och juligt så det förslår så här i vintermörket. Detta och mer te och levande ljus är bästa medicinen mot vinterdepp.

Till sist vill jag bjuda på en liten julgåta: Det var en gång en perfekt man och en perfekt kvinna. Dom träffades och eftersom deras förhållande var perfekt gifte de sig. Bröllopet var perfekt och deras liv som gift par var också perfekt. En julafton när det snöade mycket åkte det perfekta paret bil på en slingrande väg. Plötsligt såg de någon vid sidan om vägen som hade fått punktering. Det var jultomten med säcken full av presenter. Eftersom de inte ville göra barnen besvikna erbjöd de jultomten att åka med dem, så att han skulle hinna dela ut presenterna. Och så började de snart dela ut presenterna. Men tyvärr försämrades vädet och de tre råkade ut för en olycka.

Bara en av de tre överlevde. Vem? Tills vi ses nästa gång önskar jag er alla

*God Jul och Gott Nytt År
önskar Kära Hjärtanes!*

PS. Svaret kommer här: Givetvis överlevde den perfekta kvinnan. Hon är den enda av de tre personerna som existerar i verkligheten. Alla vet att jultomten inte existerar... och vad kan man säga om de perfekta männen!!

För kvinnorna slutar historien här. Männen kan läsa vidare

Bonus för män: Om inte jultomten existerar och inte den perfekta mannen, då betyder det att kvinnan körde. Det förklarar olyckan.

Och en sak till: Om du är kvinna och läste slutet av historien så bevisar det att: Kvinnor gör aldrig som de blir tillsagda!

Jack-Åke, ständig praktikant

Let me in

Ja har faktist sitt denna filmen. Å ente po nåt olagligt sätt. Faktist! Asså denna filmen hannlar om samma sak såm den svenska men dom e i USA istellet. Den lille måbbade ensamme killen treffar hon vampyrtösen å så sprutar bloet jävlar. Den e minst lia bra som den svenska förutom att dom snakkar engelska. Kanon! Å ni får ente se den förren nesta år! HAHA!

\\m//\\m//\\m//\\m//

Ha de!
Jack-Åke, ständig praktikant
jack_ake99@hotmail.com

Adi S. analysieren.

Historia:

Jöns och Jens sprang ihop med varandra på stan häromdagen:
– Vad du ser ut i håret!
– Ja, min frisör har börjat med självbetjäning...

Analys:

Es minden mich auf den Zeit Ich mich selbst möchte geklippen. Es war zehr schwer zu gemachen und man nicht richtig klok aus gesieht! Ich habt nicht mehr geld als es für ein halbes kliffnung und razieren geräckt! Dafür hat Ich mein lugg und ein halbes mustasche ungeklippt!

Herzliche Weinacht gefeiern und Neue Yahre glückwünschen aus ihren A. Schicklgrüber

S. Kald

Julaftons helgd

Den lilla gråa tanten skramlar med skeden i koppen medan hon väntar på eftermiddagsdosen av sina mediciner, som biträdet snart kommer springande med. I rummet bredvid sitter en äldre herre i stickad kofta, en julgåva från hans sedan länge bortgångna hustru, tittandes på en brusande TV. Korridoren utanför vrålar av tystnad, den tomma ensamhetens oväsen. De gamla har sedan länge dumpats på denna livets sista utpost, saknade av ingen, älskade av inga, omhändertagna av barmhärtighetens änglar i vita rockar. Någon tänder ett ljus för de gamla, ett ljus som snart ska släckas igen... Det är julafton på äldrebroendet Stalingrad.

Efraim Twärvigg

Kok-kaffe motverkar kräfta

Då jag en kväll satt vid mitt kvällskaffe och min kvällspipa kunde jag i kvällspressen läsa att man vid Umeå Universitet lyckats fastställa något i högsta grad allmännyttigt, något vi äldre sett lika självklart som att vintrarna var bättre förr: kok-kaffe är hälsolindrande. Tidigare har man bland annat kunnat fastställa att fyra koppar kaffe dagligen – eller te om man är av den typen – ger bra skydd mot diabetes. Nu har man dessutom lyckats bevisa att dricker man, som kvinna, just kok-kaffe minst fyra gånger dagligen löper man mindre risk att få bröstcancer än den kvinna som dricker kok-kaffe en gång eller mindre per dag. Detta faktum beror enligt cancerforsknarnas artikel på de s.k. kaffespecifika fettsyror, vilka hämmar cancers tillväxt. I kok-kaffe återfinns i jämförelse med bryggkaffe 80 gånger mer av dessa fettsyror. Just genom att vi äldre alltid känt på oss detta har våra ryggradskänslor styrt oss att förkasta såväl blaskigt kaffe bryggt enligt amerikansk modell som det mjölkkafe som numera är så på modet. Att hålla så mycket mjölk i något så smakrikt som kaffe och fullständigt fördärva drycken – och förolämpa de som arbetat så hårt för att framställa ett kvalitativt kaffe – torde likställas med att dränka en påkostad exotisk maträtt i ketchup.

Det är med obeskrivlig glädje undertecknad mottager denna nyhet om kaffets hälsolindrande effekter, vilken påvisar att kvinnan kan undvika kräftans klor genom att enbart följa den urgamla traditionen att dricka kok-kaffe frukost, lunch, middag och kväll. Hur många koppar man, som kvinna, bör intaga vid dagens fyra kaffepauser framgår inte i notisen. Undertecknad rekommenderar därför sina kvinnliga läsare är att lägga manken till och inte skämmas för att dricka även trugtären. Undertecknad föreslår därmed också att vi män stöder våra medkvinor genom att göra dem sällskap på kafferas-terna och i den mån det krävs och är möjligt försäkra oss om att det i deras skafferier alltid finns kok-kaffe samt att det serveras fyra gånger om dagen. Ett program för den livsnödvändiga tillgången av nämnda kaffe på samtliga arbetsplatser och institutioner där kvinnor vistas vore helt outhärligt! Därefter skulle man kunna ge kvinnan mängd-rabbat på kok-kaffe i landets butiker samt försäkra sig om att varje hushåll som innehåller kvinnor – dvs samtliga med undantag av de som bebos av ungarlar och oss änkemän – innehar kaffepanna. Möjligtvis skulle man även kunna låta dessa hushåll byta in sina elektroniska kaffebryggare mot traditionella kokpannor. Kaffet kokar!

Efraim Twärvigg

Gotte

Gottfried de Walt är känd som nyhetsankare för ekonominyheterna på tv. Vi publicerar här exklusivt hans personliga minnesanteckningar från finanskrisen.

"Gotte" wrote: Det var natt. Försiktigt lyfte jag bort takplattan till mitt gömställe och tittade ner över det ödsliga kontorslandskapet. Ingen där. Jag landade på mitt skrivbord tillsammans med ett moln av ett vitt finkornigt damm, asbest förmodar jag. Jag borstade av businesskostymen och kollade min voicemail. Det var min assistent som undrade vart jag hade tagit vägen och ifall han kunde få min X-Box om jag hade avlidit.

Mot fönsterrutorna smattrade ett ihållande regn. Jag började gå i riktning mot utgången som jag gjort tusentals gånger förut. Ett tryck på nyckelknappen. Ut i trapphuset, medan den tunga glasdörren sakta började glida igen bakom mig. Började famla efter passerkortet till hissarna. Det låg inte på sin vanliga plats i innerfickan. Plötsligt kom jag ihåg: Kostymen, den leisurebetonade grafitgrå. Den som jag föregående kväll hade kissat ner och slängt i papperskorgen. Jag kastade mig åter mot glasdörren och lyckades klämma in min Pradasko i springan tiondelar innan dörren slog igen. Jag sprang tillbaka till mitt skrivbord. Papperskorgen gapade tom. Satan! Jag hörde ett ljud och såg en städvagn försvinna ut genom dörrarna på i andra ändan av kontoret.

"Hallå! Olå! Do you speak english?", skrek jag efter den invandrade arbetskraften.

Det var för sent. Jag var fast. Även om jag kunde slå sönder ett fönster och klättra ut hade jag ingen stans att ta vägen. Hemma väntade ingen förutom hundratals öppnade kreditkortsräkningar och inkassobrev. Mina dagar som redaktionschef var av allt att döma över och utanför kontorets väggar rasade den värsta finanskrisen i modern tid. Jag tänkte på de kinesiska visdomsord jag så ofta inlett våra kick-offer med. Det där om att det kinesiska tecknet för kris är det samma som tecknet för win-win-situation. Wei-ji!

Jag ställde mig upp på skrivbordet. Allt var tyst förutom det låga surret från hundratals dataprocessorer. Jag hade bestämt mig. Dessa vidder var mitt nya hem. Jag hade lämnat det moderna livets bekvämligheter bakom mig. Jag skulle leva av det kontorslandskapet kunde ge mig, i harmoni med elementen. Det var en ny fas i livet. Med hjälp av en bläckpatron och ett håftstift tatuerade jag in det kinesiska tecknet för kris/win-win situation nedanför byxlinningen. Jag var redo att möta utmaningen.

Dagens börskurser:
Stockholm OMX: -2.2
Dow Jones: -4.3
Nasdaq: -6.1

Gotte är en av karaktärerna från humorprogrammet Mammas nya kille i Sveriges Radios P3. Fler går att hitta på sverigesradio.se/p3.

Illustration av Sara Granér

Illustration av Gunnar Lundkvist

SISTA HJALPEN

WWW.SISTAHJALPEN.SE

BLIR JULSTRESSEN FÖR HÅRD?
KÄNNS TILLVARON TUNG OCH
VERKLIGHETEN DESORIENTERAD?
MISSTRÖSTA INTE – DET FINNS
BOT ÄVEN FÖR DIG!

MARKUS BACKLUND

Vem är svensk?

Text av Luigi Bellan
Annons för Smedstorp Kök

Vi är några stycken. Ändå räknas vi sällan. Normen för en framgångsrik företagare är att vara svensk. Riktigt svensk. Med två föräldrar födda och uppväxta i Sverige. Att som jag driva ett snickeri och samtidigt bära ett namn som få kan uttala, går inte riktigt ihop.

Eller kanske det gör det. Att driva ett köksföretag på en liten ort som Smedstorp, är att bära ett ansvar. Ett ansvar som fortsätter långt efter att jag lämnar fabrikslokalerna. Ett ansvar för mina medarbetare, mina kunder och min omgivning.

Jag bär också ett ansvar som symbol för det nya Sverige. Svenskar med mörkt hår och svårstavad namn. Vi som kommer med nya idéer, nya impulser och vågar satsa på nya projekt.

Jag kan namnen på alla som jobbar i mitt företag. Vi bärs av ett engagemang och en identitet. Mina medarbetare vet hur mycket jag uppskattar

deras insatser. Tillsammans tillverkar vi kök som i varje genomtänkt detalj utgår från material, kvalitet och service.

Det blir gärna så, när vi vet att de kök vi tillverkar ska levereras till grannen längre ner på gatan. Vi träffas i affären och hälsar på varandra. Hans kök ska hålla i många, många år. Då gäller det att ta ansvar och leverera kvalitet.

Ett litet företag lyssnar på sina kunder. Vi utgår från de behov och de önskemål våra kunder har. Att lyssna är att öppna sig och vara lyhörd. Vi ser varje individ och anpassar oss efter varje enskilt önskemål.

Svårare är det inte. Vi är alla olika, tycker olika och vill ha olika stilar i våra kök. Spelar det någon roll var våra föräldrar är födda?

Är du intresserad av att se våra kvalitetskök? Kom in på en kopp kaffe.

www.smedstorp.com

Är du nöjd med din bank?

Funderar du på att byta bank så kontakta oss! Vi berättar gärna vad Nordea kan erbjuda just dig. Kanske är det betydligt mer än din nuvarande bank?

Gör det möjligt

Lillevingegatan 18
Bendishuset
00790-22 44 88
nordea.se

Ewa Nilsson 0414-163 56
ewa.nilsson@nordea.se

Snön ligger vit på taken, endast tomten är vaken? Nej, det stämmer inte. Vi på Kvantum är vakna oavsett om det snöar eller ej till jul. Vår julklapp till alla kunder är att vi lovar att fortsätta med samma höga kvalitet och kundvänliga priser även i framtiden. Välkomna till butiken som alltid får alla kunder i rätt stämning.

ICA KVANTUM Alla dagar 8-21
Ystad, Sjöbo, Tomelilla

Tjuskraft på Österlen!

Första advent tänds den vackra granen i hamnen i Simrishamn. Det är nästan magiskt när den svävar på vattnet!

Vad vore julen utan ljusen och alla vackra juldekorationer. Tänd ett extra ljus du också och gör det mysigt omkring dig, då står man bättre ut med den mörka årstiden. Vi på Österlens Kraft önskar alla våra kunder en riktigt God jul och ett Gott nytt år.

ÖSTERLENS KRAFT
DEN LOKALA KRAFTEN
www.osterlenskraft.se 0414 - 285 60

Digital Design Österlen
digitaldesignosterlen.se
när passionen tar över

Giclée Fine Art Print enligt äkta Digigraphie ger fotografer, konstnärer, gallerier och museer helt nya möjligheter

Digital Design Österlen är ett Certified Digigraphie® Lab och ger dig möjlighet att reproducera dina fotografier och konstverk i nummerad upplaga. Digigraphie ger högsta möjliga kvalitet på digital konstreproduktion med en arkivbeständighet på 60 - 200 år.

Digital Design Österlen
digitaldesignosterlen.se

erland lundin
070 - 300 41 97
när passionen tar över

Per Helsas Gärd Ystad

Min bank ger oss vind i seglen.

Vad gör din?

Varje år ger vi på Färs & Frosta Sparbank en stor del av vår vinst till det lokala föreningslivet. På 10 år har det blivit mer än 150 miljoner kronor.

Gå gärna in på www.fofspar.se och läs mer.

Färs & Frosta Sparbank

Kundcenter 0415-173 00, www.fofspar.se

Den enda bank du behöver.

Ditt dagliga bröd

Köp våra goda klenor som bakas efter ett gammalt recept med cognac och citron.

Café Diana
St. Östergatan 31,
tel. 72821
Malmövägen 9
tel. 0411-72814

Från Hav till Bord

Välkomna till Kåseberga här finner ni den rökta fisken era sillinläggningarna och mycket mer

Rökeri Butik Servering

0411-527 180

www.kaseberga-fisk.se

Vi på Glasögon Huset önskar alla våra kunder en riktigt God Jul & ett riktigt Gott Nytt År!

STORTORGET • SIMRISHAMN
TEL 0414-411340 (SPARBANKHUSET)
Välkommen till stan's optikbutik

Jul på Svea!

Profis på SKÅNSK Mattradition

HOTEL SVEA
SIMRISHAMN

Redigt Skånskt Julbord med dans. Premiär lördag 27 november, sedan varje fredag och lördag fram till jul. **Familjejulbord.** Premiär söndag 28 november, sedan varje söndag fram till jul. Barn under 12 år äter gratis i vuxnas sällskap. Dryck tillkommer. Övriga dagar endast bokningar, minst 20 personer. Ät julbord på firman, vi levererar! Boka och beställ på 0414 41 17 20 www.hotelsvea.se

LRF Konsult önskar alla kunder
och samarbetspartners en

*God Jul och ett
Gott Nytt år*

**Vet du hur ditt företag har
gått 2010 innan det är försent?**

Ta kontakt med din rådgivare på LRF Konsult. På
lrfkonsult.se hittar du uppgifter om närmaste kontor.
Vill du hellre ringa är numret **0771-27 27 27**.

Folk som använder huvudet
handlar julklapparna hos
Bäckströms hattar!

Bäckströms

Gågatan i Ystad
tel. 0411 - 555335

**Är du nöjd med
din bank?**

Funderar du på att byta bank så
kontakta oss! Vi berättar gärna
vad Nordea kan erbjuda just dig.
Kanske är det betydligt mer än
din nuvarande bank!

Gör det möjligt

Boorngård 13
Ystad
0771-22 44 00
nordea.se

Malin Olsson 0411-344 30
malin.o.olsson@nordea.se

**Modehuset
på Österlen!**

– Här får du alltid
kvalité, urval och
personlig service!

ECKERLUNDS
— i Tomelilla —

Malmövägen 1 • Tomelilla
Telefon 0417-103 21

**Julklappstips
och
festkläder
inför
stundade helger**

**Söndagsöppet
19 Dec 12-16**

Ord. öppettider:
Vardag 9-18 Lördag 9-14

Ordinarie pris: 408 kr
Specialpris i jul: 295 kr

Bokhandeln
Kliv in i böckernas värld!

**LUNDS
BOK
PAPPER**

SB

**SÖDERSLÄTTS
BOK & PAPPER**

BOKSÄLL

Tre butiker i samverkan
0411-10036 046-148989 0410-10011

Wallanders värld läter ett antal
människor, som på olika sätt varit
inblandade i filmerna komma till tals.
Boken är både en vacker fotobok
och en personlig skildring av ett av
Sveriges mest intressanta filmprojekt.

Den optimala allt-i-ett-datorn. Turboladdad.
Nya iMac är här. I ny design med snabbare grafik
och ny processorarkitektur.

iMac
Från
11.995:-

Vi kan Mac. Och mer!

makomer

Baltzarsgatan 18 • Malmö • 040-617 13 00

Apple Auktoriserad återförsäljare

Årets julklapp: mer lek

I år skickar vi inga julkort eller julgåvor. Istället skänker vi
pengar till en ny lekplats på Barncancerföreningen
Södras rekreationsgård Møllegården, på Österlen.

Stöd Barncancerföreningen Södra du med! Plusgiro 90 03 30-2 Bankgiro 900-3302

Sparbanken Syd

Fredag 7 januari 2011
Kl. 19.00 på Ystads Teater

MAGNUS MÅRTENSSON

Ursäkta, räknas mitt piano som handbagage?

Möt konsertpianisten och komikern
Magnus Mårtensson i en föreställning som
gjort succé i USA.

Pressen har beskrivit Mårtensson som
"Hilarious and clever" (Buffalo news"),
Outstanding pianist (Jamestown post)

Enda föreställningen i Sverige! Se Magnus
framträdande för FN på Youtube. Sökord:
Magnus Martensson@United Nations

Biljetter

Entré: 225 kr, ungdomar t.o.m 20 år: 120 kr.

TICNET 077-170 70 70, www.ticnet.se

Turistbyrån 0411-57 76 81

27 november 2010 - 30 januari 2011

ELECTROHYPE 2010

Sjätte biennalen för elektronisk konst

boredomresearch (GB), Serina Erfjord
(NO), Sion Jeong (KO), Yunchul Kim (KO),
Nikki Koole (NL), Diane Landry (CA),
Caleb Larsen (US), Enrique Radigales (ES),
David Rokeby (CA), Norman T. White (CA)

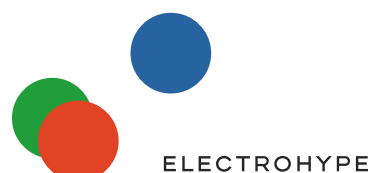
Utställningen är curaterad av Electrohype
www.electrohype.org

Tis-fre: 12-17 Lör-sön: 12-16

0411-577 285

Julhelgens öppettider se hemsida

www.konstmuseet.ystad.se

Ystads konstmuseum